

**Dñi azonis incipit probemiū ad sum-
maz institutōnum Rubrica**

Nisi mō genitū pueri vel ad-
dultū lac iuris cōcupiscite in-
stitutōnū dogmata sumite p̄
mū nutrimentū vt doctrina
p̄ambula informati iustitia
ni mere amīstratōni secu-
rius inherere que a christi-
anissimo impatorē iustimiano regularit̄ deriua-
ta omniū impatorū auctē iubet vtat vndicat
punit atq; permittit. Nec siquidē velut almifi-
ca domatrix nobilitat addiscentes exhibet
magistratus et honores cōduplicat et p̄fect̄
et vt vera per omnia fatear iuris p̄fessorēs p̄
orbem terraz. Fecit solennit̄ principari et sete-
re in imperiali aula tribūtatōes actōes et re-
os ordine dominabili iudicātes. Per ipsam nā
q; vniuersi reges regnāt iusticia conseruat in
terris. et licet rhomanus princeps sit legibus
absolut̄ tamē digna vox est maiestate regnā-
tis legib; alligatum se principē p̄fiteri vt. C.
de leg. et o. prim. l. digna vox. Ad noticiā ergo
legū habēdā qua ostringit vnitās hoim debz
quilibet anhelare ne per iuris ignorantia a re-
ctitudinis tramite deuiare cogat. Sed habet
quelibet sciētia principia et radices sup quibus
regulare cōstituit fundamentū. Vñ fidelit̄ cō-
silio his qui cāz patroni esse percipiat vt sine
institutōnū doctrinis ad legū sublimitates cō-
scendere nō p̄sumant qm̄ ex alto irremediabili-
ter corrūt qui volare satagit ant eq̄ p̄nas af-
sumat. Ego autē azo cupiēs iuxta p̄missum per-
ficere qd̄ incepi hanc institutōnū summā rudi-
bz offero et p̄fectis vt ex ea quisq; p̄ ingenii sui
capacitatē subsidiū recipiat et iuuamē

**In noie nostrī hiesu christi impator ce-
sar flauis iustimianus almanicus goticus
francus germanicus guadalicus affricanus
pius felix inclitus victor ac triūpha-
tor sp̄ augustus iuuetute cupide legum**

Huius p̄hemij dñi iustimiani sen-
tentiā apte cōprehendamus. Fas-
ta igit̄ codicis p̄ma opositōe vt
C. de veteri. i. enu. ij. l. s. omnia
igit̄ et. s. sed cū p̄sperimus ante
eius emēdatōem et sc̄dam edictōem. Nā cū p̄ci-
pit fieri edictōem sc̄dam habuit mentōem in-
stitutōnū iam opositaz. vt. C. de emē. insti. co.
ibi vt vndiq; non solū tē. et digestoz. seu pan-
dectaz. l. libr. is p̄fectis et cōsumatis videbat̄
pleriq; nihil amō sup iuris opositōe tractandū
imo iustimiano imputandū. qd̄ armorū vsu reli-
cto legib; et scholasticis disciplinis operam da-
bat cū impator gordianus dicat milites ar-

ma scire debere non leges. vt. C. de iur. deli. l.
vlti. in prim. et impator sit miles et alios appel-
let cōmilitones vt. ff. de mili. te. l. i. et appellatō-
ne familie princeps familie cōtineat. vt. ff. de
v. si. familie appellatōe. Impator autē ad
hoc sui defensiōem et excusatōem et excusatō-
nis ratōem assignādo sufficiētissime. Respōdet
et assignet duo tempa vñ belloz et alterum
pacis in tpe belloz necessaria sunt ad summe
rei publice cuiōez ista q̄tuor arma vsus armo-
rum victoria triūphus in tpe pacis necessaria
sunt q̄tuor. sicut leges. s. vsus legū calūnie pul-
sio iuris religio princeps em̄ hostib; victis. fit
triūphator vel triūphatur et expellēdo mi-
quitates calūniantū p̄ legitimos eramites vt
per iurandum calūnie per infamiam per pe-
nam pecuniariā vt. ff. de pe. temē li. fit iuris re-
ligiosissimus. Ita s̄ duo arma et leges parit̄
debēt esse in principe. et alterū semp̄ eguit al-
teri⁹ auxilio et tam militaris res legib; est in-
tuto collocata q̄ ipse leges armorū p̄odio sua-
te sunt. vt. C. de iusti. co. o. fir. et tāta gaudent si-
militudine pariter et splendent vtilitate vt no-
men armorū et nomina eoz qui exercēt in ar-
mis accomodēt legib; et legistis. Leges ergo
dicunt̄ arma impator legibus dicūt̄ armari
vt in principio huius p̄hemij. et milites dicun-
tur aduocati nec enim solos nostro imperio mi-
litare credimus illos qui gladijs et thoracib; mi-
nitur. sed etiā milites omilitant nāq; patroni
causaz qui gloriose vocis o. si munimine labo-
rantū spem vitam et posterōs defendūt vt. C.
de aduoc. diu. iu. l. aduocari. Est ergo militiā
alia armata. alia inermis. alia l̄rata vt. C. de p̄-
ximis sacro seri. l. p̄rios bella etiā et si non iu-
ra dicant. de iure tamē gentiū fiunt p̄cepto im-
peratoris. vel p̄p̄i rhomani. Dicet quis si ista
duo debet habere impator et tu iustimiane q̄li-
ter te habuisti in eis inquit iustimianus p̄mam
omniū rerū sustentatōem. i. vsus armorū. nō
omissi. imo ad eā intentōem et laborē meū retu-
li et militaria agmina cū omni p̄uidencia multi-
plicib; et cōgruis modis cor̄rexi vetera ad me-
liorem statū deducēdo et noua cōstitūēdo sine
nouis expēsis publicis vt. C. de iusti. co. o. fir. istā
sviam cū summis vigilijs et summa p̄uidencia
annūte deo p̄fecit hoc enim p̄stantē barbari-
ce gentes et alie innumerosē p̄uincie sub ditōne
rho. imperij subiecte vel deducte affrica etiā
sub ea contentē p̄uincie p̄stantē. quā guandalis
occupauerūt et vt captiuā detinuerūt centū et
v. annis et per dei misericordiam iterū subiecti eas
rho. imperio vt in principio huius p̄hemij et
C. de off. p̄fec. p̄. affri. l. i. Sc̄daz svia iusticie
et legum om̄s p̄p̄i p̄stantē. ne dū in verbis s̄
etiam rebus ipsis et factis cum legib; a me com-
positis et p̄mulgatis regant̄ ecce enim extendi
curam meam ad imperiales constitutōes eas-
q; in luculentam reduxi resonantiam. postea ex-
tendi curam meā in immensa volumina veteris
digestoz. prudētie seu pandectaz. vt in s̄ p̄xi-
mo. s̄ om̄s et his completis deliberavi an esset

aliquid promulgandum: ut rubis animus studiosi simplicibus enutritus facilius ad altioris prudentie redigatur scientiam ut. **C.** de veteri iure. l. i. §. rhomani autem. tandem habita deliberatione prospexi. quod ad portandam tante sapientie molem non sunt idonei homines rudes. et qui in primis legum vestibulis stant et intrare ad archana eorum appetant. talia mediocriter eruditorem censui appetant. dum ut sub ea colorati quasi primicijs omnium imbuti possint ad penetralia eorum intrare et formam legum pulcherrimam non conuenientibus oculis accipere iure enim proprii rhomani ita modissime prout tradidi. Sed primo leui ac simplici via post tandem diligentissima atque exactissima interpretatio singula tradantur alioquin si statim ab initio rudis ab hoc et infirmus animus studiosi multitudie ac varietate oneretur duorum alterum fiet quia aut deseret studium aut cum magno labore eius sepe et cum diffidentia que plerumque iuuenes auertere serius ad id producet ad quod leniore via ductus sine magno labore eius et sine magna diffidentia maturius produci potuisset. **C.** de uocatis §. uiris illustribus et facundissimis antecessoribus tribumiano theochiro et doctore madaui ut componerent instituta et in quatuor libros iussi partiri ut sint totius legitime scientie fundamenta primarum elementa quibus iuuenes suffulti studiose possint et profectura legum scita sustentare. ut. **C.** de ueteri iure. l. i. §. sed cum. et in hys prohemio. §. cumque et de iusticia et iure. §. his. **E.** in eo mandato prefati facundissimi uiri opportune paruerunt et eas compositas mihi obtulerunt quas cum legi et cognoui plenissimum nostrarum institutum eis robur accommodaui. **L.** liquet igitur quod impator a nemine reprehendi inuict christianissimus et sanctissimus ab omnibus hominibus tam in opere prout libri quam in ceteris debet commendari et venerari. **V.** videamus ergo quare dicatur liber institutum vel elementorum. que fuerit occasio codicendi eius vel ceterorum librorum iuris. **Q.**ue intentio quis finis siue utilitas. **E.**t cui parti prece supponatur. **D.**icitur autem liber institutum quasi instructio quia in his prius legum preceptis instruimur ut possimus percipere maiora iura et ad iuris archanava leamur. **C.**oscendere et ingredi ad legum penetralia. **V.**el dicitur institutum quasi in statu rhomani iuris nos erigit. cum enim tres sint partes corporis statio sessio cubatio. plurimum homines prout cum stat quam cum se deat iaceat ut tunc enim debili or: est in est quod in liberalibus disciplinis in grammatice dialectice iacemus atque seden. us. i. debiles sumus easque disciplinas non discimus. sed didicisse debemus. **P.**er hanc autem disciplinam statim efficiuntur. i. fortiores reddimur. quia moribus informamur. **P.**erit iste liber introductorius sicut et ceteri introductorij appellari librum introductorium siue ysaogogum. sed uisus est iuri ciuili congruentius nomen institutum. **E.**lementorum autem dicitur liber per similitudinem quatuor elementorum. sicut enim quatuor elementis totus mundus confectus est sic et ex hoc volumine in quatuor libros distinctos omnia iuris archana reuelantur et toti

us rhomani iuris scientia prelibatur. **V.**el dicitur elementorum per similitudinem primarum litterarum que vocantur elementa sicut enim prima illa elementa primo peris legenda traduntur. sic et hys legum iniciis primo iuuenibus vel legum tyronibus exponuntur. et dicuntur elementa quasi eleuamenta. quia in his quasi legum primicijs suffulti iuuenes eleuantur ad altissima legum scita. **V.**el dicitur elementa quasi eleuamenta. quia in his eleuatur quicquid fuerat in veteri iure rubiginosum eleuatur quicquid fuerat montuosum fabricatur equitati argenteum palacium erigitur iusticie solium. **D.**icitur iustinianum liber ut sciat nomen auctoris et ad dram aliarum institutum antiquarum. **I.**duo libri codicendi occasio fuit talis placuit rhomanis qui uerbum muris fundauerant. fundare eam et legibus. siquidem leges quedam pauce quas rhomani reges tulerant propter eorum superbiam iam exoleuerant. electi itaque. x. uiri missi sunt ad grecas ciuitates quibus una vocabatur athene et uerebatur iure scripto. altera lacedemone et uerebatur iure non scripto prexerunt. peruenerunt petierunt acceperunt. et attulerunt. x. tabulas eborneas de iure scripto. et iure non scripto easque rhome per rostris posuerunt ut ab omnibus apertius legi et intelligi possint quarum. x. tabularum interpretatio curuosa sit obscura prolo data est. x. uiris summa potestas in eo anno uti homines ab eorum sententijs non appellarentur et x. tabularum leges exponerent corrigere et adderent et detraberent si quid esset detrahendum vel addendum unde factum est ut adderent duas tabulas. et sic ex accidenti uocata est lex. xij. tabularum. **D.**einde cum. x. uiri sequenti anno magistratum sibi iniuriose progarerent et populum uolentia diuisione premerent deiectioni sunt a populo et in carcere quidem eorum necati sunt sicque consules facti sunt et senatus consulta composuerunt. postea constituti sunt pretores et ipsi edicta fecerunt. emergerunt et alij multi iuris consulti et ipsi multa responsa condiderunt et ex senatus consultis et pretorij edictis et prudentium responsis condita sunt duo milia pene librorum et tricies centena milia versuum. **P.**ost hys creati sunt impatores et ipsi innumerabiles constitutiones composuerunt et ex illis constitutionibus confecti sunt tres codices gregorianus hermogonianus theodosianus et alie constitutiones extra uagantes. sicque ueterum et usque ad iustinianum uidentur iustinianus tantam legum multitudinem tantamque confusionem. et quod lites potius deciderent iudicij arbitrio quam legum potio staret in mente sua leges emendare et uel dilucide tradere. **E.**rexit itaque primum animum suum ad imperiales constitutiones. et ex tribus codicibus et constitutionibus extra uagantibus unum codicem confici iussit suo felici nomine nuncupandum. **E.**rexit postea animum suum ad immensa uolumina ueteris prudentie et opus desperatum quasi per medium profundum uadens celesti fauore adimpleuit et ex duobus pene milibus librorum et tricies centenis milibus uersuum unicum librum composuit quem digestum appellauit ipsumque in .l.

libros distinguit. Ad h̄ videns iustianus. q̄ ad portandaz tante sapiētie molē animi rudes nō sufficerēt statuit eis p̄parare quandā eruditōnem mediocrē quasi quēdā pontē ad iura maiora. et altissima legū sc̄ita. **H**omō libri sicut et ceteroz̄ libroz̄ iuris dici p̄nt materia tria sc̄z negocia. vel duo vicia. error et cōtumacia vel ius et iusticia. sicut et notauim⁹ in materia. **C**. Intentio cōis est omniū conditorū iuris quem admodū lites decidant. doceant errātes puniant cōtumaces. **T**er est cōis intētio de iure rescribere et ad id rescribendo operā dare vt homines mali efficiant boni. et boni efficiant meliores tū meū in penaz. tū exhortatōe p̄miorū. **A**d hūc finē referunt omnes cōditores vt iurgia sine sopita et expulsa sine vicia. **M**ateria singularis dñi iustianū in h̄ ope sunt leges late vel duo codices cōstitutōnū et digestoz̄. **S**ingularis est intentio trater e quādā mediocrē eruditōnem quasi quēdā pontē p̄ quem iuuenes gradiant. **S**p̄alis ē utilitas eant perlecto et cōgnito institutōnū libro spes pulcherrima foue at iuuenes a singulis in singulis suis partib⁹ suam rem publicā posse gubernari. **E**t h̄ice supponit liber iste. quia tractat de morib⁹.

De iusticia et iure

Imperator iustianus exposuit iura p̄phi rhomani p̄mittit de iusticia et iure. a iusticia enim velut a materia et quasi fonte quodā omnia iura emanant. q̄d enim iusticia vult idem ius p̄sequi. **V**ideamus q̄d quid sit iusticia. **E**t vnde dicat̄ et que sint eius p̄cepta et q̄t sint eius positōes. **E**st autē iusticia cōstās et p̄petua voluntas ius suum cuiq̄z tribuēs. vt ff. e. l. iusticia. que diffinitō p̄t intelligi duob⁹ modis vno put est in creatore altero put est in creatura et si intelligat̄ put est in creatore. i. in deo omnia verba p̄prie posita sunt. et plana sunt omnia quasi diceret iusticia est dei dispositio que in omib⁹ reb⁹ recte cōstituit. et iuste disponit. ip̄e retribuit vnicuiq̄z s̄m opera sua. ip̄e nō est variabilis ip̄e non est tēporalis in dispositōib⁹ vel voluntatib⁹ suis imo eius voluntas est constans et p̄petua ip̄e enim nec habuit principiū nec habet vel habebit finē. **A**ltero mō intelligit̄ put est in creatura. i. in hoīe iusto. homo enim iustus h̄z voluntatem tribuēdi vnicuiq̄z ius suū. et ita illa voluntas dicit̄ iusticia. et dicit̄ voluntas tribuere ius suum non q̄ntū ad actū. sed q̄ntū ad affectōem. **S**i ē et dicit̄ imperator augustus non q̄d sp̄ augeat imperiū. sed quia eius p̄positi est vt augeat. **S**z et materia d̄z indiuidua cōiunctō. qz ei⁹ sunt animi vt nūq̄ diuidant̄ postea licet interdum diuidant̄ in fausto. vt q̄. de pa. po. r. **C**. de repu. d̄is. l. cōsensu. **I**lla at̄ duo verba cōstans et p̄petua nō sunt de diffinitōne cum scriptū sit q̄d iustus septies cabit in die sed pontinē ad remouendā quorūdā prauā opinionē. qui credebat̄

iusticiam esse mutabilem. ideo quia quicq̄z cōcedit alicui priuilegiū et postea denegat vt p̄t assignari in iudeis. vt. **C**. de iudeis. l. iustior. l. iudeos. **E**t idem in quolibet qui abutit̄ priuilegio vel iure sibi dato. vt. ff. q̄ met⁹ causa extat et. **C**. vñ vi. si quis. **S**ed certe h̄ nō est ex varietate iusticie imo ex varietate subiectoz̄ vel negoz̄. **J**udei enim antequā crucifigerēt creatore suū dñm n̄m meruerūt habē priuilegiū. **P**ostea autē ex delicto suo meruerūt amittere et puniri. **P**otest etiā alio mō intelligi diffinitio put iusticia est in creatura vt dicat̄ data diffinitio p̄ antifram. i. p̄ certā locutōnem vt p̄ hoc q̄d dicit̄ voluntas intelligat̄ mens p̄ hoc q̄d dicit̄ cōstās intelligat̄ bonū. **C**ōstantia enim semp accipit̄ in bono vñ et sancti dicunt̄ fuisse cōstantes p̄ hoc q̄ dicit̄ p̄petua intelligat̄ habet. q̄si diceret. **I**usticia est habitus mētis beatus vel bene cōstituta. vel iusticia est voluntariū bonū nec enim p̄t dici bonū p̄prie nisi intercedente voluntate. tolle voluntatē. omnis act⁹ indifferēs est quippe affectio tua nomē imponit op̄i tuo. et alibi crimē. nō cōerabit̄ nisi voluntas intercedat voluntas nocendi. et alibi voluntas p̄positū distinguūt maleficiat̄. **C**. ad. l. cor. de sic. l. i. et. ff. de furē. l. qui iniurie. **S**z distinguūt factū bonū a non bono. et ita iusticie que sp̄s est virtutis sui generis attribuit̄ diffinitio. **V**t autē ostēdat q̄d h̄ virtus a ceteris speciebus virtutis differat. **S**z prudētia tēporaria fortitudine addit ius suum cuiq̄z tribuēs que verba exponēt vt dictū est. **V**el dic suū ius. i. hominis meritum. **N**am et de iure p̄pter delictū vel pactū non seruātū vel similia quis priuāt iure suo. vt. ff. q̄ metus cā extat. et. **C**. de em. pl̄. iur. l. vlti. **V**el dic cuiq̄z. i. sibi vt honeste uiuat et deo vt deū diligat et proximo vt eū non ledat. **V**el dic suum ius. i. iusticie. et dicit̄ iusticia quia in ea stant omnia iura. **I**us q̄ deriuatur a iusticia et habet varias significatōnes. **P**omē enim quicq̄z p̄ ipsa artē. vel p̄ eo q̄d scriptum habem⁹ de iure et dicit̄ ars boni et equi cuius merito quis nos sacerdotes appellat. iusticiam nāq̄ colimus sacra iura ministramus. **V**nde et leges dicunt̄ sacratissime boni et equi noticiam p̄fiterent̄ equū ab iniquo seperantes. licetum ab illicito discernētes bonos non solū metu penarū verū etiā premioz̄ exortatōe efficacē cupientes veram nisi fallo. p̄siam non simulatam affectantes vt. ff. e. l. i. **E**st autem ars s̄m porphiriū de infinitis finita doctrina ab artando dicta. et bene p̄t h̄ iuris noticia ars appellari. q̄a finē habz̄ mirabile. licet alie omnes artes fere infinite sint vt in p̄hemio digestoz̄ rum. **S**z sed quia. **V**el dicit̄ ars. i. artificium. **N**ā aucto: iuris est homo. aucto: iusticie est de⁹ et s̄m hoc ius et lex idem significant. licet autē largissime dicat̄ lex omne q̄d legit̄ tamē specialiter significat sanctionem iustam iubentē honesta prohibentem oeraria. **N**āq̄ etiā ponit̄ ius p̄ legis significato et lex accipit̄ vt pote oratō q̄ legit̄ et iuris est significatiua nomen ratōnis

latius q̄ ista patet. nā et argumētū est rō non tñ ius dicit̄ q̄d rō quia affirmat̄. vel fit ratum

Ius etiā q̄nq; supponit̄ p iure naturali tā tū q̄d semp bonū et equū est quādoq; p iure ciuili tā tū. q̄nq; p iure p̄torio tā tū. q̄nq; p eo tā tū q̄d cōpetit ex sententia. p̄tor enim ius dicit̄ reddere etiāz cū inq; de cerm̄t relatōne facta non ad id q̄d p̄tor fecit. sed ad illud q̄d p̄tor rē facere cōuenit. Nā si non haberet respectū ad id q̄d debuit fieri nō iniquū ius sed equū dicit̄ reddidisse. Nāq; supponit̄ p loco in q̄ red dicit̄ ius appellatōe tracta ab eo q̄d fit in eo. Fit. i. fieri solitū est salua maiestate imperij. saluo iure maiorū iur̄ icantis. Supponit̄ etiā q̄nq; p necessitudine veluti est mihi ius cognatōm̄ vel affinitati. vt. ff. e. l. xl. et penul. sed et Job dicit̄ necessarij mei veniūt ad me. Supponit̄ ec̄ q̄nq; ius p actōe q̄nq; p obligatōne qualibet q̄nq; p hereditate. q̄nq; p bonoz possessione sicut ex diffinitōe cuiuslibet istoz. licet cōsiderare in sui. rescriptis. Sed et ius etiā in vulgarit̄ ponit̄ p quodā cibo delicato. q̄nq; ponit̄ propt̄ate vt dicit̄ iste sui iuris est. et q̄nq; ponit̄ p iuris rigore vt cum dicit̄ interest ius et equitatem. vt. C. de legib; et. d. l. i. Iuris aut̄ prudentie est diuinaz. atq; humanaz rerū noticiā iustī atq; iniusti sciētia ut. ff. e. l. iusticia. §. vlt. Equitas autē est rerū ouemētia que in paribus causis paria iura desiderat et omnia bona coequiperat et dicit̄ equitas quasi equalitas. et veritur in rebus. i. in dictis et in factis. hōim. Iusticia in mentib; quiescit iustoz. inde est q̄d si uelimus loqui dicimus iudiciū equū nō iustū. hōim. nō iustū nō equū abutentes tamē his appellatōnib; dicim; iudicē equū et iudiciū iustū. Differt ergo multū iuris prudentia a iusticia. siq; dem iuris prudentia dignoscit. iusticia autē tribuit cuiq; ius suū. Itē iusticia virtus est. iuris prudentia sciētia. Item iusticia est q̄ddaz summū bonū iuris prudentia medium. **I**uris p̄cepta sunt tria. honeste uiuē. alteruz non ledere suū cuiq; tribuere. vt. j. e. §. iuris. et. ff. e. l. iusticia. Et est notandū. q̄d istud vltimū aliē accipit̄ quā in diffinitōe iusticie. si quidē ibi cōplectit̄ h̄ tria. Dic autē illud solū q̄d extra duo p̄ma p̄cepta relinquit̄. Item ponit̄ nomen iuris p̄ ipsa arte nō p̄ quolibet iure q̄d inuenit̄ in arte nec enī omē ius p̄cipit̄. imo q̄ddā p̄mittit̄ vt. ff. de legib; et se. d. legis. Vel ponit̄ p̄ omni iure q̄d p̄cipit̄. Nā omē q̄d p̄cipit̄ vel p̄cipit̄ honeste uiuere. vel alterū non ledere. vel suū cuiq; tribuere. **P**rius studij due sunt positōes. publicū et priuatū. q̄ quidā sic exponunt. i. huius iuris per studij discēdi vel adipiscēdi due sunt spēs. spēs enim dicunt̄ p̄fectes q; sub genere ponunt̄ et assignant̄. Vel q̄a posita specie p̄mittitur et genus sed nō eod̄uerso. Vel sic. Due sūt positōes. i. sup duob; ponit̄ ars ista studio discēdi. i. sup iure publico et priuato. Nec enim p̄ma expositio placet q̄d ex diuersitate rerum vel p̄sonaz sup quib; ius ponat̄ diuerse. e. p̄ species ponant̄ vel videant̄. **H**ac enim ratōe infir-

nite essent spēs iuris. quia infimēti sunt homines et infimēti sunt res. Nam et sic diceret̄ ius aliud equū aliud asinū aliud vīnie aliud agri aliud petri aliud iobis. Est autē ius publicū q̄d ad statū rei rhomane p̄inet et cōsistit in sacris in sacerdotib; et magistratib; vt. j. e. §. vl. et. ff. e. l. i. §. huius studij. **I**nterest enim rei publice vt habeat ecclias in quib; homines petant veniam suoz peccatoz vt in aut. vt licet. ma. et. a. §. quia vero ita. Expedit etiā rei publice magistratus cōstitui quia p̄ eos qui iuri dicens p̄sunt effectus rei accipit̄ q̄rum est enī ius in ciuitate esse nisi sint qui possint iura regere vt. ff. de orig. iur. l. ij. §. p̄est originē. Expedit et esse sacerdotes a quib; de peccatis n̄stris accipiamus penitentiā et qui orent p̄ nobis. et dei nobis acquirant prudentiā. vt. C. de summa trini. l. vl. **I**us autē priuatū est q̄d ab singuloz p̄inet utilitatē subaudi principalit̄. sedario tñ et ad rem pu. p̄inet. vñ et dicit̄. Expedit rei publice ne quis re sua male utat̄ vt. j. de his q̄ sui vel ali. iu. sunt. §. vlt. sic et q̄d rei pub. principaliter interest. sedario puro q̄d respiciat utilitatē singuloz. Est autē ius maxime priuatū tripartite collectū. **E**st enim ex generalib; p̄ceptis aut gentiū aut ciuilib; maxime ideo dixi quia et ius publicū iure gentiū est stabilicum. Nam erga dñi vel eccliaz vel sacerdotem. religio est de iure gentiū vt. ff. e. l. i. §. vl. et. l. ij. q̄d ius publicū ē. appellatū et ex h̄ patet etiā q̄d publicū et priuatū non sunt species iuris sed et assignant̄ res vel p̄sone sup quibus posita sunt iura. **Q**uid autē sit ius naturale vel gentiū vel ciuile. Et cui et quādo p̄ cōsuetudinē vel cōstitutiōez p̄cipis deroget̄ in sequenti t̄. assignat̄.

De iure naturali gētiū et ciuili

Ius autē naturale plurib; modis dicit̄. **P**rimū est vt dicat̄ a natura aia t̄i motus quidā i distinctu nature p̄uenies quo singula aialia ad aliq̄d faciendum inducunt̄. vñ dicit̄ ius naturale est q̄ natura. i. ipse deus docuit omnia animalia. et ita istud nōmē q̄d erit accusariū casus. et hoc nōmē natura erit casus noiatiū. Vel dic q̄d nōmē istud q̄d sit casus noiatiū. vt sic dicat̄. q̄d docuit oīa animalia natura. i. per instinctū nature. et ita h̄ nōmē natura erit casus ablatiū. vt. j. e. in prim. et h̄ est q̄d dicit̄ primū motus nō sunt in nostra p̄tate. **S**ecūdiuo sunt. et ideo si res p̄cedat in oblectamentū. i. delectatōem. veniale tātum contrahiē peccatū. nisi p̄grediat̄ ad aliquid componendum vt exerceat q̄d turpiē cogitauit. et tunc dicit̄ tercius motus mortale contrahere peccatū. Et est illud notandū q̄a qua ratōne iusticia est volūtas. et ē. habito respectu ad rationalia tantum eadē dicit̄ ius naturale motus vt dixi habito respectu ad omē creaturā rōnalem vel irrōnalem. **D**icūt autem quidam q̄d neq; volūtas neq; motus ius naturale vel gētiū

nūc. ascriptiōes nec est oppositō de statu libis
 vt ff. de statu li. l. statu liberū. et. l. de statu li.
 beri. Videndū q̄ quid sit libertas q̄d sit serui-
 tus et qualiter cōtingat seruitus nā de ingenui-
 tate qualiter cōtingat dicit in primo ti. Est autē
 libertas naturalis facultas eius q̄d cuiq̄ facē
 libet nisi q̄d vi. aut iure prohibet vt ff. de statu
 ho. l. iij. et fm hanc diffinitōem videt q̄d ser-
 ui sint liberi. nam t̄pi liberā habeāt facultas
 rem nisi vi. aut iure prohibeant. et h̄o guenerius
 ad misit. aut enim diffinit libertas eo iure q̄ p̄-
 dita est alij dicit in diffinitōe addendū. q̄d le-
 gis. j. e. f. ex qua liberi vocant. licz enim sui sint
 liberi non tamē liberi vocant. ex ea libertate.
 Vel melius ita expone ui. i. iure gentiū. quia p̄
 violentias. et necessitates est inductū. vt. s. ti.
 primo. s. ius autē. et ex eo inducta est a principi-
 pio seruitus aut iure. f. civili. cū homo liber pa-
 titur se vendi vt liquebit. nec enim placet pri-
 ma expetitō vel sc̄da q̄d serui sint liberi. vel na-
 scant liberi de iure naturali. cū in hac pte ius
 civile vel gentiū detraxerit iuri naturali. et sic
 etiam liquebit ex diffinitōe seruitutis. Est autē
 seruitus cōstitutō iure gentiū q̄ quis dñio alie-
 no contra naturā subicit. appellati sunt a ser-
 uando non a seruiēdo. vt dicit gramatici. p̄n-
 cipes enim captiuos vendere iubēt. ac p̄ h̄ ser-
 uare non occidere solent ipsi etiam mācipia d̄-
 ctā sunt. q̄d ab hostibz manucapiunt vt. j. e. s. f.
 uitus et. ff. e. l. iij. s. seruitus. tabellio autē q̄ dicit
 cū seruus publicus a seruiēdo deriuari p̄t igit̄
 captiuitate liberi h̄cies fiūt serui de iure gen-
 tiū vt dictum est. ¶ Fit etiā homo liber ser-
 uus de iure civili. si maior est. xx. an. et patit̄ se
 vendi vel aliq̄. ti. in aliquē trāsseri ad p̄cium
 vel quodlibet lucrū p̄cipiendū ignoz. at̄i cōdi-
 tōem suā. Est quartū necessariū q̄d p̄ciū ve-
 re participet vt. ff. de sta. ho. l. v. et. C. de libis.
 .c. l. non ideo et. l. si ministeriū vt. ff. de lib. c. li-
 beris. s. si quis sciēs. et. l. si vsuf. s. i. et. ff. quibus
 ad lib. p. non licet. l. i. Potest et quētuq̄ abdi-
 q̄d is qui vendit sciat cōditōez suā vt. ff. quibz
 p. nō. li. l. v. ¶ Iste autē factus seruus reperit̄
 ingenuitatē suā si p̄ciū reddiderit et empro-
 spōte recipiat. nec enim cogit vt. ff. si libtus in-
 ge. di. l. ij. alij dicit satis esse si iste voluit red-
 dere. ¶ Item de iure civili fit seruus qui ex ingra-
 titudine reuocat̄ in seruitutē et qui a patre vē-
 ditur ob fam̄. et qui est de familia latronum ex
 rescripto principis fit seruus et qui erat seruus
 de inde fit monachus vel clericus et postea re-
 dit ad secularē vitā restituit̄ dñio suo vt. C. de
 libertis. et eoz. li. si manumissus et de p̄a. q̄ fi-
 di. l. i. et. C. quibz ad lib. nō. li. l. i. et de epis. et cle-
 au. si seruus. ¶ Et est omnū seruoz. vna cōditō
 substantialis quicūq̄ enim seruus est ita est ser-
 uus sicut alius. nec plus nec minus. sed licet ser-
 uuitus vna sit cōditō t̄n honestatis. et p̄bitas-
 eis et malicie et nequicie seruoz. multo possunt
 esse cōditōes vt. ff. de edil. edic. l. vi. s. vlt. et
 .ff. de vsuf. l. sed. et si q̄d. s. sufficient. vñ. et quidā
 p̄pter delictū suū. quidā p̄pter arbitrium dñoz.

non p̄ne manumitti alij p̄nt. ¶ In liberis autē mul-
 te d̄re sunt. aut enim in genui sunt aut libertini
 et ita duo dicunt̄ infra et est ar. extra. ff. vi. bo-
 rap. l. iij. s. ij. ¶ Vel adijcē alios. quia alij erāt la-
 tini. alij deditici. Sic s̄ libertas p̄dicat̄ cū ma-
 gis et cū minus. Nā alia ē maior alia minor.

De ingenuis

Est autē ingenuus qui statim vt na-
 sc̄ ē liber est siue ex duobz ingenuis
 siue ex duobz libertinis. siue ex alte-
 ro ingenuo et altero libertino natus est. sed et
 si nascat̄ ex matre libera et patre seruo. vt in cez-
 to ingenuus nascitur nisi forte in casu. vt. C. de
 murileg. l. qui. aut patre et satis est matrē libe-
 ram fuisse. vel tpe illo quo concepit vel tpe q̄
 parit vel in medio illoz. tempoz. licet ancilla
 postea fuerit facta. quia non debet calamitas
 matris ei nocere qui in vtero est vt. j. e. et. ff. e.
 .l. v. s. i. ¶ In fideicommissaria tamē libertate an-
 cille relicta aliquādo reperio negligētia m̄ris.
 nocere parui vt no. in summa. C. de fideicomf.
 lib. nec illud inspicio vtrū ex p̄sona matris cō-
 perat libertas directa nascituro an ex volūta-
 te patris vt. C. de fideicō. li. l. cum in. et ita q̄d
 est mirū de ancilla nascit̄ liber. q̄ enim dicitur
 nasciturū h̄ri p̄ iam nato. verū est cum tracta-
 tur de comodo nasciturū vt. ff. de sta. ho. l. q̄ in
 vtero. sed h̄ esset incōmoduz ei qui esset liber-
 tus. Dicam igit̄ eum esse potius ingenuum.
 Ex generali tamē cōsuetudine regni est vt qui
 nascit̄ ex patre seruo et matre libera fit seruus
 ¶ Inducit̄ eē ingenuitas p̄ s̄nāz si p̄nūciatū ē ali-
 quē eē ingenuū in cā s̄uitutis et ingenuitatis. p̄iudic-
 dicat enim ea sentētia inter om̄es vt. ff. de sta-
 tu. ho. ingenuū et de lib. c. diui. ¶ Illa enim disti-
 guit p̄nūciat̄ seruū illius non videri an ip̄m esse
 ingenuum. vt p̄ma sentētia non p̄iudicat om̄i-
 bz. sc̄da p̄iudicat nisi ess̄ collusum vt p̄ totū ti.
 C. de collusioe d̄re. ¶ In cā vero libertinitatis
 et ingenuitatis sententia non p̄iudicat inē ali-
 os vt. ff. si lib. inge. eē di. l. i. et. l. patronū. et ne
 de statu. de. l. i. s. sed interdū. ¶ Inducit̄ etiā
 ingenuitas p̄ nataliū principis restitutiōem vt
 notauī in summa. C. de natalibz re. ¶ Est sem-
 plena ingenuitas p̄ ius anuloz. aureoz. vt no-
 tauimus in. C. e. ti. Sed et per legē inducit̄ libe-
 ras vt notauimus in. C. p̄ quibz. c. serui p̄ pre-
 mio acci. libertatem vel plena. i. ingenuitas vt
 semiplena. i. libertinitas. vt. ff. q̄ sine manu. ad
 lib. p. l. qui ob necē. Sed forte in casu illo nō
 datur p̄ciū dñio sed vbi dat̄ dñio ingenuus est
 vt. C. pro quibus causis serui pro premio libra-
 tem accipiunt. l. ij.

De libertinis Rubrica

Nunc videamus quis sit libertinus vñ
 dicat̄ et quot modis cōtingat liberti-
 nitas et que sit diuisio libertinoz.

Sunt autem libertini qui ex iusta seruitute manumissi sunt ut .i. e. in prim. ut iusta seruitus dicitur quia est de iure gentium vel de iure civili ut diximus .s. ci. .xx. licet sit contra ius naturale vel iusta .i. vera. Vel iusta quia a deo .i. iusta fuisse uidentur domino suo ut merentur ab eo manumitti. Quid autem sit manumissio diximus .s. de ius. .i. .v. Nec distinguo inter libertum et libertinum ut garramates. ut libertus dicitur manumissus. libertinus dicitur filius manumissi. Nam et qui manumittitur libertinus est ut dictum est. Dicitur quia libertinus quasi liberatus a seruitute. procedit autem manumissio vel libertinitas et inter viuos et in ultimis voluntatibus inter viuos pluribus modis ut ecce per vindictam manumittitur quis. ut non in .C. de manu. .viii. Item et in amicis aut per epistolam solent enim serui a dominis manumitti a deo ut vel in transitu manumittantur veluti cum pretor vel preses in balneum vel in theatrum vadit. Item ex constitutibus fuisse manumissiones ut notauimus in .C. si manci. ita. .v. ut ma. .v. circa. Et notandum est in omni manumissione quod procedit non lente vel inuito seruo. sed tamen inuito seruo. non petit alius bona sibi adici causa libertatum condonandarum vel seruum redimi et manumitti ex causa fideicommissi. .C. de testa. ma. .l. .vi. .s. fin. vero quidam est. ff. de fideicom. .l. .i. sed si alienare. Libertini autem diuisio antea tripartita erat. nam quidam dicebantur latini. alij dediticij. alij ciues rhomani. Qui autem essent latini vel dediticij et querebantur libertini de sublata condictione eorum notauimus ut .C. de lati. lib. .tol. et dediticia. .l. .tel. Hodie sola ciuitas obtinet rhomani. plenissima libertas quam habent omnes rhomani ciues. Nec distinguuntur super etate manumissi. vel manumittentis. dummodo sit maior. .xx. an. nec manumissionis modo. quicumque enim manumittitur plenissima habet libertatem ut .i. e. .s. .v. l. .v. Hodie ergo eas possunt manumissi qui et manumittentes iur tamen patronatus illo ut in aut. ut liberti de cetero. Fieri potest alia diuisio hominum quia alij sunt legitimi ut qui nascuntur de legitimo matrimonio. alij non legitimi ut qui nascuntur vel concipiuntur ex non legitima coniunctione. Nam qui ignorantem patrem de matre. filie concipiunt licet post mortem patris nascantur non erunt legitimi et secum liberi condictionem patris in honoribus et in curiali condictione. matris autem secum condictionem in libertate ut ff. de sta. ho. .l. .cum legitime et .l. paulus .i. .l. .seruoz. .s. in genui et .C. de decuri. eos et .l. ex eplo. et .l. mul. .l. .nec est premittebdum quod quidam liberi habentur per non liberis. ut qui nascuntur ex damnato coitu. ut in aut. quibus mo. na. eff. sui. .s. discretis. Item qui contra formam humani generis conuerso more precreantur veluti si mulier monstruosum aut prodigiosum sit enixa. partus autem qui membrorum officia ampliat ut puta quia sex digitos habet. vel .iiii. tantum aliquatenus videtur esse effectus. .i. creatus ut homo et ideo connumerabitur inter liberos ut ff. de sta. ho. .l. .non sunt. Quod autem dixi monstruosos vel prodigiosos liberos non computari per liberis. verum est quantum ad institutionem

vel ex hereditatem si tamen matri esset relictus sub illa condictione si peperit et talis partus ediderit condictionem videtur implese. ut ff. de .s. sig. queret aliquis. Fit et alia diuisio hominum. quia alij sunt masculi alij femine. alij hermafroditi et differunt femine a masculis in multis. quia feminarum est conditio deterior quam masculorum ut ff. e. .l. in multis. ut in iurisdictione arbitrio tutelae vel cure susceptione postulatione in iudicio procuratorum tabularum depositio intercessione adoptione testamentaria testificatione impotestate patria materna quam non habet et in officio argentearie. ut ff. de iudic. cum pretor. .s. non autem .i. .C. de recept. sancimus .i. .ff. de fide instr. .s. de tabul. et .ff. de tutel. .l. .v. .l. .de regu. .i. .l. .ij. .i. .C. ad vell. .l. .i. .i. .C. de accusa. .l. .qui accusaret. .ff. de iur. .fif. .l. .de ferret. .C. de edendo. .l. .penul. .i. .misti. de ad op. .s. sed illud et de testamentis .s. testes et idem in pluri actio ut ff. de pluri actio. mulierum. Hermafroditus operatur masculo tantum vel femine tantum secundum preualentiam sexus incalescentis. ut ff. de sta. ho. .l. .quere.

Quibus ex causis manumittere non possunt.

Dequis ex superioribus titulis. vel si crederet civilibus licere manumittere. supponit in his titulis casus. ex quibus homines manumittere non possunt que cause certe multe sunt ex quibus manumitti aliquis prohibetur vel pignori est seruus datus vel quia manumissio non est dominus. vel quia seruus ad libertatem peruenire prohibitus est et alie conueniantur cause ut notauimus in summa. C. qui manumittere non possunt et in tit. quod non possunt ad libertatem peruenire. et in tit. qui a non domino. manumitti sunt et de seruo pignori. da. manumisso. sed in his titulis non persequitur nisi duas causas scilicet quia quis manumittit in fraudem. vel quia est minor. .xx. an. et de prima causa et secunda quod et qualiter per eas impediatur manumissio. dic ut notauimus in summa. C. qui manumittere non possunt. Item alij non manumittuntur ut in summa. C. de vindic. lib. .s. potest. et in summa. C. de fideicommissi. lib. .s. potest.

De lege fusia canina tollenda

Lex fusia non permittebat in testamento manumissiones nisi usque ad certum numerum suorum. sed inter viuos poterat quis manumittere seruos quotcumque volebat. hodie licet in testamento quod licebat et hodie licet inter viuos sic et e contrario quod licet in testamento licet per pactum. ut ff. de pactis. .l. .pactus.

De his qui sui vel alieni iuris sunt

Super statu personarum perfectam traditur doctrinam aliam ab his quas superioribus titulis persequi sumus supponit diuisioem ut facilius per diuisiones tradatur doctrina partitio enim siue diuisio animi legem incitat

mentē intelligentie pparat mēciā artificio se
reformat. Est autē hec diuisio talis. quia omnis
homo aut est sui iuris aut alieni aut dubij. fm
quosdā qui dicūt statū alicuius quāq; esse in sui
spēso scz filiū. cuius pater captus est ab ho
stibz ut in sti. quibz mo. iul. pa. po. soluit. §. si ab
hostibz nos cōtradicimus. esset enim absit dū
eodē tempore nec in patris nec in sua quēquā
fuisse ptate. vt. C. de sententia pas. l. v. lē. Quid
enim dicūt pendere status vel ū est rōe future
fictōis postlimini qd omnino sperat a iure vt
pote benignius vt. ff. de bonis lib. si nece. §. si
deportatus. Si enim reuertat fingit non fuisse
se captus vt in p̄dicto. §. si ab hostibz. Sed in
specto presenti statu nūq; pendet cū lex dicat
captum ab hostibz esse seruū vt sup̄ de iure p
sonarū. §. impossibile est qd filiū habeat in po
testate sua vt. ff. ad. l. iul. de adul. l. sic euenit
et. Et generalit̄ dico nulla presentia nulla pre
terita pendet et ppter h̄ multū difficīles nobis
soluunt. Sui autē iuris sunt om̄s qui nō sunt in
aliena potestate cognitis §. personis que sunt
alieni iuris per cōsequētā dat̄ intelligi oēs ali
as esse sui iuris. In potestate aliena sunt serui.
Item filij. q̄ quid ptas dñoz cepit a iure genit̄
um. Nam apud om̄s gētes. erat dñis potestas
in seruos viter necis. Sed postea iur̄ ciuili coar
tata est dñoz potestas. nec licet alicui sup̄ mo
dū sine causa legibz cognita in suos suos seu
re alioquin non puniret̄ minus quā si occideret
suū alienum ut. ff. e. l. i. si criminalit̄ agat. lege
enim aquilia non tenet̄ quia illa nō cōtra dñm
s̄ dñō datur vt. ff. ad. l. aquil. Itē mel. l. ob
id. et de hac castigatōe plenius notauim. qd ob
tineat in. C. de emēda. fuoz. Sed et subuenitur
fuissera dñoz seuciā. vel fami. vel itollerabile
iniuriā vt possint adire p̄idem r̄ipe si vel duri
us habitos seruos quam equū est cognouerat
vel infami iniuriā affectos venire iubeat eos
bonis cōditiōibz. in ne in ptate dñoz iterum
reuertant̄. expedit enim rei publice ne quis re
sua male vtat̄ vt. j. e. §. j. et. ff. e. l. ij. Est aliq̄
eī effectus hōm̄i dñice ptatis. q̄a quicq; p seruu
iuste acquir̄ dñō acquir̄ vt quasi dñō vt bo
ne fidei possessori vel vsuario vel fructuario ac
quir̄ dico principalit̄ vel sedario vt cum ser
uus stipulatus est sibi licere ire agere. ipse enī
tū ire p̄t non dñs eius vt. j. de sti. §. §. cum fa
ctum et. j. e. et. ff. e. l. i. et de acqui. pos. l. qd ser
uus. Qualiter autē acquirat̄ bone fidei posses
sionibz vel fructuarijs vel vsuarijs. Dic vt no
taui in. C. p. quas psonas. nobis acquir̄. Est et
tercius effectus. quia seruus nō torquet̄ in do
minū suū presentē vel p̄teritū vt. C. de cōstōni
bz. seruos nō In potestate autē patrū sunt filij
qui nascunt̄ ex iusto et legitimo matrimonio. vt
ff. e. l. iij. et. iij. et. v. Item in nepotibz et p̄nepo
tibz q̄ntū ad auos et p̄auos paternos vt ibidez
dicūt et presumit̄ esse filius hoc ipso qd nascit̄
ex vxore. q̄a nuptie p̄bant filiū vt. ff. de in ius
vo. q̄a semp nisi p̄beēt̄ oratū. vt ecce marit̄
p̄bat non cōcubuisse aliq̄diu cū vxore. infirmi

tate vel alia cā vel erat in eualitudine et ge
nerare nno possit vel p̄bat qd fuerit absens p
decenniū. et reuersus inuenit anniculus hic qui
in domo mariti. natus est. licet vicinis sciētibz
non est filius mariti vt. ff. e. l. filiū. De hac autē
patria ptate plenius dicet̄ in sequētī titulo

De patria potestate

OVia de patria potestate superiori ti
tulo habuit mētiōem penit̄ h̄ de ea.
Videndū ergo qualiter patria pote
stas constituat̄. Et quis sit eius effectus qd dic
vt notauim⁹ in summa. C. e. titulo

De nuptijs Rubrica.

OVia patria ptas p nuptias constituit̄
ponit̄ de nuptijs. Videndū ergo quid
sint nuptie. et vnde dicant̄. et qui posse
sunt contrahere nuptias. et quibz ratōibz q̄s
p̄hibeat̄ cū alia persona cōtrahere mat̄rio. et
quoz cōsensus in cōtrahendo exigat̄. et quā
do pficiat̄ matrimonium. Et quis sit effectus. et
que sit pena cōtrahentis incestas nuptias. Quid
dic vt notauimus in summa. C. in eo. titu. et de
incestis nuptijs.

De adoptionibus Rubrica

OVia patria potestas p adoptōez cō
stituit̄ penit̄ de adoptōibz. Vidē
dū §. quid sit adoptio. Et qualiter dis
tinguat̄. et quis sit eius effectus. qd dic vt no
tauimus in summa. C. e. ti. eo. attento q̄a qd di
cit lex adoptatum ab auo materno transire in
potestatē suam. quia in eius personā cōcurrūt
naturalia. et adoptōis iura naturalia enim iu
ra intelligo naturalia. hoc est quia ab eo du
cit originem. nam secus est si daret̄ fr̄i. vel si
milibz in adoptōem. Item qd dicūt̄. §. e. si ado
pto aliquē loco nepotis. quasi natū ex filio. fili
us debet cōsentire ne ei inuito su⁹ heres agna
scat̄ ita p̄t intelligi ac si diceret. hoc enim con
tinget. licet ei molestū sit futurū. et si quidē cō
sentiet̄ filius post mortē suū patris in suam re
cidit h̄ nepos potestatē. nec agnascit̄ auo su⁹
heres si autē filius non cōsenserit mortuo p̄re
non recidit h̄ nepos in potestatē filij et agna
scet̄ auo suus heres vt dictū est. vel tanquā fi
lius vel tanquā nepos licet in filiū nō adoptaue
rit ipm vel tanquā nepos quia eū sibi heredes
fieri videt̄ auus voluisse. licet pla. dixerit or̄a
Vel licet iste nepos mortuo auo nō recidat in
potestatē suā patris nihilomin⁹ tū ē ei⁹ fili⁹ vt
ff. e. l. cum nepos. et. l. si quis et. l. si is qui. Itē
no. qd adoptio non iure facta potest cōfirma
ri a principe non tamen solet fieri nisi ad h̄bi
tis h̄is qui lederent̄ cōfirmatōe adoptōis. vt
ff. e. l. arrogatio non iure. l. nam ita.

hōi p mortuo ergo nō cōueniē a creditoribus nec ager cōtra debitorē nisi p relicto legato in alimēta vel p habitatiōe legata q̄ legata potius cōsistūt in facto quā in iure. eius enī bona publicata sunt. **¶** I aliu deuoluta. dat̄ tam actio in eos. ad q̄s bona eoz puenerūt. Item non uocabit̄ ad tutelā vel curā. **¶** ff. e. l. ij. et. l. tutelā. §. vl. **¶** Si autē fuerit capitis dimmutio mima p eā nō expirant pu. iura. remanet enim talit̄ capite minutus. magistratus. r. senator. et iudex et in q̄libz officio pristino. Item nec per eā expirat̄ tutele nisi sit legitima illa enī expirat q̄ deferē agnatis. **¶** Agnatōis autē ius tollit̄ mima capitis dimmutōe. **¶** in emolimēto succedendi et in onere tutelaz. nisi inter patrē r. filiū. et inter fr̄es. **¶** ff. de i. p. r. §. vl. et. **¶** C. de legitima tutela. l. iij. et de legitima ag. suc. §. vl. **¶** Tutela §. datiuā vel testāria nō expirat mima capitis dimmutōe. **¶** Quid de actōibz operentibz talit̄ capite dimmutōe vel cōtra eū. re. s. pōdeo cōpetētēs ei nō expirat. si operant de iure naturali vel gentiū. **¶** Secus si operāt de iure ciuili ut in obligatiōe opaz. r. in iure agnatōis. **¶** ff. e. l. eas et. §. de acquisit. p. arto. **¶** Actiōnes autē cōpetētēs in eū siquidem operāt ex maleficio vel quasi nō expirat. **¶** Si autē cōpetāt ex cōtractu vel q̄si. expirat̄ quidē mero iure. q̄ uidet̄ esse aliud hō post capitis dimmutōez. **¶** h̄ tñ p̄tor. restituit̄ easōe actōes uiles tales q̄les fuerāt prius et eiusdē nature sic legit̄ erant tpales vel ppetue cōsiderata p̄ma natura vel trāstoria ad heredes vel in heredes. **¶** ff. e. l. ij. §. ait p̄tor. r. §. nemo. §. vl. r. q̄n de peculio actio est annalis. l. cū post. r. ff. de mmo. l. vl. q̄d §. d. **¶** h̄ iudiciū. ppetuū est expone. i. p̄t esse cōsiderata p̄ma natura. sic d̄r in actōe pluuię arcente aq̄ pluuiā nocet. i. nocere p̄t. **¶** ff. de statu. l. labo. **¶** Licet autē dixerim resuscitari actōes extinctas tñ modificat̄ eaz. tenor. ut q̄s debebat dānari in quātū facē p̄t. **¶** h̄ est in casu illo q̄n q̄s est emācipat̄. **¶** Idēq̄ d̄r. r. si sui iuris morte p̄ris sit effectus sine capitis dimmutōe. **¶** ff. q̄d cū eo. l. ij. r. ij. **¶** Si d̄o aliē atingat mima capitis dimmutō nō per emancipatōez. nō habz locum predicta modificatio.

De legitima patronozū tutela et de legitima parētū tu. et de fiduciaria tu.

¶ Edit ad appositū tractatū tutelārū. s. enī tractauit de legitima tutela q̄ deferatur agnatil̄ ex v̄bis r. sentētia. l. xij. ta. **¶** Nūc autē tractat de tutela patronozū q̄ deferē patronis circa psonas impuberum libertoꝝ ex sentētia legis tñ. **¶** Differe tñ h̄ ab illa. q̄ agt̄i satis dant patroni non semp. **¶** Itē h̄ tutela cōpetit p̄ono r. eo uiuētē nō deferē liberis mortui. **¶** patroni. **¶** Secus in legitima agnatōez. **¶** Sic eē ex sentētia recipiē pntū tutela. si p̄ emancipauit plem impuberē. sic recipiē ut p̄e mortuo fr̄es emācipari impuberis fiduciarij vel legitimi

mi sint tutores. et de his tribz tutelis sic plene ut notauim in summa. **¶** C. de legit. tutela. §. i. vsqz in finem.

De attiliāo tutore vel de eo qui lege iulia vel ticia dabatur

¶ Tū est de tutela testāria legitima. **¶** Sed deficientibz eis dat̄ tutor p iudicē h̄n. e. ut uideamus de datiuā tutela et q̄ datiuā tutela omittēbat p. l. attiliā r. iuliā et ticia ideo ponit de attiliano tutore vel de eo qui dabat̄ ex. l. iulia r. ticia olim enī ex. l. attilia r. home omittēbat datio tutoris p̄tori urbano et maiori p̄ti tribunoꝝ pleb. in p̄uincijs autē p̄sidiibz eaz omittēbat ex. l. iulia r. ticia postea autē defierūt dari tutores ex legibz illis q̄at se miplene tractabāt de h̄mōi tutele omittēcie nihil enī dicebat̄ in eis de cautōe rē pu. sal. fore vel de cōpellēdis tuto. ibz ad tutele admistratiōem vel de inq̄sitōe moꝝ vel facultatis tutorū q̄ oia postea cepūt cōsules ex offi. suo inq̄rē et facē p̄tores eē ex auctō. itate r̄stitutōm idē fecerūt. **¶** Sed hodie uideam⁹ q̄ iudices possint dare tutores r̄secutiue uidebimus q̄bz possint dare r̄q̄s non possint dare r̄q̄liē fiat datio. q̄d plene dic ut notauim in summa. **¶** C. qui dari tutores pos.

De auctōitate tutorz

¶ Et tutoribz cura. dictū est r. q̄ operz eos auctē p̄stare mioribz i his q̄ agūt vel paciscunt̄ in p̄iudiciū suū ponit de auctē p̄stāda. **¶** Vidend⁹ §. q̄d sit p̄stare auctem et q̄s possit eā p̄stare. r. q̄n r̄q̄liē. r. in q̄bz et q̄s sit ei⁹ effectus q̄ omnia dic ut notauim in summa. **¶** C. m. e. ti.

Quib⁹ modis tutela finiatur

¶ Via actō tutele demum finita tutela nascit̄ ut. s. de attiliano tutore. §. vl. ponit quibz mo. tutela finit̄. **¶** Qd̄ dic ut notauimus in summa. **¶** C. quādo tutores defuncti esse.

De Curatoribus

¶ Tūc p̄uideē impuberibz p tutores ita p̄uideē puberibz p curatores. **¶** ut. §. e. in prim. r. p eosdē eē p̄uideē impuberibz ut. s. de auctē. tu. §. vl. vñ ponit de curatoribz. **¶** Et certe q̄s iudex possit dare curatores. r. q̄ bz r̄q̄n r̄q̄s nō possit dare. plene notauim in summa. **¶** C. q̄ dare tutores. §. in h̄ tñ. noranē quedā d̄re inē tutores r. curatores. **¶** Tutor enī dat̄ impuberi tñ. curator puberi regularit̄ et aliqui impuberi ut dictū est et alij eē casus tres notātur ut. §. e. §. in edū et. §. itē si testō. et. §. itē in locū. **¶** Itē tutor q̄nqz dat̄ a iudice q̄nqz a testatore. q̄nqz uocat̄ p. l. **¶** Curator autē dat̄ a iudice nō a testatore dat̄ tñ de facto r̄summat̄ decreto p̄toris vel iudicis. §. nec uocat̄ curator per. l. n̄

Furioso vel pbigio. hodie tñ ptores vel pñtes
solēt eis dare curatores et inquisitōe. Idem fa
ciūt etiā mente captis et furdis et mutis et qui
morbo ppetuo laborāt. qz rebz suis supesse non
pñt vt .j. e. .s. danē et .s. furiosi. Tē tutor dāē
etiā inuito. qd nō est ita incurator vt .j. e. .s. itē
inuiti puidēt etiā in pluribz p actores de quibz
tangit .j. e. .s. vl. Et de eis dic plene vt notauī in
summa. C. de actore a tutore vel cura dādo.

De satisfatōe tutorz vel curatorum

Mozibz puidēt ne dū p administratō
nē et obligatōem tutorz vel curatorz
sēt etiā p satisfatōem ipoz. Qui autez
tutor satis det necario vel spōtanea voluntate
suo pupillo vel magistratui. vl suo publico et
noie vel cōtutori. Dic vt notauī in summa. C.
de tuto. et cu. qui satis nō dedit et de admi. tu.
.s. itē debet tūc et .s. v. vo. tutor. Est et qdā sa
tisdatio quā pstat tutor. magistratui nomiantē
ipm vt in. C. de magistratibz oueniē. et .l. i. De
actōibz aut opetentibz minoribz cōtra tutores
vel cu. vel cōtra magistratus et qz ordime ope
tāt nō dico. qz nō spectat ad rubricā. licz pena
tur in nigro. Si tñ vis dicē. dic vt notauim⁹ in
summa. C. de magistra. oueni.

De excusatōibz tutorz vel curatorz

De his dic vt notauī in summa. C. eodē titu.

Explicit liber prim⁹ Incipit secund⁹ De rerū diuisiōe et acquisiōe

Hic impato: facit cōtinuatōem
sic dicēs supiori libro de iure pso
naz expe suim⁹. Nō videamus de
rerū iuxta pmissam noticiā. s. de
iure naturali. s. vl. Et qz cis res p
diuisiōem meli⁹ apit rerū diuisiōes et acquisiōes
nes subijciam⁹. Innuīt aut prima diuisiō talis
qd rerū alie sunt in pñio. alie extra. Que sint in
pñio. patz cuilibz. Ext pñioni at dicunt res sa
cre et cōes de qbz dicem⁹ infra. Adijctio ter
ciū mēbrū hui⁹ diuisiōis. Quia res alie sunt nec
in pñio. nec extra vt vsus vsus. Tē act⁹ via et
aqd. et vt. ff. de vsu le. l. i. Et forte iō nō dicun
tur iste fuitutes in bonis qā p se sine fūdo non
pñt alienari. vt. ff. de cura. fu. l. iul. scribit et .j.
de vsu. s. itē finit et de fuit. s. iteo aut. Tē pñi
ales fuitutes p se nō cēsēt. et iteo videntē non
esse vel extimēte eē. nā rmanica vidēt extimēta
cū accedit vestimēto vt .j. e. .s. si tñ rignū vide
tur nō possideri cū accedit edificatō. vt. ff. de vsu
cap. l. rerū mixtura nō tñ dicunt iste fuitutes
esse extra bona cū possidētes exceptōes r non
possidētes habēā actōez. vt. ff. de acq. re. do.
.l. rē in bonis. Fit alia scda diuisiō qd rerū alie
sūt corpales alie icorp. vt .j. t. i. Fit scia diuisiō

irerū. qd alie sūt cōes. Alie publice. alie vniūsi
tatis alie nullius alie singuloz. q varijs causis
cuiqz acqrunē sic ex subiectis appebit. Natura
li aut iure cōia sunt oim s aer et aqua pfluens
et mare et p s litō: a maris. nemo igit ad litus
maris accedē pbibeēt. dū tñ villis r monumen
tis et edificijs abstineat. qz non sunt iur egētū
cōia sic et mare imo edificia in mari vel in lito
re posita edificantiū sunt. r ita in s casu solum
cedit edificatō. licet aliud sit fm regulā vt .j. e. .s.
et naturali et .s. cū in suo vt. ff. e. l. in tñ. Est at
lit⁹ maris qten⁹ hyberni⁹ fluct⁹ maximus ex
currit. et in eo licz retia ficcare r ex mari deducē
cē vt .j. e. .s. est aut lit⁹ r .s. litoz. Publica autē
sunt oia flūia r port⁹. Deoqz ius piscādi oimibz
est cōe in portu flūibusqz. Ripaz qz vsus pu
blic⁹ est iuris gētū sic et ipius flūis. Itaqz na
ues ad eas applicare fines arboribz ibi natis re
ligare on⁹ aliqd in his reponē cuilibet liberuz
est sicuti p ipm flumē nauigare. Sz appietas ea
rū ē illoz qz pñijs adherēt qz de cā arbores in
ijsdem nate eorūde sunt vt .j. e. .s. flūia. Quare
aut lito: a nō cedāt sic r rip⁹ his qz p possidēt
p qri. Sūt aut s intelligēda de flūibz pñemibz
tpalia enī pñt cē puata vt. ff. de flūibz. l. i. s.
itē flum. u. Liqueet igit fm pñictas diuisiōes
qd nulla cōia sunt publica vel ecōūso. cū sub s
gñe res assignent velut spēs pares r coequue
Et iteo mirū est qd dicit vsus litoz public⁹ vt
.j. e. .s. litoz debuit enī dicē cōis. sic r lit⁹ cōe ē
vt s dictū est. Tē publicū dicitur ipsum mare
vt. ff. e. l. sic. Ad s rñdet. D. qz oia cōmūia sūt
publica et ecōūso. s ratōe quorūdam vsuū que
sunt publica nō sunt cōmūia et ecōuerso. vt ec
ce aer mare et lito: a maris flūia ecia cōmūia
et eorūdem ripe cōmūia sunt omniū animalū
quia omnia animalia rōnalia r iratōnalia s
vescūt et vtūt. abluendo. bibēdo. et in eis com
morādo. r similla q natura exigit faciēdo. ead
etiā ista omnia possunt dici publica rōe qz rōdā
vsuū q solis homibz competūt. puta piscādi et
nauigādi et retia ficcādi et i volucra reponēdi
Portus tñ ait. D. esse public⁹. nō omnes. Pu
blica autē ita accipiūt q sunt omniuz pploz. i.
qd spectat ad vsuū homiuz tñ. alias publicū
appellat qd ē in pñio. hui⁹ vel illius ppli tñ vt
.C. de sacro scris et vt mē vt age r et vinea et
eiusdē ppli s: publicū qntum ad vsuū. vt ecce
via publica cāpus marci⁹. Nō at meo vsuū ē
qd nulla publica sint cōia vel ecōūso. Nā ea de
mū dicunt cōia. q cū sint omniū aiantū cedūt
occupāt. sic patet in lito: a maris et lapillis et
in gemis. et ceteris q in lito: a inueniunt vt. ff.
.e. i. lapilli non dicat aliquis hac ratōe p dere
lieto. h abita cōia eē. qz licz cedāt occupantē
nō tñ sunt in vsu oim aiantū. Publica autez ne
dū nō cedunt occupāt s eē mēdicta pponūt
stra eū q aliqd fecit in eis in lesiōem publicam
vt. ff. ne qd in loco publico. et de flūi. ne qd
in flūine publico. nec obstat his q dicta sunt q
alias d: lito: a ppli r homani esse vt. ff. ne qd in
loco publico. l. lito: a sunt non pepuli r homani

quod ad iurisdictionem velle cōia sunt omnium aialium
 ut dictū est. nō tñ licet in litore edificare sicut
 publicus impediatur ex eo. ut ff. de iur. iud. in lo. pu.
 l. i. rñ dēdi. **V**niuersitatis sūe nō singulorum veluti q̄
 in ciuitatibus sunt ut theatra a theozado. i. in
 spiciendo ut in arena veionēsi et stabia et his
 familia. **E**t si q̄ alia sunt cōia ciuitatū. **D**icitur autē
 stabia octaua ps. miliarij q̄d ut historiace fer
 tur hercules vno anhelitu currebat et postea
 stabat. **D**icunt ista vniuersitatis dñio et vsu. ut
 ne q̄d in lo. pu. l. ij. §. ait p̄or. in uia licz pla. di
 xerit esse vniuersitatis. vsu tñ et nō dñio. **A**lia
 autē dicunt eē vniuersitatis non vsu s̄ dñio et fru
 ctu ut fundi et sui ciuitatum q̄ ita sunt omnium cū
 uū. q̄d nulli. ut ff. de ius. vo. **S**ed si hac le
 ge. §. q̄ manumittit et ff. de v. sig. mē publica
Nulli autē sunt res sacre et religiose et sancte
 q̄d enī diuini iur. est. id nullius hoīs in bonis ē
 imo est in bonis dei hoīm cōsura. **S**ūt autē sacra
 q̄ rite et p̄ pōtifices deo cōsecrata sunt veluti
 edes sacre et dona q̄ rite ad misterijū dei dedi
 cata sunt ut cruce et thesauribula q̄ etiā aliena
 rī phibent̄ excepta cā redēptōis captiuoz.
Si quis vō aucte sua q̄ si sac̄. sibi cōstituerit sa
 crū nō est s̄ p̄phanū. **S**acer autē locus remanet
 sacer etiā dirruto edificōt. §. e. §. nulli. definē
 tñ p̄t esse sacer si capiat ab hostibus ut ff. de re
 lig. l. cū loca et differē sacra a sacrario. **E**t enī
 sacrariū locus in quo sacra reponūt et solēt qu
 libare eū locum religiose volūt sacra. in euoca
 re. **L**icet autē puatorū res fieri possint sacre. lo
 cus tñ publicus fit sacer tūc demū cū princeps
 eū dedicauit vel dedicādi dedit p̄tē. ut ff. de l.
 loca sacra. **I**mpatores enī atiquit̄ erāt sacer
 dotes ut ferē in canombz et ideo poterāt debi
 care. vel sic dedicauit cū prius s̄ fieri postula
 uit et ideo dicit fecisse q̄d fecit p̄ aliū dedicādi de
 dit p̄tē. requisitus ab alio cui s̄ facē p̄misit
Religiosus autē locus q̄s fit dic ut notatū in sū
 ma. **C**. de relig. §. est autē locus vsqz ad illū. §. p̄
 mortuo. **S**ac̄te at res sunt veluti muri et porte
 et ideo dicunt sancti q̄d pena capitis cōstituta
 fit in eos q̄ aliqd in muros sanctos deliq̄rāt vi
 clāda. aliqd in his imittēdo. vel trāscenden
 do scā amoris vel q̄libet alia rōe. **P**am ciues
 rhomanos al quā p̄ portas egredi nō licet cū
 illud hostile et abominābū sit. **P**ā et remus ff
 rhomuli occis̄ tradit̄ ob id q̄d murū trāscēdē
 voluerit. **V**n lucanus f̄no p̄mi maduerūt san
 guine muri. **D**icit̄ s̄ sanctū q̄d defensum est et
 munitū ab iniuria hoīm. **L**ex enim illa spēaliē
 dicit̄ sanctio q̄ imponit penā ut ff. de sancto. ff.
 de l. sanctū ē in p̄n. et ff. de l. i. §. l. vi. **D**icit̄ etiā q̄n
 q̄s sanctio q̄libz impialis cōstituet̄. q̄nqz eē dicit̄
 tur collectio totius iuris ut in p̄hemio digesto
 rū in pri. et. **C**. de nouo co. fa. ibi colligētes vō
 et muros etiam municipales nō licet reficē sine
 principis vel p̄sibis aucte nec aliqd eis coniungē
 vel supponē. ut ff. de l. sacra. §. muros et forte n̄
 licet puato. licet autē vniuersitati ut. **C**. de edifi.
 p̄. l. om̄s. vel nō licet puato ad cōmodū suū. li
 cet autē ad pu. utilitatē. **L**egati eē dicit̄ sancti

a sacgmbz. **S**ūt autē sacgmina herbe qued q̄
 ppli rho. ferre solent ne q̄s eos violaret. sic le
 gati grecoz ea q̄ vocant̄ cericia ut ff. de l. san
 ctū. hoies etiā dicunt̄ sancti a s̄ctitate. **E**t autē
 q̄d dictū est nullius esse res sacras et religio
 sas videt̄ eē vtraria regula q̄ ē. §. e. ti. §. fere sic
 enī dicit̄ q̄d at ē nulli. occupati necedit̄. ad q̄d
 ita rñdeo res dicunt̄ nulli. pluribz modis natu
 ra ut fere bestie et volucres et pisces et in illis lo
 cū hz regula. **C**ōsura ut res sacre et religiose
 et sancte q̄ non sunt hoīs puati vel vniuersitatis
 vel publice s̄ sunt in bonis dei hoīm cōsura ut
 dictū est. et in illis deficit regula. **C**asu eē dicit̄
 tur res nulli. ut ecce aliq̄ mortuo res heredi
 tarie an aditā hereditatē in nulli. bonis sunt
 et in illis deficit regula vel q̄ hereditas susti
 net vicē p̄sone. defuncti vel q̄ spant̄ future hē
 dis q̄ adibit. **D**icunt̄ eē res nulli. ut q̄p dereli
 ctio habite sunt et in illis locū hz regula ut ff.
 p̄ derelicto. l. i. **T**pe eē dicit̄ res nulli. ut the
 saurus. est enī thesaur̄ vetus q̄dā depositō pe
 cunie cui mēoria nō extat ut iā nō habeat do
 minū ut ff. de acqui. re. do. l. nūqz. §. i. et in eo lo
 cū hz regula. q̄ necedit̄ occupati vel inuentori
 licz de eq̄tate teneat̄ dñio soli dare dimidiū ut
 ff. de thesauros. **P**ret̄ s̄ sciēd̄ ē q̄d defie regla
 in his adō q̄ natā sūt nulli. ut eē natā n̄ patia
 tur. q̄d p̄t eē alicui. ut sunt liberi hoies. **S**ūt
 enī exēpti ab alicui. dñio et om̄cio. ut ff. de v.
 ob. mē stipulatō. §. sacra. **T**ē deficit regula in
 suo egrorātē que dñs abiecit. **L**ex enī fauet ei
 ut sit liber. **S**up̄est̄ ut videam̄ de acquitōe dñij
 rez. **A**cq̄runt̄ at dñia rez. nō iur. naturali sed
 gētū vel ciuili. **C**iuili multis modis ut vsucap.
 p̄scriptōe arrogatōe. mōachātōe. depōratōe
 testō. succēssōe bonoz. possessōe aditōne. de
 q̄bz modis licz nō om̄ibz tractabit̄. **C**ōmodi
 est autē a vetustioe incipe. i. a naturali. q̄d d̄
 gētū. q̄ cū ipō gñe hūano rez. natura p̄dit̄
Ciuilia enī iura tūc ceperūt. cū ciuitates cōbi
 et mḡrat̄ creati et leges scribi ceperūt ut ff.
 de singuloz. **T**ure igit̄ gētū dñia acq̄runt̄
 nobis multis modis ut ecce in p̄mis p̄ occupa
 tōem eoz. q̄ nō sunt in bonis alicui. ut sunt fe
 re bestie et volucres et pisces. i. oia aialia q̄ in ter
 ra et mari et celo. i. in aere nascunt̄ siue capiat
 q̄s in suo siue in alieno dñs tñ fūdi si uiderit po
 terit phibē ingrediētē venādī aut aucupandī
 ḡra. et si phibit̄ fūis teneris iniuriāz. n̄ ingre
 diaris cā pecunie tue in alieno abscondite
 vbi tñ iures p̄mū te nō calūniādī aio effodere
 tollē exportare ut ff. de glāde le. l. i. et ad ex
 hibēdū. l. thesaurū et de acc. emp. q̄ p̄dētē et q̄
 rōe captū incipit eē meū q̄ mea custodiā coher
 cet ead rōe si euaserit custodiā meā. et in natu
 ralē libtatē se recepit desinit eē meum et rursus
 fit occupatis. **R**ecipit at naturalē libtatē cum
 vel oculos meos effugerit in aere libō nō sub
 cappa mea. vel ita sit in aspectu ut difficilis. i.
 impossibilis sit ei. p̄secutio ut ff. de fere igit̄.
Cōtmet igit̄ occupatio piscatōem et venatōez

et ap̄hēsiōem. Sola enī p̄secutō nō facit rē esse
meā. Nā si ferā bestīā aut ita vulnerauerim
ut capi possit nō tñ est mea. nisi cepto imo erit
posterior occupātis. q̄ multa accidere solēt ne
capiā ut. j. e. §. illud q̄stū. et h̄ ē adeo verū ut si
in laq̄ū q̄z venādi cā posuerā aper incidit et cū
coheret exēptū eum astuli fit meus si in p̄tēz
meā puenerit. ut. ff. de acq̄. re. do. l. in laqueum
Cōsuetudo tñ ḡnalis. in eo repuḡt. Conimeet
etiā occupatō inclusiōem ut in apibz q̄rū est fe
ra natura. Nā et si in arboze mea osederit si tñ
sue mee anq̄ a me alueo includat q̄ volucres q̄
in arboze mea fecerūt nidū. ideoq̄ si aliq̄ inclū
serit eas eaz dñs erit. fauos etiā si q̄s effe
rint q̄libet eximē p̄. licet integre si puido in
gredientem p̄hibē possim. Etiam q̄d ex alueo
meo euolauerit eo vsq̄z meū esse intelligit do
nec est in cōspectu. nec est difficilis ei p̄secutō
alioq̄n occupātis fit q̄ si q̄s aliq̄ interi cepit su
um nō facit imo si sciuit alienū furtū facit si aīo
restitūēdi cepit ut. j. e. §. apiū. et. exam̄ h̄ q̄ di
cta sunt locū h̄nt in aīalibz q̄ nata sunt fera.
Si at̄ aīalia fera facta fuerit māfuerit. et ex cō
suetudine eūt et redeūt volāt et revolāt ut sunt
cerui pauones et colūbe alia regula cōprobata
est. ut eo vsq̄z n̄a intelligant̄ donec h̄nt ani
mū reuertēdi. nā si reuerti aiim h̄re desierunt
n̄a desinūt esse. Reuertendi aut̄ animū vidētē
desinē h̄re cū reuerti cōsuetudinē desuerit. Tdē
q̄d in gallinis et anseribz feris factis mansue
tis. In domesticis enī tertia regula cōprobata
est. ut licz cōspectū meū effugerit q̄cūq̄ tñ lo
co sint mei anseres vel galline intelligant̄ et q̄
lucrādi aīo aīalia retin̄z furtūmittit ut insti
-e. §. pauonū. et. §. gallinaz. licz enī actō de do
lo nō habeat locū in re modica. q̄ est odiosa et
subsidiaria ut. ff. de dolo si cleū. §. vl. actio tam̄
furti dat̄ p̄ q̄libz gallina. Qui aut̄ tertiū ḡnis
aīalia amittūtur modis consuetis. si dñs aliena
uerit uel in testam̄to reliquerit. Dabet etiā lo
cū ista spēs occupatōnis in his q̄ ab hostibz ca
pimus adeo quid ut et liberi homines in serui
tutē nostrā deducantur. qui tñ si euaserint nrām
potestatē et ad suos fuerint reuerfi p̄stinū sta
tum recipiūt. ut. j. e. §. Tē ea. Tē eadē spēs lo
cum habet in his q̄ cōmunia sunt ut in mari et li
tore maris. et lapilli et gēmis et ceteris q̄ in li
tore iueniuntur ut. j. e. §. Tē lapilli. Tdē in insu
la nata in mari ut. j. e. Tē insula Et idē in silibz
et in rebus habitis pro derelicto. ut. j. e. §. ultio
Iure gēciū acq̄ritur etiam dñium p̄ accessiōē
discretā vel secretam aut cōcretā seu cōtinuā.
Nam q̄ ex animalibus dñio tuo. subiectis nata
sunt tibi acq̄ritur. P̄tēda q̄d p̄ alluuiōez agro
tuo flumē adiecit iure gēciū tibi acq̄ritur. Est
autē alluuiō incrementum latēs. Per alluuiōez
autē adiacēdē. q̄ ita palatim adiacē ut intelli
gere non possis quātum quocq̄ momēto tempo
ris adiacē. Nā et si tota die figas intuitū in be
cillitas visus tā subtilia incrementa p̄pendere n̄
potest ut in cucurbita et silibus ostēd̄ potest
Si autē nō sit latēs incrementū imo apparēt cō

trariū ē. ut ecce ius fluminis partem aliquā ex
tuo p̄dio detraxerit et vicini p̄dio appulit Cer
tum est eā tuā p̄manere. Plane si longiori tpe
fundo vicini h̄serit. Arbozes quoq̄ q̄s secum
traxerit in eū fundū radices egerint ex eo tpe
vidētur vicini fūdo acq̄site esse. ut. j. e. §. Prete
rea. Velis tñ v̄dicatō dat̄ p̄o: i dño fm mar.
ut. ff. de rei v̄. si frum̄tū. §. de arboze Sz dicim̄
nos dari actōez in factū. ut in specificatis d̄.
ut. ff. de rei v̄. l. in rē. §. itē q̄cūq̄. Cessat at̄ rei
v̄dicatio. q̄ alteri ē facta crusta. et alia dicē
da ē arboz. alio ēre alim̄to. ut. ff. de dāno infe.
l. h̄ aplius. §. alphenus. et de acq̄. re. do. l. h̄ in
eis. §. arboz. Idē locū eadē spēs accessiōnis in
insula nata in flūie. nā si q̄d ē mediā p̄tē flūis te
neat cōis est eoz p̄ diuiso q̄ ab utroq̄ p̄tē flūi
nis ape ripam p̄dia possident p̄ mō latitudinis
cuiuscūq̄ fūdi. q̄ latitudo ape ripā est. q̄d si al
teri p̄tē primio: sit eoz tñ q̄ ab ea p̄tē ape ri
pā possidēt p̄dia. Si autē insula nata est in ma
re q̄d raro accidit occupātis fit. nulli enī esse
credit̄ ut. j. e. §. insulā. Nō tñ credas ap̄riū alicu
ius aḡi in formā insule redactū insulā esse ut
ecce flūm̄ diuidit̄ in sup̄iori p̄tē et circuit agrū
alicuius de in infra v̄nit. nā eius deq̄ p̄manet a
ger cui⁹ et fuerat ut. j. e. §. insula. et. ff. de acq̄.
re. do. l. §. §. tribz. Caue tñ tibi in metiēda vicī
mitate p̄dicte insule. q̄ facile p̄tē aliq̄s decipi in
ea. Est enī p̄ctū q̄d dā ponēdū in medio insule
inē utroq̄ agrū et fm h̄ si insula vel cetera p̄ctū
vel vltra p̄ctū sit vel huius tñ vel illi⁹ tantū
erit. Si at̄ sit cetera p̄ctū et in ip̄o p̄ctō et vltra
tūc p̄diuiso cōis erit ut tñ mihi tantū de insula
cedat q̄ntū cōtinet a medietate p̄cti vsq̄ ad
agrum meum. sic et in p̄sona tua et p̄tē hoc col
ligi in. ff. de acq̄. re. do. l. marci⁹. et vidēt q̄d vi
cinitas vel remotio insule cōsistere fm princī
piū natiuitatis insule ut. ff. de acq̄. re. do. l. m
sula in ē q̄d si ē insulā q̄ in primio: ē et strari
am ripi vicini q̄ ē v̄l flumē alia sit nata insula
mēsurā fiet a mea insula et non ab agro meo.
Tē h̄ cīa in insula q̄ alieni solo adberet non q̄
v̄gultis. sustēat̄ ab aq̄. ut. ff. de acq̄. re. do. l.
penf. et anpenf. Sz in insula rotūda inueniē dif
ficile ē eā metiri h̄ h̄c illā sua ut oē q̄d mihi p̄
piq̄us ē mihi cedat et ita illi cedat q̄d ei vicini
us ē. Nec vnq̄z fallēt. p̄tēda h̄ locū h̄nt in agris
nō limitatis. Nā in limitatis nō h̄z locū ius allu
uicinis. Sūt autē limitati. q̄ auferunt̄ hostibz et
militibz assignant̄ ut sciat̄ q̄d cuiq̄ datū sit q̄d
veniss̄ q̄d ip̄ublico relicto est. ut. ff. de acq̄. re.
do. l. i. agris. p̄tēda aḡs limitatis n̄ cedit insula
rē vicinitatis imo cedit occupanti. ut. ff. de
flu. ne q̄d in flu. pu. l. i. §. si insula. Idē locū ea
dē spēs accessiōis in alueo flūis a flūie dereli
cto. cedit enī eis q̄ ape ripā flūis p̄dia possidēt
p̄ mō. l. latitudinis cui⁹cūq̄ aḡri. q̄ latitudo
ape ripā sit notus aut̄ alue⁹ ei⁹ iuris incipit eē
cuius et ip̄m flumē. i. publicū flumē est alueum
sibi ostituēdo agrū priuati facit publicū et pu
blicū facit puatū ut dictū est et ideo dicunt̄ flu
mina vice censite. i. iudicium vel principū ut

vel fungi. iudex enim vel impator sepe quod unius est alteri adiudicat vel iuste vel iniuste vel bona vel mala fide. ut ff. de l. g. §. alluio. Sed si flumē mihi abstulit meū p̄diū p̄ alui ostentōne deinde redit ad antiquū alueū de iure stricto in p̄dio quāda meo nihil possum v̄dicare. cedit enim lris qui p̄ripaz hnt p̄dia de eq̄tate tñ vix h̄ obtinet. i. nullo mō obtin3 vt ff. de ac. re. do. l. adeo. §. insula vbi autē flumē alueū sibi nō ostituit in agrū meū si m̄dat agrū meū nō im mutāt sp̄s eius q̄ntū ad p̄rietatem. vt. j. e. §. alia sane possessio tñ agri amittit. vt. ff. de ac. qui. pos. possideri. §. labo et. §. p̄p. i. h̄. §. de ac. cessioe q̄ fit diuina natura tñ opante. Superst vt videamus de accessioe q̄ fit hūana natura tñ opante h̄ autē fit p̄ adiunctōem q̄ adiunctio fit p̄ applūbaturā aut p̄ ferruminatōnem. Fie autē adiunctio p̄ applūbaturā cū aliq̄ mediāte di uerfa corpa eiusdē vel nō eiusdē sp̄i iūgunē si ue iūgat plūbo siue aliq̄ simili. h̄ de plūbo dicit q̄ eo plerūq̄ fuit hui⁹ iūctur e vt ecce si cū plū bo q̄s argētū argēto vel argētū ferro vel si milia adiūxerit. Per ferruminatōem autē fit iū ctia cū argētū argēto vel ferrū ferro vel corpa diuersaz sp̄ez iūgunē p̄ cōfusionem ipaz vt. ff. de rei. v̄. l. in rē. §. itē q̄cūq̄. Si igit̄ materie tue infecte alienā materiā factā. vel infectam adiūxeris q̄cūq̄ mō q̄cūq̄ rōne q̄ aliena fuerat poris dñi manet nec fit h̄ cōio. Si v̄o tue facte sp̄i aliene sp̄i mēbrū adieceris p̄ applūbaturā vel ferruminatōem totū corpus tuū erit. i. h̄ totale corp⁹ alij rei nō accedēs. nō dico totū. i. q̄libet ps eius. Distinguit̄ enī utrū p̄ applū baturā adieceris. an p̄ ferruminatōez si p̄ ap plūbaturā et feceris bona fide por tñ dñs desine esse dñs. et ad exhibēdū agit vt separet et separatū v̄dicabit dñs. Si at̄ mala fide adieceris teneris vtili rei v̄dicatōe eē cū adiūctū ē. vt. ff. de acq. re. do. l. q̄cūq̄ et de rei. v̄. in rem actio. §. itē q̄cūq̄. Si autē adieceris p̄ ferrumina tōem et bona fide teneris act. in factū dño ad p̄ciū materie sue nō rei v̄. neq̄ ad exhibēdū q̄ imppetuū recessit ab eo dño vt in p̄dicta. l. de rei. ven. Si autē mala fide adieceris. vt puto dñs manet ille q̄ dñs fuit. licz totū. i. totale cor pus dicaē tuū h̄ oīa ita intelligo. si q̄ adiūctū est ps rei efficiat̄ cui adiūgit̄ vt si brachiū sta tue vel ansam ciplio adiūxeris. tūc enim poris dñi nō manet si bona fide ferruminaueris. Si autē tuā infectā aliene facte mala fide adiūxeris ita vt ps ei⁹ fierz. tūc p̄sumo te donasse vt. j. e. §. si q̄s in aliena. Si autē bona fide adieceris ages vt dictū est in applūbaturis et ferrumina tatis. Si autē tue facte materie vel sp̄i sp̄em alienā factā nō dico mēbrū ei⁹ vt. §. adiūxeris. Si quidē p̄ applūbaturā vt puto minor cedit maiori. Vel si nulla sit maior cedat altera alteri p̄ciosiori. vel si neutra sit p̄ciosior neutra ce dat alteri et h̄ quilibet suū v̄dicabit circa fi dei distinctōnem et in duobz p̄dictis casibz rei v̄dicatōe vel ad exhibēdū agit̄ vel donatum p̄sumit̄ vt. §. distinctum est. Item est omnino

et si sic ferruminaueris vt. ff. de acq. re. do. l. quicq̄. §. v̄. nisi q̄d cū altera cedit alteri agi. in factū act. ad p̄ciū nisi ferruminaueris ma la fide. tūc enim teneris rei v̄. vt. §. dictū est. V̄dicat̄ etiā sibi locū ius accessiois in edificijs p̄ humane nature laborē. Ecce enim cū in suo solo q̄s alienā materiā edificauerit. ip̄e dñs in telligit̄ edificij. q̄a om̄e q̄ in edificat̄ solo ce dit nec tñ is qui materie dñs fuerat desinit do min⁹ esse. h̄ t̄at̄ sp̄ neq̄ v̄dicare p̄t eā neq̄ de ea re agē ad exhibēdū. p. l. xij. ta. q̄ cauet̄. ne q̄s tignū alienū edibz suis iunctū exigē coga tur. sed duplū p̄stet p̄ eo p̄ actōem. que dicit̄ de tigno iuncto. tigni autē appellatōe signifi cat̄ om̄is matia ex q̄ fiunt edificia. si tñ aliqua cā disruptū sit edificij poterit materie dñs eā v̄dicare si nō fuerit duplū cōsecut⁹. Et ecōtra rio qui edificat in a'ieno solo de sua materia. si quidē mala fide presumitur donasse licet. M. distinxerit habuit animū donandi an nō. Si vero bona h̄z doli exceptōem ne aliē teneat̄ re stituē nisi dñs soli p̄ciū materie soluat et merce tes fabroz vt. j. e. §. cū in suo. r. §. ex diuerso. r. hunc articulū plenius explicui in summa. C. de rei. ven. §. q̄d g. r. §. imp̄faz. Vbi autē q̄d edificat̄ mobile est. vt ecce horreū frumētariū nouū ex tabulis ligneis factum in p̄dio sei⁹ seu positū non erit sei⁹ vt. ff. de acq. re. do. l. tici⁹. Nec eadē sp̄s accessiois p̄ humane nature sollicitudinē p̄t assignari in lris. Lre enim licet sint auree p̄inde cartis mēbranis ue cedunt at si solo cedē solent ea que medicant̄ aut inse rūt. Ideoq̄ si in cartis mēbranis ue tuis carm̄ vel historiā vel orōez ticius scripserit hui⁹ cor poris nō ticius sed tu dñs esse videris. Sed si a ticio petas libros tuos tuasue mēbranas eē nec imp̄sam scripture solue paratus sis poterit se ticius defendē p̄ exceptōnem doli mali vtiq̄ si bona fide h̄az cartaz possessioem est nactus vt. j. e. §. lre. Ad autē dictū est in lris nō h̄z locū in picturis. ridiculū enī est p̄ciosam picturā ac cessioe vilissime tabule cedē. imo tabula cedit picture nō omnino tñ q̄ dñs tabule h̄z rei v̄di catōez vtilē. pictor autē directā. Quibz ḡ si vñ eoz ab altero petat et certe si pictor petat a a dño tabule imaginē possidēte poterit p̄ ex ceptōez doli mali submoueri nisi soluat p̄ciū ta bule. Si v̄o pictor possideat dño tabule datur vtilis in rē actō. h̄ submouet̄ doli exceptōe nisi soluat p̄ciū picture vtiq̄ si bona fide possessor fuit ille q̄ picturā iposuit. Illud certū ē q̄d siue pictor subripiat dño tabule possidenti tabulas siue ali⁹ cōpetit dño tabularū furti actio vt. j. e. §. si quis i aliena. Sz pictor i extra furē extra neū dare actō furti Sz cōtra dñm tabule sibi furripientē similiē possit dari sed vbi pictor nō furripuit dño tabule vel ecōuerso quilibet eoz vt dictū est agit̄ cōtra alium possidentē r̄ aduocat̄ res possessori et mirabile videt̄ cōtm gere. q̄d deterior sit cōdictō possessoris. q̄d qui dā admiserunt sic r̄ vbi fuus ex pluribz noxijs diuisis p̄sonis dñz obligat̄ r̄ dñs vni eoz dedit

poterit enim ille conueniri ab alijs noxali. vt. ff. si
ex nox. ca. agat. l. i. et. l. ij. et de hr. pef. l. cum
ide. Sz certe in nox. act. de. licet ille cui deditus
est teneat alijs. melior est tñ conditō eius. vt
. ff. de nox. si qd a multis. qd forte posterior nō
poterit pbare intēō em suā vel si pbauerit ipse
et pbauerit re⁹ cōtrariū et obscura essent veri
usq; iura p possessore pñciare. p̄ca ista ta
bula picta p̄t dici melior cōditō possidētis p̄
ter duplex bñficiū. hz eni doli exceptōnem p̄
to: nisi soluat ei p̄ciū picture vel si malit offe
rat dño tabule p̄ciū tabule. et si nolit accipe
re tenebit tabulā. **Quid** si tabula fuerit abra
sa. **Dico** idē qd in ferrumatis. **Quid** si abo agat
cōtra extraneū forte p̄feret pictor. qd hz dire
ctā. **Quid** si p̄ixerit mala fide. etiā ibi dixit. p̄
tabulā picture cedē. **Sed** nō puto verū. qd cū
ei denegat exceptio. vt. s. dictum est ḡ multo
magis dicit denegari actio. **Querit** cur ali
ud sit in scriptis quā in pictis. **R.** qd olim fere
semp erat p̄ciosior carta q̄ scriptura et econū
to pictura erat p̄ciosior tabula. **Vñ** tabula ce
debat picture. nec obstat qd legit. ff. de re. ve.
. l. in re. s. h. et id qd carta corrigiē eni p. l. insti
tutōm. **Vel** distingue sit p̄ciosior: pictura quā
tabula vel econuerso. **rad** s. tendē videē. p. qui
ait locuz hōe qd dicit lex tab. picture cedē. ita
demū si pingat hō nō vsus et ita si pictura sit
de bonis coloribz nō de calce vel encausto. **rad** alia
m̄ta fabular⁹ est d. pictura. **Vel** qd ibi dicit re
ferendū est ad scripturā. **rad** cartā. **hodie** autē
scriptores nri tēpis facti sunt pictores. et fere
semp inueniē p̄ciosior: scriptura quā cartavnde
p̄pter altatū cursum nature vel osuetudis pos
set hodie strariū rñteri. **Potest** s. eadē spēs
accessiōis assignari in textis vel in sertis vel in
clufis. **Nā** si alienā purpurā qd interuit vestim̄
to suo licet p̄ciosior: est purpura quā vestis ac
cessiōis vice cedat vestim̄to suo et qd dñs fuit
purpure aduersus eū qd surripuit hz furti actō
nē et cōditōem. siue ipse est qd vestim̄tū fecit
siue alius. **Nā** extimēte res licz nō possunt vēdi
cari. **odici** tñ a furibz. **rad** a qbusdā alijs possesso
ribz p̄nt. vt. j. e. s. si tñ alienā. **Sed** p̄t agi p̄ eis
ad exhibendū. vt. no. in summa. **C.** de rei ven. s.
sic ḡ res. **Itē** eadē spēs accessiōis p̄t assignari
in his qd nō sunt dñi. s. qd si dñi. **rōe** tituli vel rōe
possessiōis bone fidei vel rōe iuris. qd hñt iure
vt qd sunt fructuarij vel vsuarij. **s.** circa fructu
um obuētōem vel p̄ceptōem. vt. j. e. s. si qd a nō
dño. **Fructuum** tñ sit varia distinctō vt no. in
summa. **C.** de rei ven. s. fruct⁹ qd 3. **Fit** eē acces
sio diuina natura. **rad** humana coopante. **querit**
ex ea dominiū. ut ecce tici⁹ alienā plantā in su
o solo posuit ipse est plāta et ex diuerso si tici⁹
suā plātam in meuij solo posuerit. meuij planta
erit si modoveroq; casu radices egerit ante autē
qz radices egerit ei⁹ pmanet cuius et fuerat.
et est hoc adeo uerū ut si vicini arbor ita terrā
tici⁹ p̄sserit ut in eius fundo radices egerit tici⁹
effici arborē dicimus ratōez em non p̄mittēt
alteri⁹ arbores esse intelligātur. quā cui⁹ i fū

do radices egerit. et ideo p̄p̄ cōfinium arbor
posita si etiā in fūdo vicini radices egerit cōis
fit nō tñ licz eas recidē si forte p̄missa denūcia
tōe agere aut licebit nō esse ei ius sicuti tignū
aut p̄ctū immissum hōe. vt. j. e. s. si tici⁹ r. ff.
de arbo. ce. l. i. et ar. fur. ce. l. si plures. s. i. **Vel**
distingue. **In** radicibz sint tales sine qbz nō po
terat uiuere. an poterat. vt in p̄mo casu arbor
sit cōis. **In** scdo nō. s. agi possit ius nō esse. ita
radices immissas hōe. **Qua** at rōe plāte que ter
ra coalescūt solo cedūt eadē rōne frumēta qz
q̄ sata sunt solo cedē intelligūt. **Et** sic his qd in
alieno solo edificauit si ab eo dñs petat edifi
ciū p̄t p̄ exceptōem doli mali defēdi. s. ea qd di
ximus ita eiusdē exceptōis auxilio p̄t esse tut⁹
is qd in alienū fundū sua impesa bona fide osue
uit. vt. j. e. s. qd rōe. **Ad** aut dixi in satis. et plā
tatis dicere. et si sola diuina natura plāte vel
frumēta solo coaluerūt. vt si fortuitu casu ceci
derint in trā. vt. j. e. s. p̄terea. qd p̄ alluionē ibi
plane si lōgioze. **rad**. **Illud** notādū videē ex p̄
dictis qd iure accessiōis qñq; res videē extim
gui. eo qd p̄ se nō censeē nec in nūo ponē. vt in
rota et manica. **rad** gēma. et s. accessio nō adimit
dñiū rei. **Et** idē in tigno inuēto. **rad** in applūbatif
Secus et in ferrumatis. et plātatis et in satif
et in cōfufis et in specificatis. **Itē** eni accessio
nes transferunt dñiū rei. et idē videē in mimis
mixtis cū aliens acq̄rit etiā nobis dñiū p̄ speci
ficatōem. qui eni spēm aliquā. de aliena mate
ria facit dñs est spēs si bona fide id fecit non si
mala. vt. ff. ad exhibendū. l. de eo. s. si qd r. si fe
cit noie suo. vt. ff. de acq̄ren. re. do. l. quicq̄d. s.
vbi. **Et** si spēs nō possit reduci ad hōrē materiā
vt ecce si qd ex aliens uis vel oliuis aut spicif
vini aut oleū aut frumētū fecerit vel ex alie
no melle. **rad** vino mulfum miscuerit vel ex aliens
medicamētis emplastrū vel collyriū opofuerit
vel ex aliena lana vestimēta fecerit. vel ex alie
nis tabulis nauē vel annariū. vel subsellium fa
bricauerit. **Secus** aut vbi p̄t reduci. vt ecce si
ex alieno auro vel argento vel ere vas aliq̄d
fecerit. vas cōflatū p̄t ad rubem massam auri
vel argenti vel eris reduci. vt. j. e. s. cū ex alie
na materia. **In** frumēto etiā factō de spicis qd
dā dixerūt strariū ei qd diximus. s. i. vt sit ei⁹
cuius et spice fuerūt. **Cū** enim ḡna qd spicis cō
eimentē p̄fectaz habeāt suā spēm. qd excussit spi
cas nō nouā spēm facit s. eam qd est detegit. vt
. ff. de acq̄. re. do. l. adeo. s. cū quis. s. forte eo
rū sentētia corrigiē p. l. institutōm qd posterior
est fecisse aliq̄d. intelligo spēm. si p̄ se fecit. vt
p̄ eum cui mandauit. vel qui ab alio suo nomie
factū ratū habuit. vt. ff. de vi. vi. ar. l. i. s. fecit
se. **Alias** in omni casu dñs materie dñs est speci
ei multo magis ḡ. si ipse fecit. vel ali⁹ noie suo
si ipse mandauit. vel ratum habuit. **Spēm** factā
intelligo etiā imp̄fectā ex quo rubis materie
nomē exuerit. vt. ff. de auro et ar. le. l. et si non
sunt. s. argēto et videē qd in specificatōis mō
deficiat regula. meum est qd ex re mea supest
cuius v̄dicandi ius habeo. vt. ff. de rei ven. so.

lum. §. i. forte q̄a videt̄ res ext̄mā a cum nouā
formā recepit. q̄ forma rei est esse rei vt. ff. ad
exhibēdū. l. iulianus. §. si quis. Est alius modus
acquirēdi dñiū vt p̄ cōfusioem. cōfundunt̄ autē
liquida vt mel. ⁊ vinū. Itē spēs vt argētū ⁊ au
rū et plūbū ⁊ ferrū. licz fiat cū difficultate ma
gna. Si igit̄ materie aliquoz. his volētibz con
fūdant̄ corpus q̄d ex his redigēt̄ erit cōe. pos
sine vel nō possint separari. q̄d si fortuito casu fi
at cōfusio. Idem ē si tamē separari non possint
vt insti. de rerū di. §. si duoz. ⁊ ff. de rei vē. l. q̄
gregē. §. vl. et. l. q̄d quidē. Idē est ⁊ si alē cōfū
dit cui nō concedit̄ iure specificatōis. vt. ff. de
rei ven. l. si frumētū. §. si ex melle. Cōcederet̄
autē alteri iure specificatōis. si bona fide fecerit
speciē ex materijs duoz. ⁊ suo nomie. et q̄d
factū est ad priore materiā non possit reuertī
vt sup̄ dictū est. Si vero sine volūtate dñoz. fi
at cōfusio et separari p̄nt materie. vt si plūbū cū
argento mixtū sit nō fit cōcatio. agit̄ autē in
rē actōe. sed vbi separatio fieri nō p̄t. vt si es et
aurū mixtū sit vnusquisqz p̄tem ponderis sui et
mensure habebit quā habuit in rudi materia.
et eā p̄tem a quolibet possidente vendicabit.
Plus tamē feret ille cuius materia p̄ciofio: fu
it vt. ff. de rei ven. l. q̄ gregē. §. vl. et. l. q̄d quidē.
Vbi autē volūtate dñoz. cōmixte sunt spēs.
vt frumentū fit cōcatio. aliē non. §. si quis de
aceruo p̄ mō sui frumētū vendicabit p̄tem ⁊ ar
bitrio iudicis d̄met̄ vt is extiet q̄le cuiusqz fu
erit frumentū. nō tamē fit cōcatio frumenti.
quia singula corpa manent in sua suba. Sicut ē
enim si pecora tici cū pecoribz tuis fuerint mi
xta non intelligit̄ grex esse omnis vt. §. e. §. q̄
si frumentū. Quid autē si valde difficile est. et
q̄si impossibile separare frumētū meū a frumēto
tuo. satis poterit dici p̄ p̄te indiuisa dari. v̄d̄i
catōem q̄si aceruus frumētū sit cōis vt v̄dicet̄
t̄m de aceruo q̄ntū fūat suū vt. ff. de vsu. l. v. si
fructuariū. §. si in v̄marijs forte et in h̄ casu lo
cū habz q̄d dicit̄ vt extimet iudex q̄le frumen
tū fuerat cuiusqz. §. differt cōfusio a mixtōe in
tribz. species enim dicunt̄ misceri materie con
fundi licet. Pla. dixerit cōtra. Item spēs mixte
remanēt in eadē substātia et specie. cōfusa autē
trāfferunt̄ in aliā materiā. Itē cōfusa fiunt
cōmunia omnia etiā sine volūtate dñoz. mixta
sed mixta demū cum volūtate. Illud notādū
est q̄d cōfundere dicit̄ quis. licet abusive q̄ fru
menta miscet vt. ff. loca. ⁊ cōduc. l. in naue san
feli. Speciale preterea reperit̄ in pecunia. vt
licet q̄s a debitorē alienos nūmos recipiat et
cū suis misceat suos facit vt. ff. de solut. l. si alie
ni. Idem euenit forte p̄pter p̄rogatiuā solutō
nis. vel quia impossibile esset d̄mofci alienos nū
mos a suis. Acquirēt̄ etiā nobis dominiū per
inuentōem. Nam si thesaurū inuenerit quis in
loco suo etiā data opera non tamē arte ma
gica totus est eius. Si autē arte magica tot̄

esset fisci. Quid autē dictum est. si inueniat q̄s in
suo seruat. et si inueniat in loco sacro vel reli
gioso casu fortuito et non data opera vt. §. e. §.
thesauros. Est tamē cōtrarium q̄d legit̄. ff. de
iure fil. l. iij. §. si in locis. ⁊ dicit dimidiā thesau
ri in loco religioso vel publico vel fiscali inue
nti fisco v̄dicari. Sed forte q̄d ibi dicit̄ p. l. in
stitutiōnū corrigēt̄. vel forte de equitate natu
rali totus est inuentoris si inueniat in loco sa
cro vel religioso quia res tales in nullius bonis
sunt. Cuius autem ratōe inspecta res sacre in
bonis dei sunt hominū censura et ita per cōse
quentiam videntur esse imperatoris. Vnde dia
ui principes fisco dimidiā cōcesserūt. Si au
tem inueniat quis in alieno loco non data ope
ra sed fortuito casu dimidiū. domino soli con
cedit̄ vel p̄ actōem in rem vel per condictōem
ex. l. qua aget cōtra inuentorem. Itemqz dicit̄
et si quis in cesaris loco inuenerit vel publico
vel fiscali est enim dimidium inuentoris. et di
midium cesaris vel fisci vel ciuitatis. Sed vbi
quis inuenit data opera totum cōpellit̄ resti
tuere dñō soli vt. §. e. §. thesauros et. C. de the
saur. l. v. l. vna. Dominus autē soli accipiet̄ ille
qui vere dominus est directo vel vtilit̄. licz p̄
aliud dixerit. in eo qui vtilit̄ dominus est vt in
feudatario et emphiteota et similibz. Quid
si creditor in pignore inuenerit forte dimidiū
habebit nec debitū computab. Quid si mer
cenarius in locum in quo operat̄ inuenerit sibi
forte retinebit dimidium. Quid si seruus cō
munis in loco vnus ex dominis inuenerit. §. il
li totū acquirit. licet forte videt̄ q̄d dimidiā q̄
inuentōnis iure conceditur alijs dominis p̄ do
minicis partibz querat̄. Illud constat si ser
uus fructuarius in locum proprietarij inuene
rit in totum proprietario acquirēt̄ et quilibet
mee potestati subiect̄ si inueniat in loco meo
mibi totū acquirit. vt quia seruus est vel fili
us. sed §. seruus cōmunis inuenit in alieno so
lo acquirēt̄ dominis pro dominicis portōmbz
et p̄banē h̄. ff. de acquirē. re. do. l. si is qui. i. §.
et. i. §. Acquirēt̄ etiā nobis dominiū de iure
naturali per traditōez ex cā donatōnis aut do
tis aut ex qualibet alia causa. vendite enim res
et si tradantur non aliē emptori acquirunt̄ quā
si is v̄d̄itori soluerit precium vel alio modo ei
satisfecerit veluti ex promisso: e vel pignore
dato vel fide habita ei de precio vt. §. e. §. per
traditōem et. §. v̄d̄ite. Sed speciale videt̄ in
procuratore fisci ne transferat dominiū. nisi
solutō precio etiā si fidem habet. vt. ff. de ius
re fisci. l. si procurator. Quandoqz etiā pre
cio soluto non tranlit̄ dominiū quia incertū
est vt. et si soluerit ex nūmis proprietarij v̄l fru
ctuarij. vt. ff. de vsu. l. sed et si quis. Nam
et alias qui minus soluit non soluit. ita et hic q̄
plus soluit non soluit.

Quid si tradat nec appareat. qd eius fidem sit
 osecutus puto qd pfumendus sit eū secutum ef
 se fidem eius maxime si debet diem ad solutōez
 faciendaz nisi pbetur qd tradiderit ut statim
 sibi solueret pecunia et emptor secū portat rē
 invito venditore. ut ff. de pignoratitia. l. si qsi
 Quod autē dictum est traditōe acquiri posselli
 onem pleriqz intellexerunt ita si emptor indu
 catur in vacuam possessionem ut. C. de pbat.
 l. cum res et sine possessione dixerunt nō queri
 dñum s̄ eos ofundit qd legif. ff. de fundo. do.
 l. si fundum. Tbi em̄ marito nō est q̄sita pos
 sessio qz nec tradens mulier habebat. dicit tñ
 fūbūm in dōtem datum esse. et dōtalem esse
 nō tamē interpellat vsucapio. quia cepta erat
 antequā fund⁹ fieret dotal. et item pbari po
 test. ut ff. de acquir. re. do. l. hō liber. §. quic
 quid tamē. et de peculio. l. eo tempe. §. vlti. Et
 itez dici potest in pacto. l. omiffarie et adiecti
 omis in diem vt notauim⁹ in sūma. C. de pacē.
 infemp. et ven. Dicimus ergo regulare esse
 ut ex his q̄ agunt̄ inē viuos n̄ acquirat dñiuz
 sine inductōe in possessionē. sed tñ bene acq̄
 ritur sine possessione. Illa em̄ verba in vacu
 am possessionē ponunt̄ demonstratiue nō causa
 tiue. Imperator em̄ in Respondēdo se refere
 ad id qd pponēbat in questione qz dicebat vē
 ditor vel donator vacuā se habere possessionē
 sicut et si poneret questionē de vinea et impa
 tor diceret. si nō es inductus in possessionē vi
 nee nō habes dñium. Item em̄ esset in quali
 bet alia re. Regulare autē iteo dixi qz qñqz si
 ne traditōe transit dñiuz et sufficit patientia
 ut si tibi vendo qd tibi cōmodauī vel apud te
 deposui. hoc em̄ ipō quod patior tuū esse vel
 apud te esse video: tibi tradere. Item si q̄s
 merces in horreo depositas vēdiderit sif atqz
 clauē horrei apud horrea tradiderit emptori
 transferret dñium et possessionem in emptorē
 etiam si emptor nō aperuerit horrea et si ven
 ditoris nō fuerint merces cōfessim inchoatur
 vsucapio ut. j. e. §. inēdum et. §. item si quis mer
 ces et. ff. de acquir. re. do. l. qua rōne. §. inter
 dum et de straben. emp. l. clauibus. Tdē etiā
 potest assignari qñ res vendita vel donata est
 in aspectu quā venditor vel donator dicit se
 edere. ut ff. de acquir. pos. l. i. §. pñlt. et. l. quod
 in eo. §. si venditorē. et. l. quarundā. scientia
 em̄ est patiētia p traditōe est. ut si emptor sci
 ente et patiente venditore. omnia agit vt do
 min⁹ ut. C. de acquir. pos. l. minus. Item reten
 tio vsufruct⁹ et traditio instrumēti rei p tra
 ditōe reputant̄ vt. C. de donat. l. i. et. l. quisqz
 societate etiā stracta oīm bonoz. otimuo omu
 micant̄ omnia corporalia quasi facta traditōe
 eo qd quisqz videt̄ velle incipe possidere p̄tim
 noie suo p̄tim noie socij. ut ff. de acquir. pos. l.
 qd in eo. Et item potest assignari cū rem illaz
 quā tibi donauī. et nō tradidi a te oduco. Vi
 deor em̄ tradē. ut ff. de rei ven. quedā. Item
 si rei petite accepim p̄ciuz trāffero p̄rietatē
 in reum si res petita sit in p̄cia. vel re⁹ postea

transfiscat̄ possessionē voluntate actoris ut. ff.
 de rei ven. l. eius rei. Porro qd dictū est de tra
 ditōe est intelligendu in de eaz q̄ non sit nuda
 sed vestita. i. quā p̄cesserit causa vera vel pu
 tatiua qua transeat dñium. ut ff. de acquir. re.
 do. l. nūquaz. Illud nō refert edat dñs an ei⁹
 voluntate alius. Nam et si liberaz vniūsoz ne
 gocioz alicui pmiserit admistratōem vsqz ex
 his negocijs rem vendiderit et ediderit facit
 rem accipientis. j. e. §. nihil aut̄ inest. Secus in
 pcuratore generali qui nō habet liberam. ut
 ff. de pecu. l. pecu. cui liba. et. l. pcurator tuto
 rum. licet. A. distingueret inē pcuratorem tu
 toz bonoz et vniūsoz bonoz. que distinctio
 non pbatur. l. vel ratione. Sed et p non dñm
 qñqz transferē dñium. et etiam otra dñi volun
 tatem ut p tutorem vel curatōrē et p iudicē et
 p quasi censito:em ut p flumē et p. l. et p credi
 torem et p principē rem alienā ut suam tradu
 ceret. S quibz plene dicemus. j. qbus ali. li. vlti.
 non licet et nedum sit lō inē viuos sed etiaz in
 vltima voluntate qua transferē dñium ab ad
 iectōe hereditatis sicut solet t̄fferri p tra
 ditōez inē viuos. nam et quedam cū vniūsitate
 trāseunt que specia liter alienari nō possunt ut
 fund⁹ dotalis et purpura. ut ff. de fundo do. l.
 i. et de acquir. pos. l. cum heredes. et de furtis
 l. a ticio. Illud etiam in voluntate dñi videt̄
 notādū qd in certā psonaz trāffert p̄rietatē
 rei. ut ecce p̄tores vel ofules qui missilia iactāt
 in vulgus ignorant quid eoz quisqz exceptus
 rus sit et tñ quia volunt qd quisqz excepit ei⁹
 esse statim eum dñm efficiūt et eadem ratione
 si rem p delicto habitam quis occupauerit sta
 tim fit eius dñs. Dabēt autē p delicto res mo
 bilis. si adijciat quis eam ut nolit suam esse. vlti
 immobilis. si eadem intencione exeat de ea. iteo
 qz statim desinit dñs eius esse. Sola autē volun
 tate nisi abijciat vlti exeat vt dictū est nō amie
 tie dñium alia est causa eaz rerū que in tem
 pestate maris causa leuante nauis eijciūtur.
 De enim pmanet dñi. quia non eijcit ea men
 te qd nolit esse dñs sed quo magis cum ea na
 ui piculum maris effugiat. qui ergo res tales
 ex fluctibz expullos vel etiam in ipso mari na
 ctus lucrandi animo abstulerit furtum cōmie
 rit nec multum discedunt iste res ab his que
 de reda currente et non intelligentibz dñis ca
 dunt. ut. j. e. §. vlti. Sed nec illud p̄mitto qz
 p̄ijciendo in mari videtur. quis habuisse pro
 derelicto ex ipa qualitate p̄iectōis vt si librū
 apertum p̄ijciat. Secus si bene clausum et in
 uolutum. ut ff. de furtis. l. falsus. §. si iactum et
 ar. ff. de dam. infec. l. si finita. §. si quis metu.

De rebus corporalibus seu in cor poralibus.

Uplenus rerum doctrina intelliga
 tur quasi in superiori. e. assignauit qual
 dam diuisiones reruz quibz subiecerit

etiam adquisitōes rerum quarū species diligēter p̄secuti sumus. adhuc in presenti tē. aliam subiicit diuisionem talem. **N**ō res. alie sunt corporales. alie incorporeales. Corporales sūt he que sui natura possunt tangi. veluti fundus homo vestis aurū argentum. et alie res immune rabiles. i. que facile enumerari nō possunt. p̄ multitudinem sui. **I**deo autē dixi sui natura.

Quia secus est. si res non possunt tangi. p̄pter casum. vel difficultatē accidentem. ut si res ceci dit in pfundum maris. vel flumis. ergo ea que sunt in abisso. vel infixa celo. corporalia sunt. licet em̄ eas nullus tangere possit. tñ tangi possunt. i. tangibilia sunt. **Q**uid dicem⁹ de fumo de aere. **E**t certe res sunt corporales. **N**am et aer vnum est ex quatuor elementis. ex quibus omnia corpora que creant̄ stant. **E**t idem est in eo qd̄ sumitur et remittitur a corpore. i. flatu vel anhelitu. **I**ncorporeales autē sunt que tāgī non possunt. nec alijs corporeis sensib⁹ subiacent. qualia sunt ea que in iure consistunt. vt hereditas. usufructus. obligatio. actio. **Q**uid sit vñ quodq; istoz in specialibus subiicit rubricis. nec obstat qd̄ in hereditate corporales res continentur. **N**am et quod ex aliqua obligatōe nobis debet. plerumq; corporale est. veluti fundus. homo. pecunia. sed ipm̄ ius hereditatis. i. ipm̄ ius qd̄ ē hereditas. ut intransitiue ponatur illa verba ius hereditatis incorporeale est. et ita dico. et expono in iure vtendi. et fruēdi. et in iure obligatōis. **E**odem numero cōtinentur etiā iura predioz. vel rusticoz. vt. ff. e. forte. et res incorporeales sunt que in iure non consistunt. vt genera. et species. et calodæmones. et cacodæmones. et anime hominū. et anima mūdi. Sed de his iteo exēplum nō datur. quia ad leges non p̄tinent.

De seruitutibus

Quia seruitutes inter alias incorporeales res anuantur. vt dictum est in superioribus. et ponit de seruitutibus. **E**t est sciendum qd̄ hic nō tractat de seruitute. qua homo fit seruus hoīs. de ea em̄ specialit̄ posuit. s. de iur. p̄sonaz. **S**ed tractat de ea qua subiicitur predium. et illa potest dici habit⁹ p̄dij. **V**el forte diffinitur ad similitudinē seruitutis superioris. qua homo fit seruus hoīs. vt sicut illa dicitur cōstitutio iuris gentium. q̄ quis dñō alieno. contra naturā subiicitur. ut. s. de iur. p̄so. §. seruitus. ita et ista dicatur cōstitutio. qua domus dñi vel rus ruri subiugatur. et ita dicitur seruitutes vrbane. et rustice. **Q**ue autē iste sint. **E**t quis cōstituat. **E**t cui. et qualiter admittant̄. dic vt notauī in summa. **C. e. t.**

De usufructu

Dictum est. s. de p̄sialibus seruitutibus. **S**equitur vt videam⁹ de p̄sonalibus. **E**t quia in alias p̄sonales seruitutes habet p̄rogatiuā usufructus. **P**rimo ponit de usu fructu. **Q**uid autē sit usufructus. et qualiter cōstituatur. et in quibus rebus. **E**t qd̄ in rebus singulis sit emolimentum. vel onus vsus. et quibus actōibus de eo agatur. et quibus modis amittatur. dic vt notauim⁹ in summa. **C. e. t.** **E**t videtur illud notandum qd̄ vsus. qñq; est formalis. qñq; causalis. ut ibidē diximus. qñq; dicitur vsus. ipa fructuū p̄ceptio. vt cum dicitur fructuarium. alij locare posse. vel vendere vsus. etiam inuito p̄rietario. licet aliud sit in uasallo. et emphyteota. ut. ff. e. l. non vtitur. et. l. cum vsus. et. §. t. i. §. i. **I**tem notabile est qd̄ dñs vñ p̄rietatis cōstituit vsus. ex causa legati. ut tamē valeat cum vsus. accesserit p̄rietati spem em̄ habet p̄rietari⁹ qd̄ in eam vsus. et nisi in eam nō reuertitur. et cū interierit ali⁹ reuertit̄. et alius moritur. **M**oritur em̄ formalis. et reuertitur causal. **N**am et fructuū granum. ut domin⁹. ait nō affert fructus. nisi fuerit mortuū. **I**tem homo iustus tūc oritur. cum morit̄ seculo.

De usu et habitatione

De vna p̄sonali seruitute. s. dictum est. **N**ūc ponit de alijs duabus. i. de usu. et habitatione. **V**idendum ergo quid sit vsus. et qualiter cōstituatur. et in quibus rebus. et quod sit eius emolimentum. et qualiter finiatur. **E**t postea dicem⁹ de habitatione. eodem stilo. p̄ sequentes eius materiā. **E**st autē vsus. ius vtendi rebus alienis. salua rei substantia. fruēdi enim verbum non ponitur in diffinitione vsus. licet ponatur in diffinitione usufructus. **V**suarium em̄ vtitur nō frui. ut. ff. e. l. ij. et de vsu. l. i. que verba exponantur. ut dictum est in diffinitione vsus. et ex ea diffinitione patet qd̄ vsus si potest esse in rebus q̄ solo vsu cōsumunt̄. cū in eis nō possit esse salua substantia. licet videatur cōtrariū qd̄ dicit̄ in illa Rubrica de vsu. et earū rerū que. u. cō. videt̄ em̄ qd̄ vsus sit in eis. sed certe ibi nō loquit̄ de vsu. qui sit ius. vel seruit⁹. sed de vsu. qui ē factum. vel in facto consistit. vt bibendo. et comedendo. **C**ōstituitur autē iste vsus nudus. eisdem modis quibus cōstituit̄ vsus. et eisdem etiā modis finit̄. vt. ff. de vsu. l. iij. §. vlti. et. ff. e. l. i. §. qua cōstitutōe plene dixim⁹ superioribus. **E**t excepto eo qd̄ vsus pars legari nō potest. **N**am frui quis. p̄ p̄e possum⁹. vti autē p̄ p̄e non possumus. **N**ec obstat si dicas. pone quod duo habent vsus. quoz nulli fructus sufficerēt. nōne. p̄ parte certa. i. dimidia diuiduntur. **R**es potius occasione quā ratione cōtingit. ut ar. ff. de ruis. l. labo. et simile est. etiam qd̄ dñs qñq; tñ habere vsuarium. quātuz habet fructuarium. ut si vsus pecunie legat⁹ est. vel fruct⁹. vt. ff. de vsu. eaz. re. q̄ u. cō. l. aūpnit. §. i. et qñ vsus legatus est in filia. ex qua vsuarium nil esset habiturus. nisi licet ei cedere. et vendere.

quod admodum fructuariis licet. ut ff. e. l. diuus
Quid si dicat testator. lego tibi terciaz ptem
vsum tui. non adiecta re in qua habet seruitu-
te. ff. de iur. p. reru. corp. aliud ad sui sustentatōz
necessariaz est ei legata nō seruitus vsum iure
Item p̄dio adiecto ut lego tibi terciaz ptem
vsum in hoc p̄dio. i. ut vtaris hoc p̄dio in scia
pte p̄ indiviso ad tui sustentatōz nō valet ut
in p̄diali seruitute ut ff. de seruit. l. ij. et. l. p̄
pte. et. l. ad certam. quia est individua seruitus
vel in totum debet p̄dium affici seruitute. vel
in nihilum ut ar. ff. de lib. c. duobus. vel dicitur
certa ps vsum p̄dij. legari non posse. quia cum
quāq; tamē min⁹. quāq; plus est ei necessariū q̄
p̄cipiat de p̄dio s̄ incerta ps non legatur q̄
plus non debet habere quā est ei necessariū
sed p̄mum veri⁹ est q̄ eadem ratione nec i to-
to p̄dio posset legari vsum. in vsum fructu. v̄o cō-
trariū est. ut ff. ad. l. fal. l. i. s̄. si vsum. est em̄ di-
uiduus rōne iuris quia ius s̄ a singulis pro pte
petitur. et q̄ p pte diuisa et indivisa constituitur
ut. s̄. d. vsum. l. v. sed alie omnes seruitutes sunt
individue. et ratione iuris et ratione rei. in qua
constituitur. ¶ Emolimentū aut vsum attendit
secūdo diuisitatem rerum in quibus est constitu-
tus. Nam si constitutus est in domo homini ma-
sculo potest illic habitare et solus et cum fami-
lia sua. et cum libertis et cū vxore hospite etiaz
recipere p̄t et eo habitatore et gratis et p p̄-
sione. nec est p̄prie inquilin⁹ qui cum eo inha-
bitat seorsum aut alij a se locare nō posset re-
cipere etiaz eos quos habet loco seruoꝝ. siue sint
liberi siue serui alieni. Si aut constituitur mulier
potest inhabitare cum marito p̄nti vel eo quē
habebit et cum liberis et libertis et p̄ntibus
et eos dē recipiet femina q̄s et masculi possunt
recipere ut tamen nō recipiat hospite nisi hone-
ste sit habitatur⁹ cum ea et adeo mulier recipi
et virum ut si legaret ei vsum sub ea obiectōne
si a viro diuiter remittat obiectio quasi inho-
nesta ceteraz etiaz rerum vsum legato in p̄mi-
scuo vsum habebit eas vxor cum viro et ecōuer-
so masculus etiaz recipiet nurū suā cum et filius
et eius maritus cum eo debeat esse et p̄banē s̄
ff. e. l. ij. s̄. i. vsq; ad. l. illam si habitatio. Vbi
aut in domo constituit vsum filic. vel seruo acq̄-
ritur d̄no v̄l patri vsum forte. ut vtatur simul
cū filio vel seruo nō cū om̄i familia sua. ut ff.
e. l. plenū. s̄. si vsum. et. l. si filiof. ¶ Si vero vsum
sit constitutus in fundo rustico emolimentū habet
vsum ut possit inhabitare in fūdo et vti cel-
la vmaria et villa et p̄torio et poterit prohibe-
re p̄prietarium illo venire et eius v̄banā fami-
liam nisi veniat agricolendi causa tūc em̄ non
possunt p̄hiberi et eadē rōne nō possūt p̄hibe-
ri coloni d̄ni sed et quāq; licet nō veniat p̄prie-
tari⁹ colendi causa nō potest p̄hiberi ab vsum-
ario ut si tpe fructuū colligendoz veniat ad
fruct⁹ p̄cipiendos et interī velie illic habitare
alias nō potest. sed vsumarius inhabitat ut di-
ctum est nisi eius habitatio vel mora sit mole-
sta d̄no colenti vel alijs p quos opa rustica fi-

unt. ut ff. e. l. si habitatio. s̄. v̄l. et. l. meo q̄s
Sed et p̄prietari⁹ inuito vsumario vel fructua-
rio fūdo vel edes p saltuariū vel insularium
custodire potest. ut. ij. e. si ita. s̄. i. Item et habet
emolimentū. vsumari⁹ deambulādi et gestandi
legis etiam v̄tē ad vsum quotidianū et orto
et pomis et oleribz et floribz et aqua et stramē-
tis et folijs et oleo et frum̄to et frugibz et alijs
q̄ nascūtur in fundo. s̄. q̄s ad victum sibi suisq;
sufficiat sumet viuas et etiā hospites quāq; re-
cipiendo his tamē om̄ibz potest vti in villa p̄-
dij tantū. i. in domūcula que gr̄a fructuū repo-
nendoz est pata et appellat rusticum p̄dij
ut ff. de v̄. sig. l. fundi appellatione. sed tamen
poma et olera et flores et ligna videntē separi
ab alijs fructibz fundi. quia hec possunt differ-
ri in opidum. ut ibi eis vtatur. si tū abundant
in fundo. vnde nō est grande onus p̄prietario
Alijs s̄ vtetur in villa p̄dij tū ut dictum est.
ut ff. e. l. plenū. s̄. p̄ter q̄d tamē intelligo si con-
modū ibi morari potest ratōe vicinitatis ep̄i-
di et puteoz et eccle alioquin et illa erunt in
opidum vel in ciuitatē deferendo cū vsumarius
aliter om̄ode vsum habere non posset sicut vi-
deo in vsum filie legato q̄. quia non poterat vti
vsumari⁹ nisi liceret ei cedere et vendere quē ad-
modū fructuariis liceret. v̄tē em̄ vsum. esse le-
gato. ut ff. e. l. diuus. ¶ Item q̄s est legato vsum
pecunie. ut ff. de vsum. e. r. q̄. u. con. q̄m. Si vero
constituit vsum i grege vsumari⁹ eo dūtaxat vtetur
ad stercoꝝ andum agrū. Non aut vtetur lana
v̄l lacte v̄l agms cū ut hic sint in fructu ut la-
beo ait sed eius sentētia v̄tē reprehēdi et di-
citur vsumari⁹ modico lacte vsum. cum ei re-
lictus est vsum neq; em̄ tam stricte interpretan-
de sunt voluntates defunctor. ut ff. e. l. plenū
s̄. sed si pecoris. Modico aut intelligo vsq; ad
vsum suū et suoz ut. s̄. dictum est in p̄edio ru-
stico et dicitur statim in seruis et idem in ceteris
fructibz. licet alij dicant q̄d ei liceat vti mo-
dico lacte. quāq; raro fumendo in mane sed non
video q̄re debeat separi fructus gregis a fru-
ctu p̄dij cum eis om̄ibus vtatur vsumari⁹ ad su-
stentōem sui ut dictum est. Vbi aut relinquit
vsum bouū armenti om̄ez vsum habebit vsum-
arius. et ad arandū et ad cetera ad q̄ boues ap-
ti sunt. ¶ Item s̄ equicij vsum legato forte et do-
mare poterit et ad vehendū subiugo vti. non
tamen eis vtetur in crimibus circensibus quāuis
erat auriga. curruū em̄ aureo p̄ponebat ad cer-
tanduz cū equis suis. q̄ quasi locare v̄tē eos
Sed si testator sciens eum esse hui⁹ instituti et
vite reliquit vsum videtur et s̄ hoc vsum sensisse
ut ff. e. l. plenū. s̄. s̄. b. oum et. s̄. equitij. et. ij. e. s̄.
¶ Item ad quē in fi. sic em̄ dicit idem. s̄. iuris est.
et in iumento. Si aut vsum relinquit vel consti-
tuatur in seruis vtetur vsumari⁹ ad suū ministere-
rium et liberet et singis. neq; videtur alijs cō-
sensisse. sed si simul cum ip̄is vtatur alij em̄ ex-
neo ut dictū est cedere nō posset opas. ergo
serui vsumarij nō locabit neq; alijs vtendas cede-
det. si tamē vsumarius fundū oduxerit v̄l lanam

expediā vñ vestimento texenda vel insulam
vel nauē fabricandā poterit in his oibus opis
vti serui vsuarij. **¶** Quid em̄ interest in qua re
opas eius vtatur nec ex opis videē mcedē ca-
pere sed sibi opari eum cogere. qui ei⁹ opas n̄
locauit sed opus qđ odurit expedit. ip̄i tamen
seruo p opis mercedē imponit vsuarius. Item
acquiritur vsuario p seruū vsuarius ex re sua
non aut̄ acquiritur ex opera. ut. ff. e. l. plene. §.
vlti. r. l. sed ip̄i r. l. p seruū r. l. seruus r. l. si
ita. §. seruos. Sed vbi in seruo relinquatur vsus
filio ul seruo acquiritur quidē patri ul dño r
solus pater ul dñs p̄t vti forte cū filio uel suo
per quē est ei questus. ut. ff. e. l. plenum. §. si vñ
dñs tamen h̄ videtur scripsisse ut ubi acquirē
p filium uel seruū acquirat ius quidē patri ul
dño. sed emolimentū vtendi de facto habeat
filius uel seruus sicut r cum factum cōmetur
in stipulatione eundivl agēdi vt. §. de stip. suo.
§. sed cū facto et hoc cum non reliquit patris
vel dñi n̄tēplatoe alioquin oīra fm̄. **R.** Sed
oīra. **R.** p me indico qđ dicit lex vsus legati fi-
lio ul seruo operere patri uel dño et ip̄m inha-
bitare posse uel filio uel seruo p̄te ul absen-
te. ut. ff. e. l. filiofa. onus aut̄ vsuarij est vt de-
beat satis dare de vtendo boni viri arbitrio r
de restituendo eo qđ inde extabit finito vsu. ut
ff. vsu fruct. quē ad. ca. l. i. r. l. huic §. sed si vsus
Item est eius onus in reficiendo nisi pprietari-
us fructū p̄cipiat scz id qđ vsuario necessarius
nō est. ut. ff. e. l. si dom⁹ tūc em̄ reficit pprieta-
rius cum vsuario ut tñ pprietarius vsuarie rei
speciem nullomō possit omutare qz deterio-
riorem etiā in melio-ē statū omutatā. ut. ff. e. l.
vlti. **¶** Illud videē notādum qđ si dom⁹ vsus
legatus est. licet vsuari⁹ nō possit occupare to-
tius dom⁹ vsū tamē eis que uacabunt pprie-
tarius nō vtetur. licet em̄ vsuario alijs. r alijs
temporibz tota domo vti sic etiā pprietario
non aut̄ ita est in pdio rustico qđ em̄ ex eo p̄ci-
pitur vltra quā sit vsuario necessarium pprie-
tarij est r si vsuari⁹ p̄cipiat tenet ex cautōe.
¶ Quod aut̄ dictum est in domo et in seruis p̄t
habere locum. ut. ff. e. l. diuus. §. vlti. r p̄nt.
et. l. fundi. i. §. **¶** Illud etiā sciendū est. qđ licet
vsuario mēdicta sit locatio uel alienatio. ut. §.
e. §. i. necessaria tamē alienatio nō est mēdicta
mē duos vsuarios in iudicio omuni diuidundo
ut. ff. cōmuni di. l. item quāuis. §. i. **¶** Illud etiā
patet ex pdictis qđ quicūqz habet vsuf. habz
vsū vsqz adeo ut si legit vsuf. deducto vsu n̄
h̄il valeat legatū. quia repugnantia verba re-
periunt̄ in legato. Sed sec⁹ vbi simplicitē lega-
uit vsuf. r postea adimit vsū valet em̄ lega-
tum qđ bonū habuit m̄itiū. r ademptio dicit̄
nulla. sed nō ecōuerso qui habet vsū. habet
etiā vsuf. ut. ff. e. l. p qđ seruū. §. vlti. r. l. sed
si de fructu. **¶** Superst̄ videre de habitatōe. i.
de seruitute habitandi. **¶** Est aut̄ habitatio
seruitus psonalis in habitando consistēs. r oīti-
tuit̄ in domo tñ pactiōibz r stipulatōibz. uel

in vltima volūate sicut in alijs seruitutibz dicit̄
tur ut. §. s. seruit. §. vlt. r p̄nt. et de vsuf. §. i. et
ij. nō tñ habitatio est vsus. uel vsuf. sed est ius
pprium r speciale separatū ab eis ut. §. e. §. sed
si cui. Nam licet illa iura amittant̄ nō vtendo
vel capitis dimmutōe. nō tamē sic amittit̄ ha-
bitatio. sed amittit̄ morte sic r illa duo vt vi-
detur esse ostituta in vitā hoīs. r si dicat testa-
tor illi vsuf. ul vsū dom⁹ cedo habitadi cā
habitatio tñ videē esse legata. ut. ff. e. l. si ha-
bitatio. Item habitator potest alijs locare ul
vendere ius qđ habz sicut r fructuari⁹ potest
qđ nō licet vsuario seoz vsuz a se ut. §. e. §. ampte-
et. **C.** de vsuf. l. cum antiqtas.

De vsucapionibus et longi tempo- ris prescriptionibus **Ru.**

¶ Xposuimus sumatim quibz modis iur-
gentiū res acquirantur. **¶** Modo vide-
amus quibus modis legitimo r p̄ id
est ciuili iuris acquirunt̄ vt. §. t. p̄xi. §. vlt. et id
ponit de vsucapionibz r longi tēporis p̄scrip-
tione a iure ciuili sunt inducte. **¶** Videam⁹ §. qđ
fit vsucapio et p̄scriptio r quare fit inducta. Et
quis possit vsucapere. et quis nō et quas res pos-
sit uel nō possit r que sint necessaria in vsuca-
pione ul p̄scriptōe. r quis sit eius effect⁹. de qz
bus oibus plenaz doctrinā in sumā. **C.** de vsuc.
et lon. t. p̄. **¶** Sed illud notādū qđ vacās posses-
sio dicitur tribz modis. i. quia dñs deceffit sine
successore. aut quia fuit absens aut qz fuit ne-
gligens. ut. §. e. §. qđ aut̄ in p̄mo mō nō est he-
sitatio. **¶** In secūdo aut̄ videtur qđ possessio. non
amittat̄ ppter absentia sicut d̄r qđ de p̄fecto
ad nūdimas ul p̄fecto ultra mare. ut. ff. de ac-
quir. pos. l. clam. §. vlti. r quibus modis vsuf.
amit. l. si mulieri. **¶** Sed qđ dicit̄ in absentia est
intelligendū si fuerit longa. ut. ff. e. l. furtum
§. vlti. r forte est hoc dictum p causam. quia
longa absentia potest esse causa obliuionis ut
ita p obliuionē que inducitur ex longa absen-
tia amittat̄ possessio. **¶** In terciō modo similiter
dicam amitti quādo vera dñi negligentia mē
uenit. quia possessionē rei respuit.

De donationibus

¶ Iure ciuili est alia species accusatio-
nis p donationez. de qua plene dixi in
sumā. **C.** de donac. **¶** Quid ip̄a sit. r vnde
dicatur r que sit donatōis diuisio. Et quis pos-
sit donare. Et cui r qualis ex donatōe agatur
Illud notādum quia curialis donat. licet non
valeat vendere ut. **C.** de pdijs curi. l. vlti. r. x.
nā et mulier donat. licet nō mcedat. **¶** Item
vbi fit donatio r remittit̄ qđ est vltra quigē
tos solidos. fm̄ pla. non exigit̄ insinuatio quasi
non videatur donare ille qui remittit r induc-
it ar. **C.** ad vell. l. etiam sed p̄hibet̄ mē virū
et ux. ut. ff. de donac. mē virū r ux. l. iij. §. vlt.

et pnt. Sed aliud est in remissione pignoris ut ff. de his q̄ i fraudē. c. l. si pign. quia principale debitum remanet in sua natura. Illud satis dici potest ut ille q̄ donat causa mortis n̄ possit inuitus ueniri ad tradendū utpote cū reuocetur p̄ pniaz. Sec⁹ aut̄ in herede suo q̄ iā plenā habet confirmatōez ex morte donantis.

Quibus alienare licet vel non

Quia donatōes et alias alienatōes explicite sunt gñalia. Nūc aut̄ assignat quedam specialia extra regulas gñales sic ponēdo. Rubricā quibus alienare licet subaudi licet nō sine dñi. v̄l nō licet subaudi licet sine dñi qd̄ em̄ rubrum ita intelligat̄ nigredo textus apte edocet. Sunt ergo assignandi quibus licet alienare quāuis non sine dñi et in p̄mis occurrit creditor cui licet alienare rē p̄gnōzi obligatā vel ex pacto vel ex l. ut. j. e. §. extra aut̄ ut dixim⁹ i summa. C. de iur. do. ipetrā. Item et in iudice eius est diffinitua snia v̄l de creto p̄cedente v̄l circa diffinitōes v̄l circa ad iudicatōes vel adēnatōes exequēdo sniam q̄ tulit de dandō vel exequēdo decretum p̄mum in damno infecto v̄l in similibz ut. j. de off. iur. §. v̄l. et. C. de rebz alienis si alie. l. nemo et d. dā. infec. si finita. §. v̄l. et si ex nox. c. aga. l. ij. §. v̄l. Item in flumibz que vice censitorz vel iudiciū habent ut. ff. de acquir. re. do. l. §. §. al. luuio. Item est in impatore et augusta et filio si rem alienā ut suam alienant ut. C. de quadri. p̄s. l. v̄l. et pnt̄ s̄ si alienā ut alienā velit alienare non potest nisi rōne p̄tis v̄l iur. pignoris de iur. omni v̄l p̄p̄ publicas p̄sitatōes ut. C. de cōi. re. ali. l. ij. et. C. si p̄pter pu. pen. ven. fue. r̄nt cen. l. i. et. ij. Item etiam potest assignari in tutoribz et curatoribz qui locum obtinēt do. minorz etiā ad alienandum quāqz et donādum quāqz ut. ff. de furtis interdū. §. qui in tutelā et ut dixi in summa. C. de adm. tu. §. amplius v̄l qz ad illum. §. itē debitorz. Item etiam notari potest in placis ecclesiaz ut no. in summa. C. de sacro. l. ecc. §. in amittēdo. Et sunt h̄ notabilia et extra regulā. Regulare em̄ est ut editio nihil ampli⁹ trāfferat ad eum q̄ accipit quā sit ap̄d eum qui tradit. ut. ff. de acquir. re. do. l. traditio. **C**ontrario q̄ dñs est vere alienare quāqz nō potest. Et in p̄mis patet h̄ in marito qui vere dñs est fundi dotalis. sed tamē nō potest ip̄m alienare. ut no. in summa. C. de iur. do. in ulē. §. et d. fundo. do. Item etiaz potest assignari minoribz. xxv. an. quibz est alienatio vetita. q̄ diu minores sunt ut. j. e. §. nūc amouendi. nam ut ait ap̄tus. Nō differt minor a seruo q̄ diu sub tutoribz et curatoribz est v̄l qz ad diffinitū temp⁹ a patre et sicut vetat̄ alienatio p̄p̄rietas pupillo. ita et vetat̄ alienatio possessionis ut. ff. de acquir. pos. l. possessionē. **A**dultus aut̄ nō habēs curatōrē alienare poterit que seruando seruari nō possunt. Si aut̄ habet curatōrē filis est p̄digo ut. C. de in integ. restit. mi. l. si

curatōrē. **D**e furioso supuacū est admo. uere cum nō possit cōsentire. Sūt et alij de quibus in hoc titulo non tractatur quibus alienare non licet etiā si dñi sint ut ecce. curiales possūt donare et non v̄tere ut notauī in supiori. t.

Trem manichei ut. C. de h̄. et ma. l. manicheos. §. p̄terea. Item in his qui omiserūt crimen lese. ma. et in dānatis d. pub. cri. ut. C. ad. l. iul. ma. l. v̄l. et ut notauī in summa. C. de bonis dā. §. quid in reuocatōe. **L**icet aut̄ minores quāuis sint domini alienare nō possint tamen si ip̄i creditores sunt. debitor potest eis recte dare vel soluere ad hoc ut res fiant pupilli nō ad h̄ ut debitor liberet̄ semp. **L**iberat̄ em̄ quāqz ip̄o iure ita qd̄ denegat̄ minori restitutio. quāqz et si liberet̄ ip̄o iure non tamē denegatur minori restitutio quāqz aut̄ nō liberat̄ ip̄o iure. **S**3 si minor habeat pecūiaz suā saluā repellit̄ minor p̄ exceptōez ut. j. e. §. v̄l. et ut notauī in summa. C. si adūsus solutōez.

Per quas p̄sonas nobis acquiratur

Datum est. §. qualiter acquirat nobis rerū dñiuz. Nunc aut̄ subiicit. p̄ q̄s acquiratur qd̄ plene dic. ut notauī in summa. C. e. e.

De testamētis ordinandis Ru.

Qualiter acquirat nobis dñia. singulari et. me viuos. i. dictum est. Nūc ponit̄ qualiter acquirat dñiuz. v̄niūsitatis titulo. §. quibz remigit de lata hereditate ex testamento v̄l ab intestato dignior est autem ea que defertur ex testamēto quā ea que defert̄ ab intestato. Et ideo ponit̄ de testamētis ordinandis. **V**idendum §. quid sit testamētū. et v̄n dicat̄. Et que sit diuisio testamētōz. Et qualiter ofisciant̄. **D**e quibz plene diximus in summa. C. e. t. v̄l qz ad illum. §. sic aut̄ ordinatū testamētum. Sed illud adiitio qd̄ quidā dicūt testamētum nūcupatiū posse p̄bari p̄ publicū instrumētū tabellionis qd̄ otinet vij. testium p̄ntiam et cōtinēt testatōrē obidisse testamētum coram testibus ar. in. C. arbi. tu. l. v̄l. et de edicto diu. adi. tol. l. v̄l. et d. donat. l. i. donat. qd̄ satis p̄e admitti p̄ ofiscitudinē ciuitatū. **D**e iure s̄o oficiū est. Cum em̄ nō possit p̄bari testamētum p̄ duos testes §. nō p̄babit̄ p̄ instrumētum publicū parū auctoritatis sunt instrumētū et duo testes ut. C. de fide instrum. exercendis. nisi in casibz in quibus mag. credit̄ instrumētū publico ut. C. si minor se maio. di. l. v̄l. et d. nō nu. pec. generalit̄. exigunt̄ igitur de iure vij. testes ad p̄batōnem nūcupati testamēti ut. C. de fideicō. miss. l. v̄l. ibi cū em̄ et. **T**ē sciendum est qd̄ testamētū fieri potest sine legatis et fideicō. missis. ut. ff. de h̄. mlti. l. i. §. qui neqz. **I**llud etiā notandū est. qd̄ ante p̄fectōez testamētū licet testatōri mutare qd̄ fecerat et si ad enumerat̄ videt̄ ne datum fuisse qd̄ ademptū est.

Si vero pfecto testamento postea abimatē vñ
 in muret datum fuit. sed admittit. ut. ff. de p.
 si ita sit ascriptum Et de his q̄ in testō delegatē
 .i. et in adoptōne vñ mutatōe dicitur qd̄ oīa
 sint. ex integro faciendā. ut. ff. e. l. heredes pa
 lam. §. si quid qd̄ forte restringendū est circa in
 stitutōes heredum quas voluit postea cessare
 vel in alium transferre **Legata etiaz sola nu**
da voluntate adimunt forte etiam coram duo
 bus testibz. ut. ff. de adm. le. l. iij. S3 quidā dix
 erūt adimi. nō posse nisi in alio testamento p
 fecto vel codicillis testamēto cōfirmatis Sed
 ar. q̄tra in autē. de rest. fideicō. §. manifestum
 igitur facio in col. ix. et de alim. et ciba. le. l. li
 bertis. i. h. et in sti. de ademp. le. §. et in he
 reditate qd̄ notabile est imutat testator in co
 dicillis vel in ep̄la qd̄ statuerat in testamento
 ut si dicat vnū ex heredibz nō mereri volunta
 tem suam in alijs tamen heredibus facta insti
 tutio tenet ut. C. de his quibz ut. mdi. l. here
 ditas et. ff. §. his que in te. de. l. ij. Si autē testa
 tor nō imutat vñ adimit sed exponit ea q̄ fue
 rant obscura poterit hoc facē utpoto sine ali
 qua solēnitate. nec em̄ nūc dat. sed datū signi
 ficat vel voce ul' litteris **Ram** et si hoc nō fecit
 set fiet dicitura eius qd̄ reliquit vel ex vicinis
 scripturis vel osuetudine patris. vel religio
 nis ut. ff. de testamētis. l. heredes. §. qd̄ vō qd̄
Tem notandū est qd̄ obidōez testium inspic
 mus put est tpe testamēti nō put est cū testa
 tor moritur ut. ff. e. l. ad testiu. §. i. obidōnem
 dico. i. seruituem vel libertatem siue verā siue
 putatiuā ut. §. testes. si tamē ponas qd̄ te
 stis erat tūc pbate vite. nūc vero cū q̄rē § te
 stamento et in iudicio pducit. est vite repro
 bate nō puto qd̄ debeat admitti. nec em̄ tales
 quē esse est de hois obidōne imo de suo vicio.

De militari testamento

Ideo ponit singulariter de militari
 testamento quia in eo quedaz speci
 alia seruantur. de quo dic plene ut
 no. in summa. C. e. r.

Quibus nō est pmissū facere testm̄

Deputaret aliquis licere omnibus fa
 cē testamētū assignat. quibz non est
 pmissum facere testamētū. de quibz
 hic dic. ut notau in summa. C. e. r. eo adiecto
 qd̄ ille qui est in pena deportatōis si ibidem fe
 cerit codicillos et restituat indulgentia p̄inci
 pis valent codicilli non ita esset in testamēto
 ibidem obito ut. ff. §. i. l. i. §. hi quibz. **Tem** li
 cet deportat9 nō possit testamētū facere fili
 us tamē ei9 potest facere iterim dū pater est
 in deportatōne ut plene dixi in summa. C. de sen
 tentiam passis et restitutis

De exheredatione liberorum

Item. falsam notā assignauit dñs. p.
 .i. qd̄ pater inuiciliter testetur si filiū
 suum vel emancipatū. noiatū nō resti
 tuat vñ ex herede nisi sit miles qui sciat se fili
 um habere cui9 silentium habet p̄ ex hereda
 tione sicut est et in matre et in ascendentibus
 per matrem ut. §. e. §. nostra vero constitutio
 et ideo dixit auen. illā esse supuacūa ex causa p̄
 teritōis. Sed certe in p̄dicto. §. non dixit ipso
 iur̄ non tenere testamētū. si noiatim nō fiat in
 stitutio. vñ exheredatio in filijs et filiabz natis
 et nascituris suis. vel emācipatis imo videt loq̄
 de infirmando testamēto et hereditate aufe
 renda heredibz institutis qd̄ nitelligo fm̄ ve
 tera iura. i. ut filij vel filie sue p̄terite dicāt ip
 so iure nullum. Et idē in ar. rogatis a quocūqz
 vel adoptatis ab auo patno vel maeno vñ etiā
 habeant bonoz possessionē conera ta. Si autē
 sint emācipati vñ emācipate habeāt cōtra ta
 tū. Exheredati autē om̄s habeant querelam
Preterea autē. nō est supuacua. qz nō sufficit
 noiatim exheredari imo necessariū est ut adij
 ciatur cā. alioqui ipō iure nō tenebit testamen
 tum. hodie q̄libet liberoz p̄terito vñ exhere
 dato a quocūqz parentum ait etiā. p. illā sequē
 tem p̄tem autē. que dicit in ceteris p̄seuerat
 supfluā esse quia et iur̄ veteri legata p̄stabanē
 ut. ff. de inulto rup. t. l. filio. sed certe ibi loq̄
 tur qñ testamētū agnitiuum erat a filio p̄teri
 to. cui9 grā dicebat nullū alioquim. nihil p̄sta
 ret ex eo **Cetera** q̄ ad plenā noticiam hui9. ci
 piment plene op̄rehendi in summa. C. e. r.

De heredibus instituendis

Huius tituli sumam plene op̄rehēdi in
 .C. m. e. r. ei9 notato. qd̄ si aliquis insti
 tuat suū alienū liberū et herede neu
 trū valet. neqz hereditatis datio neque liber
 tatis ut. ff. e. l. si alienū. qd̄ mirabile videt quia
 sola institutio teneret sine datione libertatis
 neqz deberet viciari vtile p̄ inutile. ut. ff. si cer
 eum peta. l. certi. §. qm̄ nō tamen est ita. **Tem**
 notabile est. qd̄ si seruus nō capacis. instituat
 heres. et anteq̄ adeat iussu dñi manumissus ali
 enat9 ue sit adire poterit hereditatem vñ sibi
 vel p̄nti dñi capaci ex testamēto. ut. ff. de ac
 quir. h̄r. si seruus eius qui.

De vulgari substitutione

Datum est supra de institutōibz p̄mis
 ut ita dixerim. **Nūc** ponit de secundis
 .i. de substitutōibz et qz vulgaris sub
 stitutio latius patz sic em̄ cuilibet et a quolibz
 de vulgo et ideo appellatur vulgaris p̄imum
 ponit de vulgari que qualif fiat et qualif di
 stinguat et quis sit ei9 effectus. et qñ expiret
 plene dixi in summa. C. de ipu. sub. vsqz ad illū. §.
 pupillaris eo adiecto qd̄ illa vba negatiua q̄
 apponitur in vulgari substitutōne si ticius non

erit heres meus heres esto in eo quod testator scit esse liberum illud significant si hereditatem sibi ei vel cuius iuri postea subiectus esse cepit non adquisierit. Si ergo aliquis istorum acciderit. i. hereditas acquisita fuerit substitutus repellitur in totum si neutrum acciderit substitutus admittitur in totum. In eo vero quod testator scit esse servum ita accipiuntur verba si hereditatem non quasi erit presentis domino vel ei cuius iuri cepit esse subiectus vel sibi postea facto libero. si ergo cuiusvis istorum adquisierit hereditas per eum substitutus repellitur in totum. Si vero nulli eorum adquisierit hereditas potest enim etiam iubente domino nolle adire ut. C. de her. insti. cum proponas vel etiam ipse manumissus potest nolle adire substitutus admittitur in totum. In eo vero quod testator credit esse liberum sed tamen est servus magna est altercatio inter substitutum et institutum servum dominum quilibet enim eorum dicit se alteri preferendum. Ecce enim substitutus dicit se preferendum facta interpretatio ne illorum verborum. Si vero non erit heres put fieri in eo instituto qui vere esset liber ibi enim ita fit. i. si hereditatem non quesierit sibi vel futuro domino. hic autem testator opinabatur eum liberum cum sit servus. ad eum ergo opinionem facta interpretatio cum hereditatem non querat sibi servus enim est nec futuro domino imo presentis vellet querere ergo substitutus admittitur in totum. sic ergo inducit per se aliud generale opinionem spectandam in substituti autem servus dominus dicit se preferendum facta interpretatio illorum verborum. i. si non erit heres put fieri in eo quod testator scit esse servum. i. si hereditatem non quesierit presentis domino vel futuro vel sibi postea facto libero. si ergo hic adeat dominus presente iubente substitutus repellitur in totum alioquin vocatur in totum. et ita allegatur per se illud generale veritatem inspiciendam. Vnde non repugnantia istorum duorum generalium vel predictorum duorum regularum distinguitur utrum testator per eum quem putavit liberum cum esset servus voluit alium fieri heredem et hoc expressit si dederit sua obiectio servitutis aut noluit aut dubitavit si noluit substitutus repellitur in totum. si tamen paruit domino in adeundo potest enim etiam iubente domino nolle adire. Si non paruit substitutus vocatur in totum. Si noluit et ita verba revertit ad ius. i. ita intellexit ut intelligunt in vero servus vocatur substitutus in totum. Si vero dubitavit substitutus admittitur in partem. i. in dimidiis dimidie vel semissis vni. fuit enim duo semisses hoc est in quarta. dominus vero servus admittitur in tres partibus considerata potest veritate quam opinionem et instituit impator qui in ff. de iur. iher. et instit. autem dicitur tunc et ita fuit binomis in persona sui sui partem qui tanquam in genere ab aliquo fuit institutus heres ut. ff. de her. insti. l. cum proponas. Voluit enim impator sua potestate facere in morte vel deteriori imo sibi retinuit unum semissem principum et alterum diuisit inter se et substitutum. sed tamen quod dicitur voluerit quodam alio modo pro intelligere ut substitutus habet unum semissem pre-

cipium et alter semis diuidat inter se et dominum serui instituti magis tamen placet veritatem spectari quam opinionem ut. ff. de iur. iher. l. dicitur est.

De pupillari substitutione Ru.

Ulso tractatu vulgaris substitutionis super ut videamus de pupillari. i. puerili vel imberbi substitutione pupillis proprie enim dicitur qui caret patre vel si habet non est in eius potestate. ut. ff. de iur. iher. l. pupillus qui fit pupillaris qualiter diuidatur. Et vnde dicitur. Et quo ordine sit faciendum et qui sunt eius effectus et qui expiret. Dic ut notauimus in summa. C. de impu. sub. §. pupillaris vsq. ad illud. §. exempla ria et. §. breuiloqua.

Quibus modis testimonia infirmantur

De ordinatio testimoniorum dicitur est. Sequitur ut videamus de eorum infirmitate. Est autem sciendum quod testimonia quibus sic infirmantur ut dicantur rumpi et per posthumi agnatos vel scilicet testamenti defectus quod iure profectum est et quantum ad solennitatem iuris. et quod sunt in eo illi instituti qui preteriti dicerent testamentum ipso iure nullum. nam si in secundo testamento preteriti sunt filii qui erant in potestate defuncti cum ipso iure non teneant. non rumpitur primus ut. ff. de iur. iher. l. i. §. et. ff. de vulg. sub. l. si quis. §. vlt. Quibus etiam dicitur infirmari per capitis diminutionem de quibus oibus plene dicitur ut notauimus in summa. C. de testam. §. sic autem ordinatum testamentum vsq. in fine. Preterea sciendum est testamentum subuerti. quod defunctus osciuit sibi mortem vel quod eius memoria damnata est post mortem de quibus quod obtineat notauimus in summa. C. de bonis mo. sibi oscientium. Subiungunt etiam quibus per bonorum pertracta vel per querelam in officioso testamento sicut prenotauimus in summa. C. i. eis de specialibus rubricis.

De officioso testamento.

Quia testimonia de quibus dicitur est infirmantur per querelam in officioso testamento. Preterea ponit de officioso testamento. Videtur quod dicitur testamentum officiosum et que et que cause inducant hanc querelam et que faciunt eam cessare. Et quibus def querela et terra quis et quis sit eius effectus de veteri vel nouo iure quod dicitur ut notauimus in summa. C. e. ti.

De heredum qualitate et differentia

De heredum institutione est dictum est. Sequitur ut videamus de eorum qualitate et differentia. i. de differentiis eorum qualitate vel quales sunt. et in quo differant. scilicet quod sit proprium cuiusque. Nam et in compositione dicitur qualitate habere ut diximus in summa. C. de acc. et ob. circa finem. Est igitur sciendum quod heredes. Alii sunt necessarii tamen alii sunt sui

et necessarij. Alij. nec sui nec necessarij. i. extranej. **N**ecessarij est heres seruus a dño suo insti-
 tutus hñs ita tamē si hereditatē et libertatē ex
 dñi testamento consequatur. qđ est si remāserit
 seruus et eiusdē dñi tpe illo quo moriē dñs. **F**i-
 at em̄ et igno:ās et inuitus liber et heres. **E**t in
 dicitur necessarij ut. ff. de hñ. insti. l. si in obdīctōe
 .s. vlti. et de acqñ. hñ. l. ex pte hñ nisi dñs institu-
 at eū herede si volet hñ em̄ vba i necessarij cō-
 dīctōe; faciūt ut si nolit hñs n̄ extet. nā in vo-
 luntario herede frustra addūtur cū et si nō fue-
 rit addita iuitus nō fit hñs. **T**ē hñ dñs dicat
 instituo seruū meū cū liber erit. alienus autē sic p̄t
 institui. ut. ff. de hñ. insti. l. vba et l. seruus alie-
 nus. p̄ hñ tamē i cōmodo. l. qđ iuitus fit heres
 et obligatē creditoribz dñi illud cōmodū presta-
 tur ut ea q̄ post mortē patri om̄i sui sibi acqñerit
 ip̄i reseruēt et quāuis nō sufficerēt bona defun-
 cti creditoribz interī ex ea causa res ei⁹ q̄s sibi
 acqñerit ip̄i nō venerit ut. ff. de p̄. hoc tñ. **T**ā-
 tamē si iste liber factus non attigerit bona pa-
 troni sui se miscēdo i eis et administrando ipetra-
 bit em̄ sepatōe; bonoz postea q̄sitōe; et eoz
 que sibi a testatore naturalitē debent. **S**i vō at-
 tigerit bona p̄dicta sepatio ei non dabit n̄ sic
 minor. xxv. an. tunc em̄ ip̄lorabit bñficiū resti-
 tutōis ut liceat eis separe bona. ut. ff. de sepa. l. i. s. vlti. et de mino. l. ait p̄tor. s. non solum.
Fit autē iste seruus necessarij heres dño suo si
 vñū tñ habeat dñm. **S**i autē habet plures po-
 test esse necessarij vñi et non oibz n̄ in casibz ut
 notauit in sūma. **C** de suis ne. hñ. insti. **S**i autē
 q̄s instituat. **S**in autē et necessarij sunt hñdes ve-
 luti fili⁹ filia nepos neptisq; ex filio. et deiceps
 ceteri liberi q̄ mō in p̄tate mortētis fuerit. sed
 vt nepos. neptis ue sui sint heredes non sufficiūt
 eum v̄l eā in p̄tate aui mortis tpe fuisse s̄ opus
 est ut pat̄ eius viuo p̄o suo defierit suus heres
 esse aut morte incept⁹ aut qualibet alia rōne
 liberat⁹ p̄tate veluti emancipatione aut depor-
 tatione. tūc em̄ nepos neptis ve in locū patris
 sui succedat. **Q**uid autē si instituo nepotē ex fi-
 lio quē fili⁹ p̄cedit tpe mortis aui huius nepo-
 tis. hñ nepos nō est suus heres et necessarij ut
 dictum est. s̄ nec est necessarij tñ. q; nō est ser-
 uus s̄ nec est extraneus. q; est in potestate ut
 ait. p. eum esse anomalū sed dño meo videba-
 tur eū esse suū et necessariū. suū dicebat q; d̄
 domesticus est. necessariū. quia erat in pote-
 state. qđ autē. s̄. dictum est intelligebat in suc-
 cessione q̄ differēt ab intestato. **T**ē hoc ip̄m dī-
 cebat qñ nepos nō erat in potestate sui patris
 alioqui auo suo nō esset suus et necessarij he-
 res imo extraneus et olim suo patri acqñerebat
 hereditatem. ut. ff. de acqñen. hñ. l. qui in ali-
 ena. s̄. interdū. **A**ppellatē autē sui heredes. q; d̄
 domesticū sunt et viuo q̄ patre quodā mō dñi
 extimantur. **V**nde etiam si quis intestat⁹ sit
 mortuus p̄ma causa est in successione liberoz
 necessarij vero dicuntē qui om̄i mō siue velit si-
 aue nolint tam ab intestato quam ex testamē

to fiunt heredes. sed tantum p̄tor p̄mittit his
 volentibz abstinerē se ab hereditate et p̄ ab-
 stentatione tali non est necesse eos adire p̄re-
 torem. **S**ufficit em̄ si se nō imisceant. ut. ff. de
 acqñ. hñ. l. ei. qui se vt potius parētēs quā
 ip̄orum bona similiter a creditoribus posside-
 antur. **C**eteri autē q̄ testatoris viri subiecti nō
 sunt extranei heredes appellantur. itaq; libe-
 ri q̄ nostri qui in potestate nostra sunt here-
 des. a nobis instituti extranei heredes videntē
 vnde etiam liberi a matre instituti heredes eo-
 dem numero sunt quia femine non habent libe-
 ros in potestate. seruus etiaz a dño institutus
 heres et post testamentū factum ab eo manu-
 missus eodē numero habetur. **D**ifferūt autē
 necessarij heredes a ceteris heredibus. quia cū
 quilibet heres ex quo se imiscuit omnibus credi-
 toribus etiā de suo soluere teneatur ut. **C** de iu-
 re deli. l. scimus. s̄. si non intra datum temp⁹ et
 ad. l. fal. autē. sed cum testator. hñc tamen aliē
 subuenit. ut notauit. s̄. e. s̄. p̄ hoc. **C**tem et ne-
 cessarij heres quodā mirabili modo definit esse
 se heres. **E**cce em̄ si heres rogat⁹ erat a testa-
 tore sub obdīctōe seruū hereditariū sibi insti-
 tuere heredem et erit interī pendente obdīctōe
 necessarij. existente autē condīctōe volunta-
 rius heres efficietur ut nō desinat esse heres.
 sed ut ius mutet in eo successiois ut. ff. de he-
 re. insti. l. in. s̄. qui fideicommissaz. qđ tamen ita
 intelligo vt remaneat quidē heres et nudum
 nomen heredis habeat. nō tamē si velit cogi-
 tur onera et cōmoda hereditaria agnosce. **S**ic
 em̄ fit volūtarius. ut liceat ei repudiare si ve-
 lit nec mirū. nam sepe quis habet nomen here-
 dis nō tamē sustinet onera sicut est vbi suus et
 necessarij abstinet ut. s̄. dictum est. **T**ē vbi
 minor extranei hereditatē adiuit et restitutus
 est. ut. ff. de mino. l. sed si siue. s̄. sed qđ pap̄.
Item vbi quis hereditatē ex trebelliano resti-
 tuit hñ et similia me inducūt ad respondēdum.
 ad heres quātum ad nomē heredis remane-
 et non quātum ad onera. **T**ē differt su⁹ et ne-
 cessarij heres ab extraneo. q; extrane⁹ cum
 fact⁹ fuerit heres ampli⁹ hñditatem repudia-
 re nō potest nisi in casibz ecce em̄ si duo sunt co-
 heredes et vñ eoz primo adiuit portōe; suaz
Alter autē postea repudiat. licet ei qui primo
 adiuit abstine se etiā a portōe sua p̄pter portō-
 onē cohēdis accre centem. et ita abstinet p̄p̄
 alteri⁹ p̄sonā qui p̄pter suā nō poterat nisi cre-
 ditores dicāt se contentos portōe ei⁹ q̄ p̄mo adi-
 uit. ut. ff. de acqñ. hñ. l. cū hereditate su⁹ autē et
 necessarij quicunq; abstinet et aūquaz se imisce-
 at ut. ff. de extrane⁹. **T**ē et miores. xxv. an. si
 ue sint sui et necessarij siue extranei tñ p̄ benefici-
 um in mē restitucōis abstinent ab hñditate ut
 ff. de extraneis. **C**ōmune p̄t assignari in oibus
 extraneis hñdibz vt ita demū acquirat eis here-
 ditas si habeāt testamēti factēz qđ p̄t intelli-
 gi actiue et passiue. i. ut possit facē testamētuz
 alijs v̄l alijs. possint eis facē. hoc est qđ possint
 cape ex aliorum testamētis ut. ff. de testamētis

sed si passue est intelligendū. Multi enim capiunt qui nō faciūt testamētum ut muti furiosi serui et filij. ut ibidem dicitur. Possint autē vel non possint capere extranei heredes spectantibus temporibus. i. tēpore testamenti et mortis et adite hereditatis ut. §. in extraneis. Que autē psona capiant vel non. notauit in summa. C. de her. insti. §. nūc videamus. ¶ In necessario herede tantū non dico ad capiendum sed vtrum sit necessarius heres vel non spectatur tempore testamētī. et tēpore mortis. Nā si alienum seruum liberum et heredem instituo et is postea fiat meus neutri valet quia libertas alieno seruo inutilis data est. ut ff. de hō. insti. si alienum. fit autē aliquis suus et necessarius heres vel nō. videtur considerandum tempore mortis tantū. ut. §. dictum est et dicitur. §. e. §. si. ¶ Item omnia quedam possunt assignari in extraneis heredibus et suis et necessariis. q. v. q. p. hō. gerēdo sibi acquirit hereditatem v. q. repudiando repellatur impetuum licet quādo q. de equalitate succuratur suo necessario heredi scz infra triennium. de qua additione vel institutione vel repudiatione vel abstentione qualiter fiat et quādo plene notauit in summa. C. de iure deli. superest et de repu. vel ab. si. hereditate.

De legatis.

Explicito tractatu vniuersalium relictorum. sequitur vt videamus articulos legatorum. que singularia dicuntur relicta. Videamus itaq. quid sit legatū. Quis possit legare. et cui et a quo prestandum relinquantur legatum et que possint legari. et qualiter legentur. et quibus actōibus petatur legatum. Quod dic vt plene notauit in summa. C. e. t. Non tamē ptermittam expositōem quorūdam p agrariorum qui subiiciunt. §. in. e. t. ecce enim dicit si cui fundus alienus fuerit legatus et emerit ppietate detracto vsu. et vsu. et ad eum puenerit forte quia est eximetus. vel puenit ex causa lucratiua recte agit et fundum petit. licet enim vsu. alias habeatur loco dñij vt notauit in summa. C. de vsu. vnde si videretur repellendū quasi habeat id qd petit non tamen est ita. quia vsu. si obtinet locum seruitutis et nō dñij. petit q. fundum si officio iudicis ostentur ut deducto vsu. que habz nullo a se dato iubeat extimationem nude ppietatis prestari ut. §. e. §. si cui fundum. Sed est mirum qd dicit posse fundū peti cum is. qui petit fundū habeat. §. certe nō videret alicui mirū si ostendisset Rubicā illā et leges sub ea ostentas rem peto et rem habeo et est sub illo gñali de iudicis et que circa eas vertant. Ecce enim plerunq. creditor vel is cui aliquid debet petit id qd sibi solum est. et qñq. petit dñij extimationē tñ. vnde ad maiorē euidentiaz huius rei longiq. aliquātū sū extensa materia. Videam qñ qd petat qd sibi solutū est. vel qd ipse hz. Et certe cū quis re

mibi debitā soluit. et ego ppe id qd fecit debitor an solutōez dāno afficior. Si quidē res auferat nō ut q. alij obligauerat eā v. l. emptio. osim. alij ostituit v. l. familia fecerat rem eandē postea ex eadem stipulatōne peto q. nec soluit se videt qui sic soluit ut apud me nō remaneat. ut. ff. §. solut. l. si rem et. l. qui res. i. et. l. si hōiez in quo et. l. cū quis si hōiem et de act. emp. l. emptorē. §. idē nerati. et del. i. l. non quocūq. Si autē res mibi non possit afferri factō tñ suo iure facta est mea obiectio deterior si quidē debeat ex tractu bone fidei. v. l. ex his que parificant eis ut ex causa legati vel fideicomissi ut notauit in summa. C. in quibus causis i me. resti. nō est. ne ageat ex eo. ut. ff. om. l. iij. §. si reddita et depositi. l. i. §. si res et pbat hec distinctio. ff. de sol. qui. x. §. si hōiez. Sed si ex tractu stricti iuris fuit pmo debita nec nō possit soluta auferri. Si quidē obiectio pmissori qd non fecit id qd facere pmisi puta cautōnez pmissam vel a scripticiū gratia fundi pmissuz non prestat tenetur ex pcedenti causa. ut. ff. §. solut. etiā et de v. ob. iul. Si vō debitor quicqd pmisit soluit si in re soluta anquā soluerz doli adhibuit v. l. culpa ut par eat penes eundē debitorē ppetuauit actōez q. tenebat pus et eadē oueniet. ut. ff. §. v. ob. si seruū stipulatus et. l. si ex legati. Si vō soluerit re dolo suo deterioratā v. l. vilioris pñ factā liberat qdēz a veteri actōe. sed tñ tenet actōe d dolo. ut. ff. §. dolo. l. elegant. §. nō solū et. C. ad exhibendū. l. exhibitōnis. vel si velis breuē trāsire dicas semp agi posse pma actōe si factō suo debitor re deteriorē vel vilioris pñ cij fecit et eandē soluit tenet enim pma ut deterioratōis prestat extimatōez v. l. rei nō deteriorē v. l. vilioris pñij facte prestat extimationem. Ceterū ad alia dāna scz rerū suarū distractaz. v. l. pen arū omisarū. iō quia rem expeditā. et liberā et nō deterioratā habuit ageat actōe de dolo. ut. ff. §. dolo cū quis. et. l. elegant. §. nō solum. Nec obstat qd dicit i. C. ad exhibendū. l. exhibitōis. q. et ibi nō erat obligat dare. §. exhibebit ut habeat expiūdi copia. ut. ff. ad exhibendū. l. ij. si §. exhibz re licz deteriorē q. facit expiūdi copia p exhibitōez nō tenet actōe ad exhibendū. §. tenet in factū aq. l. subsidiaria ppter dānum. h tñ actio in factū locum hz in re mea v. l. in q. ius habeo dñij v. l. q. si nō hz locum in re nō pmissa q. tpe deterioratōnis nullum ius habebā in ea. Alij dicūt pmissorē teneri pma actōne si post morā suā re facit deteriorē v. l. mterimit. Si autē tenet de dolo. ut. ff. §. triticaria. l. pnt. Sed ibi ab alio eluscatu erat seruus Si vero ipse pmissor infemerit. etiam ante mortem tenet pma actōe. ut. ff. §. v. ob. si ex legati. et. l. si seruū ita. i. §. Liqueat igit ex pmissis me posse petere qd habeo. qñq. ea ratōne. q. qd habeo potest mibi auferri et eumci de iur vel quia qd habeo deteriorē est v. l. vilificatum vel quia in eo qd habeo aliquid restat cauendum vel faciendum v. l. peto qñq. alia ratione. §. qd non habeo rem ex ea causa ex qua mibi

erat debita ut est presenti. §. **Quic** em legatario debitus erat fundus ex causa legati sucratiua. sed ipse non habet ex ea imo mercimio vel precio agit ergo contra heredem ad fundum legatum sed ipse heres eum prestare non potest quia non habet unde iudicis officio dānatur ad precium nude proprietatis vel agit ad fundum. quia licet ipsum habeat videtur ei abesse cum absit ei precium. **Illud** etiam videtur norandum quod si is qui debet in diem vel subcondictione legauerit creditori suo quod debet utile est legatum licet viuo testatore dies venerit vel conditio legati extiterit ut. §. e. §. ex orrario. **Videtur** tamen orrarium quod legitur. ff. de l. ij. l. debitor ibi em dicit inutile effici legatum. **Sed** forte illud verus ius hō nouum vel inutile est sine inspecto et utile est considerato principio vel inutile est. i. non utile. i. nullam utilitatem affert ut in accipiatur non priuatiue. sed negatiue. §. e. u. tile. i. valet et actionem parit. nam et qui bis promisit non amplius quam semel tenetur. ut. ff. de v. ob. l. qui bis scz quantuz ad utilitatem stipulationis actio tamen nascitur ex stipulatione secunda sicut ex pma. ut. ff. §. fideius. l. heres. §. i. **Illud** etiam videtur norandum quod si serui ordinarij cum vicarijs fuerit legati. licet mortua sint ordinarij. vicarij tamen cedunt legato. quia duo legata sunt non ita si seruus fuerit legatus cum peculio. tunc em mortuo seruo vel manumisso vel alienato peculij legatus extinguitur. **Item** dicitur si fundus instructus vel cum instrumento fit legatus nam fundo alienato et instrumēti legatum extinguitur. ut. §. e. §. si quis ancillas et est hoc veruz etiam si in peculio non fuerint nisi vicarij. nam expressa nocent non expressa non nocent. ut patet per multa exempla huius regule ut. ff. de condic. et. de. l. si in diem et de hō. i. l. i. sed quis sempromum. **Si** autem quod dictum est in fundo instructo vel instrumento legato. **Si** fundus fuerit alienatus extinguitur legatum instrumenti. videtur orradicere. ff. de fundo instruo. et in instrumento. l. si cui. **Ibi** em dicit paulus hoc verum esse si legetur fundus cum instrumento. **Si** aut legerur fundus instructus vel fundus et instrumentū. licet alienetur fundus. non tamen extinguitur legatum instrumenti. **Sed** dic quod illa corrigitur per istam. vel quod hic dicit idem esse verum est quātum ad instrumentum fundi legatum em instrumenti fundi extinguitur siue legetur fundus instructus siue fundus et instrumentum siue fundus cum instrumento sed legatum instrumenti patrisfa. quod dicitur in legato ut fundus instructus est legatus. ut. ff. de fundo instru. l. l. que sit. §. sed et si fundus et §. instructo non extinguitur. **Alij** dixerunt quod in hoc libello simpliciter locus est impator causa rudium sed non placet quod eorum causa falsum dicat vel ponat alij dicunt idem esse facta relatione ad duos priores casus ut vbi legauit fundum instructus idem fit quod est vbi legauit seruū ordinariū cum vicarijs vbi au-

te legauit fundum cum instrumento idem est quod dictum est. §. vbi legauit seruū cum peculio. **Habita** mixta consideratione personarū adinuicem dicitur legatum esse nullum si seruos heredis mei pure lego me em mortuo delatum est vtrūqz heredi pure. i. legatum et hereditas at hoc est impossibile quod ei legetur a se ut. ff. de l. i. legatum est deliberatio. §. i. sed hō legatur ab ipso et legari videtur ei. quia legatur seruo ergo legatum est nullum. quia dies eius inutiliter cedit quod tempore mortis debet considerari cum legatum sit purū. **C. de caduc. toll. §. i. et. ij.** sic ergo tunc cum utiliter cedat dies non suspenditur eius confirmatio ex eo quod seruus mortuo testatore alienetur vel etiaz alienetur in vita. **Nec** em ita suspenduntur actus deficientium sicut viuentium. ut. ff. de cōmumia p. l. vlt. et ad hō succurrit etiam regula cathonis que dicit quod inutile foret legatum si statim post factum testamentum decessisset testator hoc non debet iteo valere quia testator diuixit. **Si** vero seruo heredis mei lego sub conditione si quidem tempore existentis condictionis erat in potestate mei heredis nil valet legatum. quia dies eius inutiliter cedit inuenitur em tempore tunc quo vtrūqz delatum est heredi. et pure purificato. §. legato condictionali. **Si** aut tunc non esset in potestate sua valerit legatum. quia in condictionalibus legatis quantum ad diei cessionem consideratur tempore existentis conditionis conditio. ut. **C. de caduc. toll. §. in nouissimo.** **Ex** diuiso aut herede instituto seruo domino eius recte lego. nec em statim me mortuo defertur domino pure legatum et hereditas imo defertur legatum tantum ipsa em hereditatis adicio non pendet ex potestate domini tantū. imo et serui potest em iubente domino nolle adire ut. **C. de hō. insti. c. apponit** ita et dicitur hereditas a legato sepata. **Si** gadeat domino iubente legatum fit nullum. quod heredi a se legari non potest. nec iam fit aliquis suspensio in legato cum iam adierit sed interim cum non adierit suspendit legatum propter hereditatem que potest alij acquiri seruo. §. alienato ad eunte iussu noui domini vel ipso manumisso ad eunte arbitrio suo sicut et §. suspenditur legatum propter conditiones eidem legato iniectas ut. §. e. §. an seruo **Et** quia de regula cathonis habuimus mentionem et eius quedam exempla et quosdam notauimus defectus. **Videamus** plenius in quibus ipsa locum habeat et in quibus sit falsa. i. deficiat vel locum non habeat. **Et** certe locum habet in legatis puris quorum dies cedit a morte testatoris non post aditam hereditatem ut. ff. de regula ca. l. iij. et de l. i. cetera. **Que** aut legata cedant a morte testatoris et que deinde post aditam hereditatem notauimus in summa. **C. de cad. toll.** et quando dies lece. videtur tamen quod istud fallat in causa ut. ff. de opt. l. l. si optio et ibi dies legati relicti seruo sine libertate non cedit nisi ab adita hereditate. ut. **C. de cad. tol. §. in nouissimo** et tamen ibi

dicit regulam catbonis habere locum. si ne-
cessarius heres sit institutus. **I**n legatis au-
tem cōditionalibus non habet locum regula
catbonis vt patet ex p̄dicta lege de legibus
primo cetera ergo nec habet hic locum si q̄s
ita legauerit si post k̄las mortuus fuerit. ticio
dato imo est hic cauillatio quedam. i. argumē-
tum contra regulam catbonis s̄m quid quale
In hoc em̄ casu si statim mortuus fuerit te-
stator potius verum est non esse datum lega-
tum quā inutiliter datum. sed et si sic legauit
sic si filia mea ticio nupta erit satis est si mor-
tis tempore nupta inueniat licet testamēti fa-
cti tempore fuerit impubes. ut. ff. de regu. ca.
l. i. r. ij. **I**tem et si post mortem sit nupta
Nec em̄ obdicio quādocūq; potest impleri. ut
ff. de condic. et d. l. si ita legatum. **I**tem non
videtur quibusdam qd̄ locum habeat regula
catbonis quādo res mea legatur mihi et ean-
dem alieno viuo testatore debetur em̄ legatū
qd̄ non deberetur si testator statim decessisset
ut. ff. de regula ca. l. i. §. vlti. sed tamen id non
puto verum vt p̄batur. §. o. §. sed si rem lega-
tarij et del. i. l. cetera. §. tractat. **Q**uod autē
dicitur in l. i. de regula catbonis locum habz
quicūq; testator legauit mihi rem meam sub
cōditione. si alienarem eam inuita sua. Nam
si alienari debetur legatum qd̄ non deberetur
si statim decessisset testator. **I**tem non habet
locum regula catbonis in obdictionali institu-
tione ut. ff. §. regula ca. l. p̄nt. Forte nec in pu-
ra locum habet quantū ad verba sic em̄ p̄ ob-
dicio est quod legatur et non que hereditas ut
ff. de regula ca. l. antep̄nt. sed forte locū ha-
bet quātum ad sententiā quia instituitis extra
neis heredibus quātum ad capiendum tria tē-
pora cōsiderantur ut notauit. §. h̄. qua. r. dif-
fuerūt tamen nōnulli qui dixerūt regulam nō
habere locum in heredis institutione r̄ qd̄ di-
cit. l. tria tempora cōsiderari veruz est de re-
gulari iure. vel cōsiderantē tria si a principio
poterat capere. r̄ p̄stea desinat posse capere
tempore mortis vel tempore adite heredita-
tis. **S**i autē primo non poterat capere tempore
testamenti r̄ postea inueniatur capax tempo-
re adite hereditatis nihilomi? admittetur ut
ff. de acquir. h̄. l. si seru? eius qui. **S**ed prima
sententia verior est. **I**tem regula catbonis
non p̄tinet ad nouas. l. vt. ff. de regula catbo-
l. vlt. qd̄ quidaz ita exponit ut non p̄tineat
ad senat? con. terculianū et orphicianum que
matres r̄ filios inuicem ad successionē vocant
que successio legitima dicitur nō quia sit ex l.
xij. ta. sed quia differtur ex nouis. l. que etiam
nō p̄rimū ē capitis dimmutōe ut. ff. §. capi. mi-
l. tutelas r̄ ideo sūmatur tempore mortis filij
erat in potestate patris sibi hereditatem non
querebat sed patri iur̄ veteri. **S**ed hodie si an-
te hereditatem aditaz sui iuris efficiatur que-
rit sibi licet tempore mortis filij sibi non que-
reret. **I**tem ex parte filij dicendum est vel nō

p̄tinet ad nouas. l. i. ad noua priuilegia indul-
ta institutis naturalibus filiis heredibus qui
tempore testamenti non erant capaces in soli-
dum. sed postea incipiunt posse capere totum
p̄pter priuilegium a p̄ncipe viuentē indultum
vel a lege ut quia postea oblatis fuerunt curie

Illud videtur notandū. qd̄ licet tutele da-
tio vel libertatis. vel hereditatis non teneat
p̄pter incertitudinem videtur tamen aliud in
legato pecuniario. ut. ff. §. testa. tu. l. duo sunt
ticij r̄ de ma. te. l. cum ex pluribus et de h̄. in
l. in tpe. §. quot. r̄ del. i. si quis. §. si inter duos
vel si uis dicas idem in omnibus r̄ qd̄ dicit del.
ij. eligere debet expone. i. potest non aut cogi-
tur antequā vnus eoz probet intentionez su-
am. ut. ff. de condic. r̄ de l. falsa. **S**ecus vero
est vbi testator mihi legauit stichos. r̄ plures
habet stichos. nec apparet de quo ip̄e sensit ut
ff. del. i. si quis filio. §. si quis r̄ ut diximus in sū-
ma. **C**. de te. tu. §. datur tutor et de testamen-
taria ma. §. relinquitur et del. §. item legantur

Illud etiam notandum qd̄ lana legata vel
materia non debet vestis vel nauis postea fa-
cta ex ea ut. ff. del. iij. l. lana facit em̄ h̄ trāfor-
matio rei facta nondum cedente die legati. ut
ff. de l. i. l. si ita. §. si domus r̄ de l. ij. l. peculius
§. quadrigē ut notauit in summa. **C**. e. t. §. item
liberatur heres.

De ademptione legatorum et trans- latione su.

Sicut dare vel relinquere legatū est
de potestate testantis vel codicillan-
tis ita adimere vel transferre legatū
est de eiusdem arbitrio. **E**st em̄ eius voluntas
ambulatoria vsq; ad supremum vite exitum ut
ff. e. l. iij. et de donat. in virum r̄ vxorem. l.
cum h̄ stat. §. oratio. **V**idendum ergo in qua
voluntate fiat ademptio vel translatio r̄ qua-
liter. **E**t certe fit ademptio legatorum in te-
stamento eodē vel alio v̄l i codicillis testamē-
to cōfirmatis vel non confirmatis. sicut nota-
uimus. §. de testamentis ordinandis. §. illud eti-
am notandum est. **F**it ademptio verbis cō-
trarijs ut si testator dixerit ticio lego et po-
stea dicit ticio nō lego v̄l equipollētia v̄ba di-
cit ut si dicat ticio adimo. vel ticio legam ad
meiū transfero ut. §. e. r̄ ff. e. sicut adimi. nec
em̄ prohibet priorem scripturam posteriore
corrigerē cōmutare rescindere. ut. ff. e. l. nihil
Itemq; est siue non adimat siue legatum indu-
cat vel cancellat. ut. ff. e. l. nihil infest de qua
inductione notati in sūma. **C**. de l. §. si vero fi-
at ademptio. **V**ideretur tamen alicui cōtra-
rium qd̄ legitur. ff. §. reg. iu. r̄ l. vbi repugnā-
tia sed certe ibi loquitur. quando nescitur qd̄
prius qd̄ posterius sit factum ut notauit in sum-
ma. **C**. de edicto di. ab. ij. §. quid si duo vel est
etiam intelligendum quādo repugnantia est

in testamento ppter pplexitatem verborum ut
 si dicat testator ticius heres esto si meus he
 res erit. meus heres esto si ticius heres erit
 et ff. de condicte insti. l. si ticius et ut notavi in
 summa. C. de insti sub. co. fa. §. Te vera sunt
 is non em loquitur illa regula in contrarietate
 verborum sed in repugnancia. sicut etiam notavi
 super. l. illam de reg. iur. ¶ Fit ademptio in re
 tota quam legavi et si plus adimo qua legavi
 totum est ademptum. ut ecce legavi. xx. et adi
 mo. xl. ut. ff. e. l. iij. §. si quis plus. ¶ Item fit ad
 emptio in parte rei qua legavi ut si legavi fun
 dum totum. et postea adimo. dimidiam vel si
 legavi. x. et adimo. v. pmprius tamen et apti
 us dicitur fieri. ademptio in legato. quando in
 eo continebatur pecunia. Si vero continebantur
 res corporales scriptura difficilior sit et obscu
 rior portio. ut. ff. e. l. vlti. et. l. ij. in fi. Nec em
 ita inveniuntur propria nomina primum in speci
 edus. sicut in pecunia cum dicimus. iij. vel. iij.
 vel. x. sol. et sic de singulis. In speciebus tamen
 inveniuntur nomina primum quotarum ut dimi
 dia tertia quarta et sic de singulis. ¶ Extenuat
 etiam quandoq; testator legatum ut ecce le
 gavit hominem in genere et postea adimit sti
 chum. nec em pimit legatum sed extenuat. ut
 stichum legatarius eligere non possit. ut. ff.
 e. l. qui hominem. unde patet qd legati in ge
 nere relicti e electio legatarii ut notavi in su
 ma. C. de legi. §. item legantur. Licet aut dix
 erim legatum p pte minui posse tamen est hic
 in edd gendum quando legatum recipit divisi
 onem primum. Nam si legavi alicui viam et ean
 dem p parte adimam nihil valet ademptio. vlt
 si servum iusti esse liberum et postea p pte eun
 dem liberum esse dico. Nam nec a principio po
 tui legare viam pro pte vel libertatem p par
 te Est aut regula ut ex quibus causis dato lega
 ti inutilis est et ex istdem etiam ademptio in ef
 ficax habetur ut. ff. eo. l. legata. §. vlti. et de
 servit. l. p parte. §. pro pte et de excep. rei. iij. l.
 iudicare. ¶ Itemq; est et si legavit actum et po
 stea adimit iter. neq; em potest esse actus sine
 iemere vel si legavit ppetuam et postea adi
 mit iter nihil valet. ademptio nec viciatur su
 perio legatu. q; no pt esse sine eo qd adimit
 vlt q; aliud adimit qua datum e ut. ff. e. l. iij. et. iij.
 §. si loci Si tamen quis legaverit mihi fundum
 adimere potest vel nudam ppetuam vel usufru
 tantum ut. ff. e. l. ij. Si autem duo sunt legata
 quoz vnum non potest esse sine alio adempto
 vno sine quo alteru non potest esse. vtruzq; vi
 detur ademptum ut si dominus legavit seruo
 cum libertate postea reuocat libertatem in
 vltima voluntate nec manumittit inter vivos.
 nam si manumitteret vana ademptio non no
 ez. ut. ff. e. si seruo et. l. vlti. §. vlti. et. l. si seruo. §. ei
 Sicut aut minuitur legatum in sui substantia
 ita potest minui in ipa qualitate legandi ut si
 erat legatu pure et postea relinquitur sub co
 dictione cum tamen. c. relicta sunt pure et po

stea relinquitur sub coditione in eodem testa
 mento si quidem testator sensit de eisdem. c. le
 gatum purum fit obditionale si de alijs debet
 vtrunq; legatum. ut. ff. e. l. cum. c. qd non est
 verisimile si in eodem testamento hoc facit Se
 cus si in diuisis dispositioibus vel codicillis ut. ff.
 del. i. l. plane. §. i. et de pbat. quinq; ginta. Sed
 et si legatum erat obditionale et testator abis
 mit coditionem purificat legatum codictio
 nale. licet videretur codictioem abimi no pos
 se. Nec em datur codictio. sed ascribit qd em
 ascribitur non potest abimi. sed qd datur me
 lius est tamen sensum magis quam verba am
 plecti et codictioem sicut ascribi ita etiam abis
 mi posse. ut. ff. e. l. iij. §. condictio Te potest le
 gatum abimi ei soli cui datum est adeo ut si le
 gatum fit filio vel seruo. domino aut patri le
 gatum abimi non potest ut. ff. e. l. legatu; nul
 li ¶ Quid aut si legavit testator sepatim duobz
 ticijs et vni ademerit nec apparet cui ademp
 tum sit. nulla est ademptio. unde debetur veri
 q; legatum prius quemadmodu et in dando si no
 apparet cui datum sit dicimus neutri lega tum
 ut. ff. e. l. iij. §. si duobus Et est hoc ex superiori
 regula que dicit ex quibus causis datio lega
 ti est inutilis ex istdem etiam ademptio in effi
 cac habetur videretur tamen esse contrarium
 qd legitur. ff. de rebus du. l. si fuerit vbi dicit
 ademptionem valere in vtriusq; psonam. Sed
 forte qd s. dictum est locum habet quando du
 obz ticijs legatum est sepatim puta res vna
 vni res alia alteri. et ita ademptio erat incerta
 ppter incertitudinem psonarum. quia nescie
 batur cui esset ademptum et ppter incertitu
 dinem rerum. quia nesciebatur quid esset ad
 emptum unde ademptio dicitur nulla ut ecce
 ticio albo legavit. x. ticio nigro legavit fun
 dum et postea dicit quod ticio debi adimo. nec
 em res vel psona apparet cui voluit adimere
 ¶ Si autem ademptio incerta dicatur propter
 psonas tantum et non propter res ademptio
 dicitur valere in vtroq; ut ecce ticio albo tici
 gro lego domum postea adimo ticio domum.
 ¶ Vbi autem ademptio est incerta prop
 ter res tantu no tenet in minori legato. sed in
 alijs ut ecce legavi ticio duos fundos eiusdem
 nominis cum esset alter maioris precij alter
 minoris et postea ademit fundum si non ap
 paret de quo ademptio tenet in maiori ut. ff.
 del. i. l. apud ius. §. scio. Te fit ademptio qnq; pu
 re qnq; sub codictioem vbi fit sub codictioe ea defi
 ciente obditione remanet legatu; penes lega
 tarium et pinde habetur ac si relictum sit eis
 sub coditione contraria unde si decesserit pen
 tente obditione nil transmittit ad heredes su
 um ut. ff. e. l. legatum pure. sed tamen est hoc
 verum quando legatum purum relictum erat
 vtiliter. Nam si legatum erat inutiliter no co
 firmatur p ademptioem. quia ademptio fit q
 minus non quo magis legatum debeatur. ut
 ecce instituo ticium heredem et eiusdem seruo

pure lego. nec enim tenet legatum. quia fuerat purum. secus si esset conditionale ut. de leg. §. an seruo. Si ergo tale purum legatum adimatur sub conditione non videtur legare vel confir. mare sub conditione contraria. ut. ff. e. legata.

Item fit ademptio quandoque expresse ut patet expremis. quandoque tacite et si tacita ademptio possunt poni plura exempla. ut ecce inimicitie inter testatorem et legatarium intercesserunt. non distinguo. hoc faciente testatore vel legatario. Si quidem fuerunt capitales inimicitie vel grauissime videtur ademptione legatum non ipso iure sicut expressa ademptione sed per doli exceptionem opponendam legatario. Si autem fuit leuis offensio manebit relictum quod si iterum redierunt in amicitiam et penituit testatoris prioris offensa legatum reintegratur ambulatoria est enim voluntas defuncti ut dictum est et dicitur. ff. e. l. iij. §. ult. et l. i. §. iij. et l. pnlt.

Hereditas autem data ex hominis inimicitis non adimitur et si testator alibi incipiat facere testamentum si tamen non proficiat. ut. ff. e. l. ex parte et de his que ab inter. de. l. i. §. consulto et de inuis. rup. te. l. ij.

Item adimitur legatum tacite si testator in aliqua scriptura legatarium sibi dixit ingratum vel dixit eum pessimum ut. ff. e. l. diu. et l. libertus.

Tacite adimitur legatum si testator rem legatam alienat voluntate sua spontanea. si bono modo adeo ut si eandem rem postea redimat testator non debeat legatario dari nisi probet voluntatem nouam testatoris. Sic et dicitur cum dominus seruum suum legat. alij et eide seruo aliquid aliud. Nam manumittendo inter viuos videtur omnino ademisse legatum serui ut tamen manumissus sibi legatum capiat sed ipse seruus legatus per manumissionem adeo videtur reuocatus ut licet fieret postea seruus non tamen ex legato peteret libertatem ut. ff. e. l. seruus. §. i.

Secus si faciat vendendo vel pmittendo vel familia faciendo necessitate rei familiaris. tunc enim presumitur quod voluit adimere nisi heres probet contrarium. ut. ff. e. l. rem legatam. et l. cum seruus legatus et de l. iij. fideicommissa. §. si rem et de l. ij. lucius. i. §. et. §. de leg. §. si rem sua et ut notauit in summa. C. de leg. §. item adimit.

Si autem nomen legatum est et testator nomine exigit et pro deposito pecuniam habuit vel ex ea rem comparuit vel pecuniam in utilitate suam conuertit supererit fideicommissi petitio si tamen exegit non eo animo quasi vellet fideicommissum extinguere.

Quid igitur in dubio presumetur nunquid idem dicitur quod in re vendita dictum est videtur magis contrarium scilicet quod animo extinguendi exegerit legatum ibi enim durat res et si alienata sit sed aut ipsa constantia debiti extinguitur. ut. ff. de l. iij. l. fideicommissa. §. si rem.

Item quod in dubio videtur extinguere voluisse fideicommissum probatur. ut. ff. e. l. pnlt. §. vlti.

Preterea et ubi meo debitori lego liberationem extracta pecunia ab eo postea extinguitur legatum. ut. ff.

de lib. l. non solum. §. liberatio et de l. i. l. non quoadocumque. §. qui caium. sed aliud est ubi legatur alicui kalendarium illi enim etiam ex acta pecunia orinetur kalendarij appellatione kalendarium enim continet nedum nomina. sed etiam pecuniam ad hoc destinatum ut mutuetur. ut. ff. de l. iij. l. qui filium non autem ita est in nomine legato ut dixi. nisi forte cum pater nomen prelegauit filio vel file ac postea de pecunia prodiu coparauit fratres enim et coheredes fideicommissum prestabunt. quia non videtur absumptum. quod in corpus patrimonij sum est. ut. ff. e. l. pat.

Item tacite adimitur legatum rupro eo testamento in quo legatum relictum est per aliud testamentum in quo nulla mentio habetur prioris legati. Secus si post testamentum fierent codicilli in quibus non repetere legatum nec ideo enim videtur ademptum. ut. ff. e. l. si tibi et l. alumne. §. qui filias nec enim ruperitur testamentum per codicillos vel codicillis vel per codicillum ut. C. de codicillis cum proponas tacita tamen fideicommissa relicta in primo testamento videntur esse repetita tacite in secundo testamento non ergo videntur adempta cum secreti suscepti ratio plerumque dominis rerum persuadeat eos ita scribere heredes quorum fidem elegerunt sicut scripserant prius. ut. ff. de pba. l. cum tacitum.

Si testamentum non ruperitur per aliud testamentum sed per posthumi agnationem vel liberoz pteritionem vel exheredationem olim similiter videbantur adempta legata. sed hodie contrarium ut notauit in summa. C. de li. p. ex h. et est regula generalis ut in confirmato testamento non valeant legata nisi in casu ut notauit iob. sup. illam. l. C. de fideicommiss. eam qua.

Item videtur tacite legatum ademptum esse si onus vel fideicommissum est eidem annexum quod fideicommissum reuocauit testator postea vel onus vel ab alio curauit testator impleri. ut. ff. e. l. alumne. §. seia et l. filio. §. maeri.

Videtur tamen quod potest distinguere utrum legatarius eligatur ut minister an sui emolumentum causa ut in primo casu obtineat quod dictum est in secundo. remaneat legatum apud legatarium ut. ff. de l. ij. l. si quis ticio vel forte quod dictum est obtinet cum onus vel fideicommissum reuocatur ex voluntate testatoris. Secus si deficiat fideicommissum ex post facto mortuo eo cui erat restituendum.

Non autem legatum remaneat penes legatarium deficiente fideicommissum ex post facto vel a principio sed non dico quia non potest ad. t. istum. Sed tamen notauit in. ff. de l. ij. l. in codicillis in. i. §. Superest ut videamus de translatione legati que fit quatuor modis. Fit enim de persona legatarij in alium legatarium. Item de persona eius qui dare iussus est puta ut aliud. det qua quod dare iussus est.

Fit etiam de re ad rem ut cum res datur pro re puta pro fundo. x. aurei. Fit etiam de tpe pnti in obiditiois euentu ut cum id quod pure datum est transferat sub obiditioe ut. ff. e. l. enlatio. nam si id quod legatum est sub obiditioe transferat simpliciter sub eadem conditione videtur transferri nisi obiditioe persone priori

colleat. **N**ā si legatū v̄rozi ablati. i. susceptis li
beris nō videbit̄ repetita v̄dictio que fuit ne-
cessaria in p̄sona mulieris vt. ff. e. l. legatū sub
cō. Et in p̄mo mō en̄statōis est illud notandum
qđ licet en̄statō sit nulla ap̄t̄ scđm legatarū
qui nō p̄t̄ ex testamēto cape nihilom̄ tñ p̄ori
legatū est ademptū. ut. ff. e. l. et si en̄stera qđ
nō est simplici ademptōe ut. s. dixi. Item in s̄
eodem p̄mo mō en̄statōis sciendū est qđ vel fit
pure vel sub v̄dictōne quavis. sed tamē vbi ita
dicit̄ testator ticio dato. si nō dederit. scio da-
to ita est intelligendū. si nō dederit. i. si nō tene-
bat̄ dare tenetur tamē ticio dare cum ticio de-
cedit̄ cedente die legati. Item qđ est si ita
dicit̄ ticio dato si ticius decesserit scio dato nā
et tūc si ticius decesserit cedente die legati de-
betur eius heredi legatū alioquin scio. ut. ff.
e. l. iij. §. i. et §. sed et cum quis. Vbi autē dicit̄
ita testator heres meus ticio dato fundum. et
si ticius eum alienauerit eūdem fūdum scio da-
to oneratus est heres. non em̄ a ticio fideicom-
missum relictum est. sed ab herede legatū est
ei. vnde exceptione doli opposita nō aliter te-
netur dare fundum legatario quā si caueat de
fundo non alienando vt. ff. e. l. iij. §. si quis i. a
¶ In secūdo autē modo translationis quando
id qđ a ticio dedit̄ a meo lego videtur esse ad-
emptum legatum quātum ad ticiū quāuis so-
leant esse duo eiusdem rei debitorēs. Item et
si p̄ fundo. x. legentur ademptum est prius le-
gatum nouissima em̄ scriptura debet spectari
qđ si alij legatur sub v̄dictōne qđ alij pure da-
tum est non plene recessum videtur a primo le-
gato sed ita demum si v̄dictio sequentis exte-
rit nisi alio animo fuerit testator. vnde si tes-
tatore viuo mortuus sit ille in quē translatum
est legatum prior tñ repellendus est. ut. ff. e.
l. translatio et. l. qđ si alij. et. l. et ideo.

De lege falcidia.

De singularibus relictis. s. dictum. ē Se-
quitur vt videamus de eoz. diminuti-
one que fit p̄ l. fal. quādo legatur v̄-
tra hōbz. antem et est inducta non tantū gra-
tia heredum. sed etiam testator. ne eoz. he-
reditates repudiarent ab heredibus qđ nul-
lū speraret̄ lucrū se habituros ex manita here-
ditate p̄ legata ut. j. e. in p̄n. Videndū qđ vnde
dicat̄ falcidia. qñ locū hēat et in quibz et quibus
de. l. falcidie bñficiuz et. l. q̄licet. l. falcidie nō
fit meūda et que imputent̄ in falcidia. et qñ fal-
cidia cessat que om̄ia dic ut notauī plene i sum-
ma. C. m. e. t.

De fidei commissis hereditatibus

De diminutōe singulariū relictōz di-
ctum est. Nūc videamus de diminutio-
ne vniuersaliuz fideicommissōz circa quā
olim fuerunt facta p̄sa senat̄. cō. l. trebellia-

nū et pegafianū. et cuiusqz eoz. p̄ria satis facile
est notare ex textu huius. ti. Sed quia ius om̄e
hodie translatum est in trebellianū ut. j. e. t. i.
§. sed quia ideo de trebelliano videndum q̄ sine
eius remedia et quibus ea p̄ficient. et quando
et qualiter. qđ dic ut notatur in summa. C. ad
trebell. se. con.

De singulis rebz p̄ fidei commissū relictis

De vniuersalibus fideicommissis dictum
est. Nunc autē ponit de singularibus
que fideicommissa singularia legata
sunt hodie et re et noie. vnde summa legatorū
quā dixim⁹ hic intelligat̄ repetita et reliqua si
qua sunt sup̄ fideicommissis notabilia adijcias ut
notauī in summa ut. C. de fideicon.

De codicillis

Habito tractatu maiorū ut dixerim v̄-
timaz voluntatū que et testam̄ta di-
cuntur et codices. Nūc videam⁹ de mi-
noribz v̄timis voluntatibus que codicilli nūc
pantur. Videndum ergo quis possit facere co-
dicillos et quādo et in q̄ duent̄ vel differat̄
cū testamēto. et qualiter infirmanē. Quod dic ut
notauī in summa. C. m. e. t.

**Explicit liber secundus Incipit liber ter-
cius De hereditatibus q̄ ab intestato de-
feruntur Rubrica.**

Dictum est. s. de testamentaria suc-
cessiōe sequit̄ ut videam⁹ de ea q̄ de-
ferretur ab intestato et licz gñalia sint
ista verba. Rubrice de heredita-
tibus que ab intestato deferunt̄ tractatus tñ
qui habet̄ in textu non extenditur nisi ad suc-
cessiōne que deferretur liberis in bonis linee pa-
terne. nam et d̄ successiōne agnatorū et cogna-
torū. Itē matris et liberorū adinuicem specia-
les subijciet̄ infra Ru. Videndum est ergo qui
liberi d̄ iure civili succedat̄ patrivel alicui de li-
nea pat̄na. Et qñ et qualiter v̄l p̄ qua portione
qđ dic ut notauī plene in summa. C. s. suis et le-
liberis. Superest ut videamus q̄ succedant de iure
p̄torio. Et certe liberi emancipati de iure
civili nihil habent. neqz em̄ sui heredes sunt qz
in potestate deserunt esse parentis neqz v̄llo
alio iure p̄ l. xij. ta. vocantur. sed p̄tor natu-
rali equitate mot⁹ dat eis bonorū possessiōem
vnde liberi. Perinde ac si in potestate paren-
tis mortis tempore fuissent siue soli siue cum
suis heredibz cōcurrant duobus ergo liberis
extantibus v̄nc emancipato altero qui fuerat
in potestate is quidem qui in potestate fuerit

solus iure civili est heres. i. solus suus est heres sed cum emancipatus beneficio patris in partem admittatur etiam ut sius heres pro parte fiat heres hoc ita in emancipatis qui non sunt ab alio arrogati viuo patre naturali et legitimo. nam si arrogati sunt ab alio si quidem sint in eius familia in tempore illo quo moritur naturalis pater omnino repelluntur a bonis naturalis patris. Si vero non sint in familia eius ut qui sunt emancipati ab adoptiuo patre postea succedunt patri naturali ac si nunquam fuissent arrogati. Post mortem vero naturalis patris si emancipentur ab arrogatore quantum ad utrumque desinant obtinere gradum liberorum. Et quidem quantum ad bona patris arrogatoris omnino extranei sunt ius enim et nomen filii amiserunt sed quantum ad bona naturalis patris non omnino sunt extranei quia possunt succedere per unde cognati ut si non preceperet eos sius heres vel emancipatus vel agnatus ut. j. e. l. i. §. emancipati et. §. at hi et. §. admonendi. De istorum etiam emancipatorum successione qualiter succedant ab intestato pro vii liberis vel pro contra tabo. pol. plene notavi in summa. C. vii liberi et de bonorum post. contra. ta.

De legitima agnatorum successione

Valiter succedant descendentes liberi ascendentibus. s. dictum est. Nunc videamus de legitimis hereditatibus agnatorum ex latere siue ex transverso venientibus videndum ergo qui olim iure antiquo succedebant et qui iure medio. i. p. interpretatione prudentium et qui iure nouo p. l. iustitiani in. C. vel insti. de quibus omnibus plene tractauimus in summa. C. de legitimis hereditibus.

De senatus consulto terculiano

Valiter liberi succedant patribus et qualiter agnati inter se. s. dictum est. Nunc autem perit de successione matris in bonis filiorum quod quidem non erat ex. l. xij. ta. illa enim ab eo stricto utebatur iure et preponebat masculorum progeniem. et feminas ab eo expellebat ut nec matrem admittet ad successionem filii sed est pro hoc se natus con. scullianum. Videndum §. que mater succedat liberis et qui non et qualiter succedat quod dic ut notavi in summa. §. e. t.

De senatus consulto orphiciano

Sicut pro scullianum succedunt matres libris ita pro orphicianum succedunt liberi matribus. §. quo dic ut notavi in summa. C. e. t.

De successione cognatorum

Efficientibus suis heredibus et emancipatis et agnatis et quibusdam cognatis qui loco agnatorum habentur pro se. con. scullianum. et or. p. institutes ut notavi in summa. C. de legitimis here. et in summa. C. vii legitimi et vii cognati. §. sciendum succedebant ordine tertio cognati ut in prim. huius. t. Videndum ergo qui admittuntur appellatione cognatorum et qualiter et usque ad quem gradum quod dic ut notavi in summa. C. unde legitimi et unde cognati. §. bonorum aut usque ad illum. §. erubescant et in summa. C. de legit. h. §. item dubitari potest. an ex eo. Et si velimus breuiter notare quid hodie obtineat de successione et per regulas et per ius nouum dic ut notavi in summa. C. co. et de manumissionibus. Illud fortasse quereret quis an hodie debeat cedere is qui liber fuit et seruus factus postea manumissus est. Dicit enim quod naturalis causa tamen debeat spectari ut. C. de suis et le. here. autem in successione. d. no. tamen meo videbat quod non debeat succedere nam et prior naturalis causa tamen spectabat ut. ff. e. l. ij. et. §. de h. q. ab mee. §. emancipati. nec tamen eum vocabat. nec §. eum vocabo. §. non admitte si ille qui semper fuit suus et postea manumissus est ut. j. de serui cog. §. libero homini facto suo et postea manumisso non subuenit. quia est quod ei imputetur fuit enim suo vicio originis aut si sine vicio eius originis venia dignus est utputa si capiat ab hostibus ceteris his qui nunquam fuerunt liberi nihil potest imputari. vii subuenit eis pro institutes et id etiam querit si fratres sui mei decedat intestatus an ego ex persona serui mei tanquam cognatus pessime succedat quasi naturali causa inspecta quod non credo. Nam nec pro priorum succederet qui naturalis causam tamen intuebat. Illud etiam querit quare dicat ex septimo gradum vocari natum ex sobrino vel sobrina et tunc possunt si opites gradus ex parte ascendentium.

De gradibus cognatorum

Quoniam successiones deferuntur secundum gradus proximitatis vel proximitatis nuptie enim prohibent gradibus inter personas distinctis. Ideo videamus de gradibus cognationum ratione successione vel quacunque alia ratione et de gradibus affinitatis ratione prohibitionis nuptiarum vel testificationum vel filium. Videndum est §. quod sit gradus et qualiter distinguatur. A quibusdam autem ita diffinitur. Gradus est intervallum siue distantia personarum cognatione vel affinitate sibi coniunctarum vel sic utputo gradus est enumeratio singularum personarum cognatione vel affinitate sibi coniunctarum quodto gradu una persona distat ab altera optime indicans ut. j. e. §. haecenus. Substantia autem cognationis bifaria intelligitur scilicet naturalis et civilis. et strahit civilis pro adoptione et illa speciali nomine dicitur agnatio. Naturalis autem subdividitur potest. Quia alia est naturalis tantum ut pro feminas. Alia legitima et naturalis ut per matrimonium. ut. ff. e. l. ij. §. cognationis. Dicitur quod gradus in personis ad instar

Est autem illa regula tenenda. ut temp tot gra-
dus numerentur quot persone inveniunt preceden-
tes eum vel eos qui volunt succedere excepto sti-
pitem qui pro se non constituit gradum ut dixi.

Item illa regula tenenda est ut quot queritur
quotto gradu sit aliquis. semper est ab eo incipien-
dum de cuius agnatione queritur. ut ff. e. l. iuris
§. sunt ex lateribus. et §. patris maior ibi. id est
autem. et c. Eodem modo operabitur transversal linea
ex parte ascendenti per obliquum. Nam avunculus et
matertera mea sibi sunt in gradu secundo. eadem ra-
tione qua et quilibet duo fratres et milia quis-
que eorum est in tertio. ut c. de suc. l. avunculo
De et i. patris et amicis. Matertera autem magna
et avunculus magnus in sunt in. iij. Nam avia est in
in secundo. pavia in tertio. ergo et eius filius vel filia
qui est frater vel soror avie. et dicitur matertera
magna. vel avunculus magnus est in quarto. quia
ipsa pavia stipitem cum tractat de successione col-
lateraliu gradum non constituit. Item in patruo
magno vel amita magna. Et est notandum quod
patruus magnus dici potest siue sit frater aui ma-
terni siue patris. Item quod dico in amita magna
siue sit soror aui paterni siue materni. ut ff. e. l.
iuris §. patruus magnus. Licet quidam scripse-
runt contrarium in c. de edicto. suc. l. i. Frat-
er autem pavi potest dici patruus. eadem nota
adiecta eius sorori. Item pavie fratri vel sorori
vel dicat avunculus maior vel matertera maior
sed illa nota detracta commode appellabuntur sim-
plici vocabulo adiecta prepositione pro que aui vel
avie adicitur. sic et dicitur ab avunculus frater ab
aui sicut et ab avus. et sic de ceteris cognoscere
quotto gradu sint. et quibus nominibus debeant
vocari facile intelligere potes. ut et dicitur ff. eo.
l. i. §. iij. et §. v. et l. vi. et l. iuris. con. §. ab avuncu-
lus maximus. et §. amita maxima. et §. matertera
maxima. **S**upere est ut videamus de affinitate
quid ipsa sit et qui dicantur affines. et qualiter
contrahatur affinitas. **D**iffinitur autem a quibus-
dam affinitas in hunc modum. Affinitas est re-
gularitas personarum nuptiarum nobis coniunguntur om-
ni carens parentela. de nuptiis. ideo dictum est
quia sine eis non contrahitur affinitas secundum leges a-
secus secundum canones. sed tamen etiam secundum vetera quoque iura
contrahitur affinitas etiam per fornicationem quan-
tum ad prohibitionem nuptiarum. Et dicuntur affi-
nes quod due cognationes que divisae sunt inter se
per nuptias licite copulantur et altera ad alteram
agnationis finem accedunt. nam quod coniungente affi-
nitate causa fit ex nuptiis et probantur ff. eo.
l. non facile. et §. et quomodo. et §. affines. et §. sci-
endum. et l. puignus. i. §. et de concubinis. l. i. §.
si qua. Vel sic affinitas est vinculum genealogie
inter extraneos legitima agnatione maris et fe-
mine perveniens verorūlibet coniugum cognatis
aliquis artificiali enumeratione coniungens. **C**on-
sanguinitas autem est vinculum personarum ab eodem
stipite descendentiū infra septimam generationem
carnali propagatione tractum. Linea est series
originis personarum ab eodem stipite descendentiū
posteriores ab anterioribus ordinate inveniuntur de

scendere et descendunt septimi non transcendens.

Gradus est secundum quosdam regularis persona-
rum ad invicem in sua cognitione distantia secundum quod
una magis vel minus recedit a stipite quam alte-
ra. vel aliter. ut notavi §. e. t. in p. n. Gradus autem
affinitatis nulli sunt. ut ff. eo. l. iij. §. gradus.
quod intelligo proprie. Nam gradus ratione agnatio-
nis naturalis dicitur. hic autem nulla est naturalis
cognatio. improprie tamen possunt gradus vocari.
ut ff. eo. l. iuris. in p. n. De illis gradibus affini-
tatis sciendum est quod quotto gradu quis est ux-
ori mee iure agnationis totto erit et michi iure
affinitatis et econverso. et idem in persona mea me-
isque cognatis quantum ad uxorem meam. **A**ffi-
nium autem nomina sunt hec. Soror. socrus. gener-
nurus. novercaviricus. puignus. puigna. et cer-
te viri pater. uxorisque socer dicitur mater autem
eorum socrus. Item filii uxoris vel sponsa nurus di-
citur. Vir autem filie gener appellatur. Item ux-
or liberis ex alia uxore. natis noverca dicitur.
sed matris vir dicitur uiricus a liberis natis ex
alio viro. Item utriusque eorum natos aliterdum prius-
gnos puignasque vocant. Socer autem magnus
dicitur uxori mee avus. et ego illius sum progener.
Et eodem modo potest assignari pro socrus et idem
in alijs personis quibus possunt adijci prepositiones
sicut §. diximus in veris cognatis et possunt hu-
iusmodi affinium nomina vere et proprie perferri. etiam
propter sola sponsalia. ut ff. e. l. servus. et l. labeo.
Viri frater leuir est. sic etenim helena ad he-
rorem dicit. Viri soror. glos dicit. uxores duo-
rum fratrum inter se iantrices dicuntur. ut ff. e.
l. iij. §. et quidem viri pater. potest autem hec
operatio que fit iure agnationis cum tractatur
de successione alicuius et queritur quis sit portio.
deferre enim portio in gradu. vel si plures sunt in
vno gradu omnes vocantur simul. Item quod et cum
queritur de tutela. ut ff. e. l. i. §. sed ad monendi.
et l. iuris. i. §. **A**ffinitatis autem iure non de-
fertur successio. ut c. de suc. l. affinitatis.
Item potest operatio veraque. si affinitatis et ag-
nationis propter nuptias impediendas. ut ff. e. l.
iij. §. hos itaque. et ut diximus §. de nup. **I**tem
cum queritur de testificationibus. ut ff. e. l. iu-
ris. §. i. et de testibus. l. lege. et ut diximus in sum-
ma. c. de testibus. Item potest cum queritur de
muliere que nupsit infra tempus luctus. an et
quibus possit succedere. et dicitur quod ultra tertium
non succedit gradu ut c. de sedis nup. l. i. in fi.
Preter hoc sciendum est quod iustinianus gradus prodi-
ctarum personarum pro ut §. distincti sunt in hoc patet
libro iussit inscribi quantum possint et ex auribus
et ex oculorum inspectione adolescentes perfectissi-
ma gradu doctrinam adipisci. nam veritas ma-
gis oculata fide quam per aures animis hominum infu-
git. ut §. e. §. agnationis. unde dicitur legimus irri-
tate animos dimissa per aures quam que sunt oculi
subiecta fidelibus. Item illud non permitto. quod inter le-
ges et canones nulla est differentia circa operationes gra-
duum linee ascendenti vel descendenti. §. secus in
collateralibus. quod secundum eos duo fratres sunt in primo
gradu. et eorum liberi in secundo et sic de ceteris.

De seruilis cognatione

Quidam non habent hanc rubricam. nec ego ab initio habui. nec. p. quia nec separatim de hoc. r. sicut d. alijs tracta uit. sed nunc habeo sicut et quidam alij. Est ergo videndum de seruilis cognatione quid in succedendo opetur. De agnatorum enim et cognatorum liberorum successione satis. s. diximus. Est autem sciendum quod seruilis cognatio de iure civili vel etiam de iure proprio. naturalem equitatem sequebatur nunquam opuratur quantum ad successionem interim dum imminet ei vinculum fututis ut. c. cōia de manu. l. seruus. et de suis et legi. l. ex libera nisi in casibus in quibus et si uere sit aliquis seruus. quia tamen omnino ei competitura est libertas habet omnimodum succedendi alij. vel alij ei potest succedere. vel alia ratio est. quia seruus fingitur decessisse liber. ut notaui in summa. c. cōia de manu. Si uero seruilis cognatio pueniat ad libertatem. bene pnt illi qui manumissi sunt in se iurisdictionis succedere. s. liberi et parentes inter se vel etiam liberi inter se ad similitudinem eorum qui ex iustis nuptijs percreati sunt patrono natus iure in hac parte sepitorum censentur pariter iuris nati post libertatem cum his qui nati sunt in seruitute. Si tamen postea sunt manumissi. ut. j. e. t. Sed dubitatur de quibusdam personis uerum debeant pferri patrono. s. de fratre et patre liberi quod dic. ut notaui in summa. c. d. bonis lib. in fi. Illud certum est quod seruilis cognationes opurantur quantum ad prohibitionem nuptiarum. ut. ff. de ritu nupt. l. adoptiuus. s. seruilis.

De successione libertorum

Natum ratione cognationis defertur hereditas. ut dictum est. sed etiam ratione manumissionis in bonis libertorum de qua successione plene dixi in summa. c. de bonis libertorum.

De assignatione libertorum

Quoniam libertorum hereditas quocumque defertur patris. et eorum liberis. ut. s. dictum est. Ex liberis autem potest esse quod unus pferatur alijs ratione assignationis. Ideo ponitur de assignatione libertorum. Videndum ergo quid sit assignare libertum. et quis possit assignare. et cui et qualiter dissoluatur assignatio. et quis sit eius effectus. Est autem assignare libertum testificari cuius ex liberis libertum esse uelit. Et potest is omnis assignare qui libertum habet siue inter vivos siue i uictoria uoluntate manumiserit. ut. ff. e. l. ult. i. s. Item assignat ille qui solus est patronus. nam si cum alio non statim capie effectum assignatio. quia alter patronus solidum ius habet ut pferatur filius patroni. ut. ff. e. l. si ex duobus

licet eodem mortuo quocumque possit habere effectum ut si ab filiis duorum patronorum defertur hereditas liberti. Nam ille cui assignatus est. habebit in hereditate liberti neque portionem que sibi deferebat ex persona sua. sed etiam que deferrebatur alii fratri suo cui non est assignatus libertus. et ideo si ex alio patrono erat filius unus. ex isto autem erant duo. iste cui est assignatus habebit bensem in hereditatem liberti. alius uero sentem quia in capita diuidebat hereditas liberti me liberos patronorum. ut. ff. e. l. i. s. si sit ex patrono. et. s. de suc. li. s. multris. Item assignat ipse manumissor. ut dictum est. non autem assignat ille cui est assignatus. ut. ff. e. l. liberi. Item nec iudex assignat. ut. ff. de iure pa. l. vi. Assignatur autem ei filio qui est in potestate si mo plures sint liberi. Nam si unicus est filius non est opus assignatione. quia sine ea solus est habiturus eum libertum. Quid autem si fuerit assignatus filio emancipato. ait. p. eam tenere. ut. ff. eo. l. uti. Sed tamen uidetur mihi contrarium. quia et si fieret assignatio ei qui est in potestate. et postea emancipetur eualescit assignatio. ut. j. eo. s. datur. licet quidem tolleretur istud. quodam simili inducitur. in. ff. de recept. l. non distinguemus. s. opromisso. sed certe ibi non soluit opromissum adueniente sacerdotio. imo excusat arbiter. ne compellatur pnuunciare. Item quod dicit in. l. illa. uerum et magis est posse subaudi ei soli assignari qui est in potestate. Item potest assignari filio nato et nascituro. ut. ff. e. l. vi. s. i. Item potest assignari filio instituto vel non instituto. immo etiam exheredato potest assignari neque nocet ei. nota exheredationis quantum ad ius patronatus. imo et si post assignationem fuerit exheredatus. non semper exheredatio adimet assignationem nisi hoc animo facta sit. ut. ff. e. l. i. s. sed si exheredato. et. s. sed et si post. Item potest assignari libertus et uni et pluribus. sicut et unus libertus vel plures possunt assignari. imo etiam ille assignatur qui est apud hostes. ut. ff. e. l. i. s. quis. et. s. is quocumque. Item potest assignari libertus nepoti unde queritur. si filius quis habeat. et ex eo nepotes an possit tali nepoti assignare cum uterque sit in potestate sua et certe potest. Et cum multi sint casus in quibus illi qui sunt in potestate habeant libertum puta ex castrensi uel quasi castrensi peculio. vel etiam hodie ex aduentitio casu. iste nepos admittetur ad legitimam hereditatem liberti. ut. ff. eo. l. idem. s. posse. Fieri potest assignatio quibuscumque uerbis vel nutu. uel testamento uel codicillis. et ex die certa. sed usque ad diem certum uix potest. nam ipse senatus huius negotio finem apposuit. ut. ff. e. l. i. s. assignare. et. l. vlti. s. vlti. et. j. e. s. vlti. Item fieri potest expressim et tacite. Nam si seruus liber esse iustus fuerit. et filio legatus est. Deinde testator unius eum manumisit ad filium libertus quasi assignatus puenit siue expressim dictum sit siue tacite intellexerit. non quasi seruum eum legasse. sed quasi libertum assignasse. ut. ff. e. l. si seruus. Item potest assignatio fieri pure et sub conditione. et per

epistolam vel testationem vel chirographum
quia assignatio liberti neq; quasi legatus neq;
quasi fideicommissum p̄cipit. deniq; neq; fideicō-
missio onerari potest. ut ff. e. l. assignare. Dissol-
uitur autē assignatio p̄libus modis. ecce em̄ assi-
gnato: potest abimere assignationem etiā nu-
da volūate. Item et si is cui est assignatus re-
pudiauerit eam redit patronatus ad fratres
eius. ut ff. e. l. i. §. assignare. et §. sed si is cui.
Item et soluit si is cui assignatus est patiat
maximā capitū diminutionem. v̄l mediā. imo
et si patiat minimā ut quia emancipatus est. re-
dit patronatus ad familiam v̄l in fratres ei⁹
cui est assignatus. ut ff. e. l. i. §. i. h̄. et l. v. §. qd
inquit. et §. v̄l querēbat. Item soluit si ille
cui est assignatus decesserit sine liberis. ut §. e.
§. sed ita demū. et ff. e. l. i. §. v̄l q; si ex liberis.
Effectus autē assignationis varius est inspecta
eius qualitate. Nam si fiat sub v̄dictione. v̄l in
diem interim pendente die vel v̄dictione p̄ inde
est ac si assignatus nō esset infim̄ ergo mortuo
liberto hereditas eius p̄tinebit ad omnes libe-
ros patroni. ut ff. e. l. sub v̄dictione. Si vero fi-
at assignatō pure et ab eo qui solus erat patro-
nus. p̄ omnia habet p̄ patrono ille cui est assi-
gnatus. ut ff. e. l. i. §. quantū ad v̄modum succe-
dendi et habendi iura patronatus. non tñ licet
ei assignare p̄ ut dictum est. Item et soluit in
eius p̄sona ius assignationis quibusdam modis
quibus nō soluet. si ip̄emet manumissus. ut li-
quet exp̄missis. et ex eo qd notauit in summa. C
de bonis lib. §. repellit. Item nēdum ille cui est
assignatus admittit ut patronus. sed etiā eius
liberi sui vel emancipati. nā emancipati. licet de
iure ciuili nō admittant ad hereditatez. De iu-
re tñ p̄torio p̄feruntur familie assignato: et ac-
cipiunt liberi. nēdū filij. sed etiā nepotes et ne-
ptes. d̄inceps. descēdentes. ut ff. e. l. idē. §. emā-
cipatos. Vbi autē ille qui solus est patronus lib-
tum assignat duob; et in p̄sona v̄nius eoz. eua-
nescit assignatio vel abimio. vel ex post facto
accrescit alteri assignatio potius quā redeat in
familiam. ut ff. e. l. idē. §. v̄l. et l. is cuius. et
l. v̄l. qd notabile est. als̄ em̄ ex quo ius se-
mel questū est nō solet accrescere socio. nisi in
v̄suf. ut ff. de v̄suf. ac l. i. §. interduz. Quid autē
si vnus eoz quibus assignatus erat decessit nō
sine liberis. an liberi defuncti admittant cū vi-
uo. Et certe nō admittant. sed eo defuncto libe-
ri alterius succedunt. et si v̄ter q; decesserit et
alter filios et alter nepotes reliquerit. filij v̄ni-
us p̄ferunt nepotibus alterius. ut ff. e. l. v̄l. v̄l. v̄l. v̄l.
Si autē ille qui erat cum alio patronus cū habe-
at filios duos. v̄ni eoz assignauerit libertuz et
alter moriat̄ relicto v̄nico filio. iste cui libert⁹
est assignatus a patre suo habebit in h̄editate
liberti iure assignationis p̄tem suam et p̄ter
fratris sui. nisi em̄ facta assignatiōe haberet
quilibet t̄rciaz. ut §. dictum est. ergo iste cui
est assignatus debet habere h̄esem. i. suaz ter-
ciam et t̄rciaz fratris sui. sed sui fratris t̄rciā
nō p̄t habere nisi frater viuit. et ad legitimaz

hereditate liberti potuit admitti nisi esset fa-
cta assignatio. Nam si ponamus eū capite minu-
tum equales p̄tes habebunt. et iste cui est assi-
gnatus a patre suo. et alterius patroni filius.
Si autē decesserit ille cui ego assignauit relicto fi-
lio suo. scz nepote meo et relicto fratre suo pa-
trueli scz alterius patroni filio semissem habe-
bit iste nepos meus quē esset habiturus filius
meus scz qui viuit si ego libertū nō assignassem
Nam si nō viueret iste filius alterius patroni.
filius p̄poneretur nepoti meo. Item q; est et si
filium et nepotē habebaz ex altero filio et ne-
poti libertū assignauit admittit nepos me⁹ ab
legitimā hereditate cū alterius patroni filio.
scz interim dū viuit patruus eius. i. filius meus
ceterū si ille nō esset nihil p̄desset ei assignatio
p̄poneretur enim ei alterius patroni filius. ut
ff. e. l. i. et. ij. r. iij.

De bonoz possessione

Qualiter ex testamēto v̄l ab intesta-
to q; succedat d̄ iure ciuili in ius v̄ni-
uersum. §. dictum est. Nunc videam⁹
qualiter q; succedat de iure p̄torio. et quia hoc
fit p̄ bonoz possessionem. De eavideamus qd
fit ip̄a. et q̄liter diuidat. quis possit eam agno-
scere. et qualis et intra que t̄pa. qd dic̄ ut nota-
ui. §. in summa. C. qui admittit ad bo. pos. §. t̄rcio
Quis sit extraneus manumissor mlti diuinaue-
rūt et ignota p̄ ignotiora exposuerūt. Sz ego
dico extraneus manumissor est pater qui emāci-
pauit nō contracta fiducia. h̄ autem apte p̄ba-
tur. nec aliter intelligi potest. ut §. e. §. que autē
Sed ip̄i opponūt quomō ergo iste pater quem
dicit manumissor. ē sibi ip̄i p̄ferē. h̄. nūq; sibi
ip̄i p̄fertur. sed licet ibi v̄fuse omnia ponant̄ di-
stinguenda sunt tñ. vbi em̄ auus emancipauit
nepotem nō contracta fiducia p̄fertur sibi pat̄
et ceteri ibi enumerati. Item vbi emancipauit
pater nō contracta fiducia p̄ferē sibi auus cuz
illis p̄sonis. Nam et licet ibi v̄iugatur aliquem
tñ ordinem fuisse credovt p̄mo liberi deinde ce-
teri admittant. Et nota qd illa bonoz pos. cuz
qua ex familia. sic em̄ dicebat̄ patrono decedē-
te liberto intestato. sexta autē dabatur patro-
no facto testamēto et eo p̄terito. hoc tñ nō vi-
deretur esse v̄l. quia h̄ non eas que ex testa-
mēto. sed que ab intestato sunt assignare se di-
xit. in supiori littera huius. §. et caue tibi. quia
qd dicit p̄mo. item h̄o loco. Item t̄rcio nō de-
notat nisi numerum et ordinem bonoz posses-
ionū. non etiā ut in successione huius p̄mo h̄ de-
inde illa locum habeat. sicut et ip̄e ponit licz in
quibusdam hoc ip̄m fit v̄l. Si enim h̄ diceret
littera sibi ip̄i esset contraria. cum dicat p̄mo
loco dari v̄nde liberi. et postea t̄rcio loco ope-
tere eisdem p̄ inde decem p̄sonē.

De acquisitione p̄ arrogationem

Num de iure civili vel p̄torio succedimus in iusvniuersum defuncti. sed etiā de iure civili succedim⁹ i iusvniuersum uiuentis ut p̄ arrogationem que p̄sensu duoz fit scz arrogantis et arrogati olim tamen sic uidebatur. ut omnia oīno que habebat arrogatus arrogatori quererent. sed excipiebatur quedam ut opaz obligationes qd̄ de his tantū intelligendū est que debentur nobis a nostris libertis nec transeūt ad extraneū heredē ut sunt obsequiales ope que consistunt in faciēdo. Itē fabriles. ut notauī in summa. C. de operis liber. Secus autē esset in opis conductis.

Item excipiebatur ius agnationis qd̄ peribat facta arrogatione et h̄ hodie p̄ hunc t̄. excipit. forte secus ē iure autenticoz qd̄ nō distinguunt agnationem a agnatione. ut sic ei agnatio adijciat. sed p̄ma q̄ntum ad cōmodum succedendi nō pereat. Item excipiebatur usus uel usus. hoc duo minima capicis diminutione non peunt. ut j. e. dicit. et. s. de usus. l. corruptionez. sed et peribat ius bonoz possessionis petente. Si autē bonoz possessione dederit se filius ad arrogandum. Nam si p̄mo petijt et postea arrogat nihil nocet ei. ut ff. de bonoz pos. contra ta. l. iij. §. si emancipatus. et vii. liberi. l. vlt. Hodie autē sicut circa naturales et legitimos penes acquisitione coartata est ad usus. t̄m̄ in rebus aduenticijs ita et in h̄mōi arrogationibz erit suandum donec uiuat arrogatus. Nam eo mortuo dominiū pleno iure trāsit ad arrogatōrē nisi sup̄sint alie p̄sone que arrogatōrē antecēdūt in h̄mōi aduenticijs que ei acquiri nō possunt. p̄fecticia em̄ sine dubio remanēt apud eum. possunt autē eum p̄cedere filij arrogati. vel q̄a ex stipulatione tacita uel exp̄ssa agere possunt impubere arrogato. ut notauī in summa. C. de adop̄. Sic ergo acquirēt arrogatori. ut dictū est. non t̄m̄ ip̄e obligat̄ creditoribz arrogati. h̄ nec tenet eis de peculio. si t̄m̄ uoluerit euz defendere p̄mittit̄ creditoribz arrogati p̄petēs iudices bona eoz possidere et legitimo mō disponē que eoz futura fuissent cū usus. si se alieno iuri subiecissent. ut j. e. §. vi. Si autē arrogatus straheret post arrogationē uel q̄si straheret arrogator tenet de peculio. et si nō defendat arrogatū etiā in eius bona poterit mitti actor. ut ff. de peculio. l. in arrogatorem. et quibus ex cau. in possessione. l. fulcimus. §. si quis.

De eo cui libertatis causa bona adiunguntur

Dom̄ et alius p̄ vniuersitatem succedendi modus et iure quodam specialī. cum em̄ certū sit nō adita h̄. ex testamento que in eo relicta sunt non valere. ut. C. de fideicomis. l. ea. et. l. ex testamento ostentio tam̄ diui marci quodā specialī iure subuenit libertatibz. s. p̄ adiectionē bonoz. Vnde videndū est quid sit adijcere bonaz certe nihil aliud est q̄

bona alicui applicare. vel dare eo pacto ut creditozibz et libertatibz satisfiat. Quibz autē fiat ista adiectio vel adijcio. et q̄n et q̄liter et q̄s sit eius effectus. sic ut notauī in summa. C. de manute. §. quid autē si nullus usqz ad illū. §. illud notandū. nec est p̄mittendum qd̄ illi qui directe iussi sunt esse liberi in testō directā habebūt libertatem nisi ille qui petit sibi adijci bona non aliter uult sibi adijci. nisi sine ei⁹ liberti. tūc em̄ in ip̄a adiectione h̄ op̄bendendū erit ut sint ei⁹ liberti. Illud etiā notandū est qd̄ iste talis successor nō est bonoz possessor nullā enim agnouit bonoz possessioez neqz est heres. q̄ non est ex testō uel ab intestato. Est ergo ista successio noua et miranda et similis est illa que deferret extraneo herede sc̄ptō nō implente iudiciuz defuncti cum lege sit representatum. ut. C. de fideicō. autem. amplius.

De successione sublati bonorum in que fiebat ex senatusconsulto claudio

Non solum p̄dictis. iij. modis. sed etiā duobz alijs in vniuersum succedebatur et idō ponit de senatusconsulto claudio nō suando sed tollendo. et locū habebat in duobz. i. cū debitor in solutione cessabat et solentē extra eum p̄ponebat actio et ip̄e neqz ueniebat neqz soluebat. succedebat em̄ ei creditor in omnibz tanq̄ mortuo etiā si debitor reliquisset heredem et licebat ei oīa vendere. forte nec erat opus iudiciali auctē. h̄ hodie sollemnitates actiōnū exp̄sauerūt. unde et ip̄a successio exp̄sauerūt. nec uenditio locū habet et t̄m̄mō daf̄ licentia creditoribz sine sollemnitate uoz. p̄posita actiōne si nō ueniat debitor p̄ iudicis officii postularē mitti in possessionem iudex debet eis p̄mittere bona detinere uel possidere et p̄ ut eis utile visum fuit ea disponere sicut patet ex latioribus digestoz libris. ut j. e. et ut notauī in summa. C. de bonis auct. iu. pos. Erat et. vi. successio q̄n mulier seruili amore capta miscuit se alieno suo extra denūciationem dñi. fiebat em̄ ip̄a ancilla domini et eius tanq̄ mortue subam capiebat dñs serui ut notauī in summa. C. ad se. d. clau.

De obligationibus

Applicuimus ius illud quo quid sit notatum. nūc p̄sequam̄ illud q̄ quid sit nobis debitū. vel aliē. ē. in p̄n. p̄m̄i libi diximus omne ius q̄ utimur p̄tinet ad p̄sonas vel ad res et de istis dictū est uel ad actiōes et de his uideamus. sed q̄ actiōes nascuntur ex obligationibz et de obligationibz tanq̄ de materijs eaz p̄mo loq̄mur. Videndū ē quid sit obligatio que sit ei⁹ natura q̄liter diuidat. et que sint genera obligationum. qd̄ dic̄ ut notauī in summa. C. de act. et oblig. usqz ad illū. §. circa

Quibus modis re contrahitur obligatio

Dosequitur materiam superioris diuisionis scilicet quod obligationum alie contrahuntur re alie ubi alie lris alie sensu. Dicuntur assignat. v. modos quibus re contrahatur obligatio scilicet mutuū. indebitū. comodatū depositū. pignus. Sūt et alij modi quibus contrahitur obligatio inueniuntur rei ut in pmutatōe et in alijs tractibus in nominatis in quos et superiores nota dicitur. q. in superioribus a principio statimve sunt nascitur actō. sed in istis nascitur ex post facto ut notauit in summa. C. de pacē. §. si autē nō fuit nudū. et. §. rei in euentu. De pmo igitur. i. de mutuo breuiter videamus. si aut et d. alijs. summatores enim nimis persecuti sūt de mutuo. Na eadez rōne de singul. plene omnia dicerē que vinent alis in plibus qtermis d. mutuo autē sic videamus. vñ ipm dicat. et qliter recōciliat ex post facto et qm cōtrahat. qd dic breuiter. ut notauit in summa. C. si cer. pe. §. est et tercia vdictio special. vsq. ad illū. §. diuidit autē. De indebitō videamus quot modis dicat. quid sit indebitū. et qm locum habeat vdictio indebiti. qd dic breuiter. ut notauit in summa. C. de vdi. inde. §. dicit autē indebitū vsq. ad illū. §. cessat d. comodato. videamus qd sit comodatu et qliter contrahatur. et qd veniat i. acē. comodati qd dic breuiter ut no. in sum. C. de comodato. in pn. et. §. i. ul. q. ad illum. §. vñ. et. §. itez. venit dolus. vsq. ad illum. §. item agit de deposito. Videndū qd sit depositum et vñ dicat et quid veniat indepositi actionē. qd dic ut no. in summa. C. de positi. in pn. vsq. ad illum. §. vñ. et. §. venit vsq. ad illū. §. item venit. De pigno:ratia autē que dat debitor i. p. restituendō pignore sibi soluta pecunia creditor i. sciendū est qd recōtrahitur obligatio tam gra debitoris. i. ut ei pecunia credat qd creditoris. s. ut in tuto sit creditū et ido venit in ea dolus et lata culpa et leuis non leuissima. nec casus fortuitus. ut no. in summa. C. de pig. acē. in pn. vsq. ad illū. §. habet. et. §. item venit in pigno:rat. dol. vsq. ad illum. §. contraria.

De verborum obligatione

Nedum res sed etiā vbi contrahitur obligatio. et id ponit de v. ob. que obligatio. q. contrahitur p stipulationē. Videndū quid sit stipulatio. et vñ dicat et qliter cōtrahatur. et in quas personas et qm omittat et qliter omitta purget. et que actiones pficiantur ex stipulatione. qd dic ut no. in. C. de vtrahē. sti. vsq. ad illū. §. fit alia diuisio. et in. C. si cer. pe. in pn. vsq. ad illū. §. est et vdictio triticaria. Quidā tñ voluerūt dicē. qd vboz obligatio sit idem qd stipulatio. §. verius est qd ipa obligatio nō est vboz vceptio. §. ex tali vceptioe vboz nascitur obligatio. Item notandū est qd qm ex stipulatione incerta agit vdictioe certi. et nō ex stipulatu ut in dote. ut no. in summa. C. de rei uxō. acē. §. h. est autē actio. Item notandū est qd

stipulatio sola nouat nō autē pactio etiā incōtinēti facta. ut. C. de iure do. auia. Illud etiā nō. qd qm ex utili stipulatione nō agit nec obligatio nascitur. §. excipit. ut si mlti pmittat debitor i. suo in dotem qd ipse sibi debet. ut. ff. de iur. do. l. si pater. §. i.

De duobus reis stipulandi et pmittendi

Quoniam stipulatio et alijs tractibus de quibus dictū est. fuit plēs rei loqm de duobus reis stipulandi et pmittendis. i. qd dicat reus stipulandi et pmittendi. et vñ. et qliter obligatio duoz reoz vstituat et qliter expiant. et qliter oueniant. qd dic. ut no. tauit in summa. C. e. t.

De stipulatione seruorum

Nedum ex nra stipulatione acquirunt nobis. §. etiā ex stipulatione suoz nroz appioz. vñ etiā cōiuz. Videndū ergo de stipulatione suoz. qm p suos nobis querat obligatio. vñ stipulatio et in qntū. vñ p quibz portionibz. Est autē h. diuisio suoz faciēda. q. alij sunt appij. alij sunt cōes. alij bona fide possessi. alij vcessi in vsu. alij in nudū vsu. et si quidem fuit appius stipulando qrit dño siue sibi siue conseruo. siue impersonalē siue dño stipulet. ut. ff. e. l. i. et. l. siue mihi. et. j. e. §. siue aut. Fallit autē h. in stipulatione opaz. ut. ff. e. l. anpe. et ut diximus in summa. C. de opis lib. §. que est rō. h. qd illa stipulatio opaz. vñ sit in facto. nam si fuit meus stipulet mihi licere ire agē acquiritur mi stipulatio sic in opis dictū est. Si vō stipulet sibi licere ire agere nō acquirunt mihi re ipa stipulatio ut ego ire possim ceterz. ibi fuit meus. et ita qntū ad omōdū m querit at p dicta oparū stipulatio nec m qrit. ut m pstenē ope. q. mea persona nō vmet in stipulatione. §. nec pstenē suo vtpote cū ipse nō sit patronus et ita dicit mutif talis stipulatio. ut. j. e. §. h. cum factū ceterz. si stipularet suus meo viam iter actū. vñ vsu. mihi oino querit stipulatio. Item ē et si suus stipulet sibi licere uti frui. licet ei legari nō possit iter. vñ act. ut. ff. de sui. le. l. si maxi. et est in legatis rō. q. id demū pot legari suo qd possit ei legari si liber esset. nam et ecōtra res appia dñi legat suo. licet nō possit legari dño. ut. ff. de l. vñ. debitor. §. h. suo. Est §. magna dña si stipuletur sibi licere ire agere an uti frui. licet non sit dña stipulet iter. vñ act. vsu. S. que sit rō puto satis esse in pmpu. §. eam mō non psequo. Si vō suus cōis pluz stipulet. vñ etiā stipulet qui bona fide possidet ab vno. vñ pluribz. vñ stipuletur ille in q vnus uel plēs hēant vsu. uel vsu. dic ut no. in summa. C. p q. p. no. acq. §. q. aut dictū est. et. §. p suū aut. vsq. illuc. Si §. homo liber. et. §. q. aut dictū est in suo bona fide possessio vsq. illuc. Sūt et alij p quos. Extra videt notandū qd suus hēditari. noiatim stipulati non p hēdi futur. i. eius appio noie expsto

Secus si exprime nomē appellatiuū. puta heredi futuro dare spontes hēs. tñ videt̃ fuisse heres a tpe mortis. vt. ff. e. l. suus hereditarius. et. l. si ex re. §. ul. et mix. ē. q. si stipulat̃ noiatim dño suo capto ab hostibz licet tñ vere nō sit eius. tñ q̃a fingit̃ nec fuisse captus acquir̃tur sibi. vt. ff. eo. l. si seruus cōis. §. capto seruo.

De diuisione stipulationum

Quia stipulationū doctrina aptius p diuisiones accipiē. ponit de diuisione stipulationū. et licz alie ples fiāt diuisiones. b̃ no p̃lequit̃ nisi vnā. s. qd̃ stipulationum alie sunt iudiciales. alie p̃rozie. alie duētionales alie cōes. qd̃ dic vt no. in summa. C. de ot̃ralib. stipulat̃. §. fit alia diuisio.

De inutilibus stipulationibus

Quasi dixerit. s. de inutilibus stipulationibus tñ. mō ponit rubricā de inutilibus. Est tñ impossibile. p̃p̃e matiam ot̃ex tam qñ et. s. tractat̃ de q̃busdā inutilibus. et l̃ tractat̃ de q̃busdā vtilibus. Est aut̃ sciendum qd̃ multis modis dicunt̃ inuēiles stipulatōnes. qd̃ dic vt no. plene in summa. C. e. t. nec est p̃mit tendū q̃ ex stipulatōnibz illotū qui nob̃ subiecti sunt ita nobis directo q̃rit̃ actio sicut et p̃ nos. vt no. in summa. C. p̃ q̃s. p. no. acq. Ex stipulatōnibz aut̃ extraneoz nobis nō querit̃ actio. nisi in casibz vt no. in summa. C. de pact. §. sup̃est vt nisi ex pact. publicaz p̃sonaz. vt. ff. r̃e pu. sal. fo. l. nō quasi. Et idēz notari potest in. C. de liis conte. autentica libellum. et qñ mu. tu. of. fun. debet autentica mat̃ri et auie.

De fideiussoribus

De his qui suo noie obligant̃ dictum est. nunc videamus de fideiussoribus qui p̃ncipalibus obligationibus applicant̃. Videndū ergo q̃s dicat̃ fideiussor. et p̃ quo. et q̃s possit fideiubē. Item q̃liter fiat fideiussio. et q̃s sit effectus fideiussōis qd̃ dic. vt no. in sum. C. e. t. Si q̃ras. verū si fideiussor teneat̃ ad vsuras uel nō. dicet no. in summa. C. loca. et con. §. vl. Item notandū est. q̃ si vnus ex fideiussoribz acceptus pure fuit alius sub odictōe. ṽl in diē succurr̃t̃ ei qui pure est acceptus vt penden te odictōe alcius interim in virilē p̃rem oueniat̃. Sz si extiterit odictio. nō est soluēdo q̃ sub odictōe est acceptus restituet̃ actio in pure acceptū. vt. ff. e. l. si p̃les. Item no. qd̃ b̃nificiuz diuisiōis dat̃ exceptionē fideiussori. nō aut̃ ip̃o iur̃ fit liberatio. vñ si vnus soluat totū nō repetit. vt. ff. e. l. si testō. §. i. nec tñ dico qd̃ h̃eat eaz̃ necesse ip̃erare a iudice viuente. §. l. sc̃pta ope. tit̃ oibus exceptio tal. vt. ff. e. l. inē fideiussores et. l. si ot̃endat. p̃terea b̃nificiū diuisionis adimi

tur fideiussoribus si inficient̃ se fideiussisse. naz̃ in ficiantibz auxiliū diuisionis nō est indulgendū vt. ff. e. l. si dubitet. §. ita demū. Tē diuisa acti one inē fideiussores. si q̃dem defierit esse soluēdo nō onerat̃ ille q̃ est soluēdo. nec auxilio etatis defendit̃ actor. nec em̃ videt̃ esse deceptus iure cōi vsus nisi iuuēt̃ ex eo. qd̃ actio fuit diuisa inē eos qui nō erant soluēdo tpe litis. vt. ff. e. l. inē. §. cū inē. et. l. amissi. §. i. Illud q̃ mirabile est t̃ oia ea vidēt̃ esse q̃ dicta sūt q̃ si duo fideiussores obligati sūt in. xv. ap̃d te et alter ne peteres ab eo. v. tibi. dederit ṽl p̃miserit alter nō liberat̃. imo ab. xv. ñl̃a exceptiōe obstante tenet̃. vt. ff. e. l. stipulat̃. §. vl. videt̃ tñ qd̃ debeat repelli exceptiōe creditor. q̃ oia fideiussorē non p̃r actiōez mādare. vt. ff. de sol. l. sti. chū §. pe. et. ff. e. l. de fideiussoribz. nec em̃ p̃t̃e credito. vnū fideiussor̃ liberare in p̃iudiciū alterius. vt dictū est. licz debitor possit ita soluē vt vnū fideiussor̃ suoz liberet. vt. ff. de sol. l. in his. §. i. qd̃ exaudies qñ duo erāt fideiussor̃ et qui h̃ebant ep̃le b̃nificiū et debitor vni noie soluit p̃ pte implorando b̃nificiū diuisionis cuz alter sit soluēdo. P̃t̃e aut̃ intelligi qd̃. s. dictū est qñ creditor remisit vni accipiēdo. v. ab eo qui inutilit̃ fideiussorat̃. ṽl exceptiōe tue erat ar. ff. ad vel. q̃uis. §. marcell. et. §. si m̃fier. vel forte cū fideiussor̃ trāfactiōi õsensit. ṽl credito. remisit nō imp̃petuaz. §. ad t̃pus. vel dic qd̃ ille cui creditor remisit. erat fideiussor̃ alterius fideiussoris.

De litterarum obligatione

Non solū per ṽba vt dictū est ot̃ralit̃ obligatō. s̃ etiā litteris qd̃ quidā intel ligūt. vt l̃re quidē ip̃e vel figura lit̃eraz̃ ñl̃o mō obliget̃. s̃ obligat̃ õro quē exp̃mūt littere. vt. ff. de act. et ob. l. nō figura. sed ego intelligo ṽtrūq̃ cooperari ad obligatiōem. i. significatiuā õronem et ip̃as litteras vt etiā ex ip̃is l̃ris nascat̃ obligatō et subaudio ibi sola et est rō. q. s̃m eos eadem rōne ṽbis nō obligaret. vel vocabuli õrone. sed intellectuāli vt em̃ est sc̃ptura ita et vocabul̃ õro et tñ ṽbiq̃ dicit̃ ṽbis quē obligari. Litteris aut̃ ot̃ralit̃ obligatio i mutuo ita si õcipiant̃ ṽba in futuro tpe ṽputa scribo me solutur̃ illi. x. ex causa mutui vt. C. de postul. l. si sub specie et l̃ s̃m nos dicimus em̃ l̃s̃ ad similitudinē stipulatōis que in futuro tpe ot̃ralit̃. vt patz̃ ex eius diffinitione. vt. ff. de ṽ. ob. l. stipulationū. §. stipulatō. Si aut̃ tem dicat̃ p̃mitto qd̃ accepi nō obligat̃ s̃m omnes. ergo et si dicat̃. Ego scribo me soluere itēz est cur em̃ h̃ic aliud quā in stipulatione obfuar̃ reē dicimus tñ q̃ p̃verba p̃ntis vel p̃teriti t̃pis p̃sumit̃ obligatus vt si scribat̃ se debere. et ita ponit lex plerunq̃. vt. §. e. in p̃n. et. C. de nō ñpe. in ṽtractibz in p̃n. etiā de ep̃iscopali au. l. si p̃ns. vt aut̃. l̃s̃ aptius intelligat̃. distiguit̃ ṽtr̃z q̃s p̃ se p̃fiteat̃ in instrumento an ot̃ra se. Et si

vera se vtz ofiteat indiscrete. i. cā nō abiecta
an abiecta cā. Et si adijciat causa. distiguit que
sic illa itez. et in ofessione quā facio cōtra me.
distiguit. fiat ad obligandū me an ad alium li-
berandū a me que oīa plene nō. in summa. C. de
nō nu. pe. §. vt aūc. v. l. q. in finem summe. Extra
posset dubitari an q̄s teneat ex tali scriptura.
ego accepi ab illo. x. mutuo. Et certe videt q̄s
nō. q. vt dictū est vba futuri t̄pis debent in-
uenire. Item possz dubitari. an h̄ obligatio lie-
teris otracta posset tolli alijs cōtrarijs lris. q̄s
puto vtz. fm reglam iuris. vt. ff. de re iu. nihil
tā. S. que erūt lre otractie. §. de si scribat cre-
dito: illū nō p̄sc̄pisse se soluetz. v. l. illū soluisse.

De obligatiōe q̄ otractitur ex ofensu

Non solum rebus et v̄bis et litris otractitur obligatiōes. sed etiā ofensibus
vt in eptiōibus venditiōibus locatiō-
ibus et oduciōibus societatiōibus et mandatis. Et
idō dicunt obligatiōes otracti ofensu. q. neqz
scriptura est h̄ necessaria. sic exigit in supiori. t.
neqz p̄ntia exigit. licz exigit in stipulatōne vt
dixi. §. d. v. ob. nec est h̄ necessariū quid dari vt
subam accipiat obligatiō. sic exigit q̄n contra-
hie obligatio re. vt nō. §. quibz mo. re. o. ob. §.
sufficit h̄ eos q̄ negocia gerūt ofensire p se vel
p nūcium v. l. p eplam. v. l. inē p̄ntes ul' inē absen-
tes. Et aūc alia d̄ra sc̄da. q. in istis otractibus
vtqz obligat alteri. §. in mutuo v. l. in stipulatō-
ne vel lit̄az obligatiōe. uel alijs plerisqz vnus
t̄m obligat alii. et h̄ oīa dicit series textus hu-
ius. r. i. plerisqz idō dixi. quia in cōmodato et in
deposito. et si nō a p̄ncipio t̄m postea p̄t incipe-
vtqz alteri teneri rōne expensaz. nel similitum.

De otractēda emptione et venditiōe

Remisso tractatu obligatiōnū que o-
tractunt ofensu. subiicit de otracten-
emp. et vendit. Videndū q̄ q̄n et q̄
licet emptio et venditio otractat v. l. p̄ficiatur
q̄ntū ad obligatiōes et inē quas p̄sonas mixtim
ofiderātes et tractantes q̄ fiant v. l. apponāt in
his oibus ex necessitate legis et q̄ ex voluntate
otractentiū demū dicemus q̄licet impleat vendi-
tio p traditiōes que oīa plene ofp̄hendi in summa.
C. de t. S. q̄a de ac. em. et ven. et de piculo re-
rū venditaz aliq̄d tangit. §. in. e. t. §. p̄ciū. et de
piculo rez. §. e. §. cū aūc breuissime tangam? q̄
bus tenē ille actiōes et cōtra q̄s et ad quid et
ad quē p̄tineat piculū vel omoduz rei vendite
que oīa licet aprissime colligē ex his que sc̄psi
in summa. C. de ac. emp. et de piculo et otra-
rei ven. Illud etiā oīno p̄t permitto q̄ in. ff. e. t.
adijci in rubrica de pacē inē emptorē et vendi-
tozem et illā p̄tem rubrice p̄secutus sum. vt in
C. de pacē inē em. et ven. nec expeit de ea hic
aliq̄d dicē. q. nec de ea tractatur h̄ vel in. e. t.
Subijciā t̄m quedā notabilia q̄ sub illa summa d̄

pacis inē emp. et ven. nō otenent. Ecce enim si
q̄s ancillaz sub pacto man? iniectōnis si p̄stitū-
atur v. l. vendiderit p̄stituta ab emptore etiam
millesimo p eū qui p̄mo vendit potit abduc i.
vt. ff. e. si q̄s. Item notandū est. q. licet heres
legatario fūdi debeat fūditē. non t̄m ita est in
venditore nisi venditor speālic p̄miserit v. l. nisi
forte p fundū retentū venditor solebat ire ad
fundū venditū. vt. ff. e. l. in vendēdo. et si fuis-
tus ven. l. restatix. et de fūi. ur. p. l. v. l. qui tam
vendidit aq̄ ductū etiā ita tenet p̄stare. ut. ff.
e. q̄ fundū. §. in lege. Item notandum est. q. si
manu sata excipiunt nō que p̄petuo sata sunt.
sed que ānuarim serunt excepta intelligūt alio
q̄n vites et arbores oīs videbunt excepte. vt.
ff. e. l. cū manu. Item et cū manu sata excipiūt
nō videt esse exceptū q. ex stipula nascere aut
q̄s nascere ex eo q̄s auibz ex ore cecidissz. vel
q̄s cecidissz ex sacco sacrariz. vt. ff. e. l. q̄ fundū.
§. fūdi. Illud etiā noto. q. si q̄s p̄miserit de fū-
do suo mille modios frumētū p̄stare p̄dijz caij
seij. posteaqz p̄missor fundū vendidit h̄ actō ut
eo iure et ea oduciōne p̄dij fit penes emptorē
q̄ erat penes venditorē nō t̄m emptor obligat?
est capō ad p̄statiōne frumētū. vt. ff. e. l. v. l. p̄-
dium t̄m forte obligatus est ei. vt. ff. de v. l. l.
hactenus. Item nō. q̄s vendē possum tibi alē-
natiue rem illā. aut illaz nisi aliē dictū est. Ego
venditor debeo h̄re electiōez. vt. ff. e. l. si ita di-
strahit. Item cū venditor obligat se ad fortu-
itū casum non videt se obligare ad ea que con-
sueuerunt facile vel frequenter euenire. vt. ff.
e. l. fistulas. §. v. l. i.

De locatione et conduciōne

Quia locatio cōtractat ad fūditubinem
emptiōis. ponit de locato et oducto.
videndū ergo q̄d fit locatiō. condu-
ctio. et q̄s dicat locator. q̄s cōductor. et q̄liter
otractat locatiō. et in q̄bus rebus que actiōes na-
scunt ex locatiōe. quibz tenē et in quos et ad q̄d
et q̄les sunt. que oīa plene dic. vt nō. in sum. C.
e. t. Nota t̄m q̄d licet in venditiōne et locatione
necessariū sit uenire de certo p̄cio v. l. mercede
t̄m si ita locatūm vestimēta mea sarriciēda v. l. ita
oduxerim equū tuū vt postea dare q̄ntum inē
nos ueniet v. l. q̄ntū estz iusticia. vel q̄ntū vide-
ret bono viro. v. l. filia dicta sunt dat actō p̄leri-
ptis v̄bis. ut. §. q̄ de causa q̄d intelligo exple-
to v. l. v. l. impleto facto p̄p̄ q̄d uenit dari cū
em otractus sit innoiatas. oportz q. p̄mo vesti-
at ex pte agentis. q. ex solo ofensu nascit actō
vt nō. in sum. C. de re. p. Et idēz dico in venditi-
one. si vendidit et tradidit p eo q̄s videt iustū
licz. P. aliud dixerit in venditiōne q̄ locatiōne.
Dotis t̄m p̄missio tenz et si nō exp̄mat q̄ntitas
et agi p̄t ad eam dandā arbitrio boni viri. vt.
C. de dotis p. l. i. Et societas otractat. licet nō
exp̄manē p̄tes. et aduocato dat salariū. licz nō
fuit q̄ntitas exp̄ssa. nō t̄m est ita in p̄curatore.

vt dicemus. i. mandati. p̄terea etiā vbi de p̄cio videt̄ uenire p̄nt̄ oriri q̄dam dubitatiōes. q̄d em̄ si dicā volo tibi locare rem p. x. et tu dicas volo oducē p. x. nūquid strahit̄ locatō. s̄. ita nā in his v̄bis fideicommissuz relinquit̄ et māda tū strahit̄. vt insti. de singul. re. p̄fi. o. re. s̄. ul. et. ff. mandati. l. i. videt̄ tū strariuz. q̄ aliud est aliqd̄ velle facere. aliud et id̄ ip̄m facē. nam qui vult occidere non h̄ ip̄o occidit̄ et qui vult ascendē arborē non h̄ ip̄o ascendit̄. Quid si dicā camvellē tibi locare rem istam p. x. et tu dicas ego uellem oducē p. x. certe nō videt̄ quod sit emptio stracta. q̄ v̄bum p̄teriti imperfecti rem imperfectā significat. Item q̄d si ita dicā ita volo tibi locare p. x. si tu vis oducere p. x. et tu ita dicas volo oducere p. x. si tu vis locare p. x. nō videt̄ q̄d teneat locatio. vt. C. de strahē. emp. l. vendētis. et eedem q̄ones et responsiōes fieri p̄nt̄ in venditiōe. P̄ter h̄ sciendū est q̄d quidā est stractus q̄ neq̄ est locatio neq̄ venditō neq̄ alienatiōis titul̄ abijcit̄. sed q̄si medi⁹ est in illos. et dicit̄ stractus emphiteoticus. vt. j. e. s̄. adeo aut̄. et in eo q̄d obtineat. plene no. in sum. C. de iure emphi. Illud etiā no. q̄ si quis de dērit agz. fruendū agricole vt fructus cū eo p̄t̄atur neq̄ est vera societas. neq̄ vera locatio. et id̄o age ē actiōe utili p̄ socio. v̄l sc̄ptis verbis vt. ff. locati. l. si merces. s̄. ius maior.

De societatis

Sicut superiores stractus osensu strahunt̄. ita et societas de q̄ videam⁹ q̄d ip̄a sit. et q̄liter strahat̄. et inē quas p̄sonas. et in q̄bus rebz. et q̄s modus vel q̄d p̄ctū apponi possit in societate strahēda q̄ actio nascat̄ ex ea. et q̄n et ad q̄d. et quibz. dē et in q̄s et q̄lis sit q̄d dic vt no. in summa. C. e. t.

De mandatis

Rosequit̄ impator. ordinē eaz obligatiōnū que strahūt̄ solo osensu. sic ergo subijcit̄ de mādati. videndū q̄ quid sit mandatū. et v̄n dicat̄ et q̄liter strahatur. et inē q̄s p̄sonas et in q̄bus rebz. et q̄t modis et q̄n nascit̄ actio mandati directā v̄l straria et q̄n op̄tant. et in q̄nē et q̄les sint. q̄d dic vt notauī in summa. C. e. t.

De obligationibus que ex quasi contractu nascuntur

Post tractatū eaz obligatiōnū q̄ sunt ex stractibz. veris. ponit̄ de his que sunt ex q̄si stractibz. s̄m illā diuisionē obligatiōnū quā posuit. s̄. de obli. in penl. s̄. nec solū. ponit̄ de obligatiōibz. s̄ etiā de ip̄is actōnibus et merito. obligatiōes em̄ q̄si matres sunt actiōnū. tradit̄ aut̄ de his doctrinā nō in ḡnē.

q̄ nec potat. sed p̄ sp̄s ponenda exempla. Sūe aut̄. vi. v̄puta. actio. neg. gel. tutele cōi diuidūdo. fa. herē. Item actio ex testō. et v̄dictio indebiti. De his singul̄ videndū. nec em̄ dicenda sunt oīa in singul̄ actiōnibz. v̄pote cū q̄libz eaz. actiōnū lectōnes facēt grandes si singlas p̄sequerem̄. actio igit̄ negociōz. gel. repit̄ directā et straria. Directā dat̄ d̄no negocij et eius heredi si sine mandato gesta sunt. negocia. nec ip̄a gestio cadit̄ in spēale nomē actiōnis. vt in t̄toris gestione v̄ringit̄. Secus in curatore. q̄ teneē v̄tili neg. ge. Si ergo sponte gestit̄ teneē directā directo. Si vero ex necessitate tene tur directā v̄tilit̄ licet quidā dicant q̄ dat̄ directā directo et v̄til̄ utiliter. Contrariā v̄o dat̄ ip̄i gestori et eius h̄edi ad recuperanda. ea que impendit̄ v̄l directo si gestit̄ sponte vt dictum est. uel v̄tilit̄ si gestit̄ ex necessitate. q̄ curator erat. vt. j. e. in p̄n. h̄uius. t. et vt plene notauī in summa. C. de neg. g. actio tutele dat̄ quondaz pupillo et ei⁹ h̄edi demū finita tutela p̄ gestis et p̄ gerendis. vt. C. arbi. tu. quicq̄ strā t̄torē q̄ndam et eius h̄edem. Item q̄ in actiōe p̄ tutele. q̄ et ip̄am dico ex q̄si stractu nasci et veniūt in ea etiā gerenda. nisi q̄s aliū substitui petierit. vt. ff. d. admi. tu. l. t̄tores qui post. s̄. qui se. Contraria aut̄ tutele et p̄ tutele datur t̄tori et p̄t̄tori strā pupillū quondaz et eius h̄edem siue quid̄ ipenderit in rem pupilli siue p̄ eo fuit obligatus aut rem suā creditor̄ ei⁹ obligauit. vt. j. e. s̄. t̄tores. et. s̄. s̄. ecōtrario. Cōmuni diuidūdo actio op̄erit̄ p̄ rebz. singularibz diuidēdis vel p̄ his que expensa sunt in rem cōmunem. vel pro his que p̄cepta sunt de re cōnam si inē aliquos cōis est res sine societate v̄lutū q̄ p̄ter ei est donatā v̄l legata et alii eoz. alter id̄o teneē cōi diuidūdo iudicio q̄d ille sol⁹ fructus ex ea re p̄ticipat. aut q̄ socius solus in ea re necessarias fecerit ipensas nō itelligit̄ p̄ prie ex stractu obligatus esse. quippe nihil inē se straxerūt. sed q̄ nō ex maleficio teneē subaudio. nec ex q̄si maleficio ne videat̄ argumtari ab insufficienti p̄tium enumeratiōe q̄si ex stractu teneri videt̄. vt. j. e. s̄. item si inē aliquos. Et dicit̄ illa actio mixta. tū q̄a in ea v̄e q̄s est actor et v̄e q̄s reus. tū quia est in rem et in p̄sonā. vt. j. de ac. s̄. q̄dam. et. ff. fa. herē. inē. s̄. qui familie. et de iudic. l. in rebz. Item p̄sus est in acē. fa. her. vt. j. e. s̄. item iuris eo excepto q̄ illa p̄ re singulari. s̄ p̄ v̄nūitate diuidenda intendit̄. Item forte in acē. finū re. Nam et ip̄a eadem rōne videt̄ ex quasi stractu esse. Item etiā dico in h̄editatis petitiōe. actio aut̄ ex testamēto op̄erit̄ legatarijs. et eoz. heredibz p̄ legatis strā h̄edes grauatos et heredes eoz. tūz em̄ nō sit ex stractu vel ex maleficio. vel q̄si ex maleficio p̄bat̄ a p̄tibz remotis q̄d sit ex quasi stractu. vt. j. e. s̄. heres q̄s. heres em̄ adeundo v̄l immiscendo se q̄si strahere videt̄. vt. ff. ex q̄bus cau. in pos. e. apud iul. s̄. v̄l. et. l. sed et si. Apponit̄ etiā in textu h̄uius. t. de quibusdaz legatis solutis locis venerabilibz q̄ nō multuz.

facit ad rem. sed ponit causam verioris doctrinae. Item obiectio in debitorum quasi ex contractu est. nam sepe extra id quod agit tacita obligatio nascitur. si tamen certiorum rationem sequimur magis ex contractu quam ex contractu potest dici obligatio ille cui soluitur in debitorum. nam quod soluendi animo datur pecuniam in se dare videtur ut potius distrahat negotium quam distrahat. sed tamen prevalere equitas benignior: stricte iurivox dicitur quasi ex contractu esse obligatio quod nemo debet locupletari cum aliena iactura. ut in §. e. item is cui. et ff. de condicte in debitorum. l. nam in se vera. Extra illud puto querendum an vitiles actiones que plerumque dantur dicantur ex quasi contractu esse. et ego puto non omnino ex quasi contractu esse. sed quodammodo reputari si iuravi me emisse. nam eas que sic dantur vitales ex sacramentis. sic dicitur in ff. de iureiuramento si duo. §. is qui puto ex quasi contractu esse. ar. ff. de inf. act. l. de etate. §. qui in se. Secus vero si de mutuis ex contractu procuratoris mei. Item si mihi de tur ex legato nois vel ex venditione nois. vel quod datur est in solidum. In illis autem in quibus constat de contractu inesse non ex quasi contractu. sed potius ex vero contractu datur mihi actio. vel etiam ex maleficio si ipse qui nomen mihi vendidit ex maleficio habebat actionem.

Per quas personas nobis acquiritur obligatio

Supra per quas personas nobis acquirere plene ostendimus de dominio per quas personas accipitur. Item diximus de obligatione que nobis acquirere per suos. de stipulatione suorum. nunc de omni obligatione et de omni persona per quam accipitur obligatio. et certe non dubitatur de nobis quam nobis per nos accipitur obligatio sed et certum debet esse quod acquirere per eos qui sunt in nostra potestate ut per filios. olim quidem ex omni causa sed hodie ex perfecticia tamen. ex aduenticia autem acquirere usus. tamen. sed in castrensi peculio vel quasi castrensi nihil nobis acquirere. ut non plene in summa. §. de bonis que liberis. Item acquirere nobis obligatio per eos in quibus usus. habemus vel quos bona fide possidemus. l. ex re nostra vel ex opera sua per eos in quibus habemus solvendum acquirere ex re nostra ut in §. e. item per liberos. et §. per eum quocumque. Commodum autem suus quod unicuique dominorum per dominica portione. ut non §. per quos. per non. ac. alias autem per aliquem non queritur mihi obligatio. ut ff. de acq. re. do. l. ea que civiliter. Excipitur in numerata pecunia in qua singularia quodam sunt precepta. ut ff. de rebus credi. l. certe. §. si nummos alios non queritur obligatio per libram personam datur tamen mihi vitis actio ex pacto extranee persone in casibus quibus datur. ut nota in summa. C. de pte. §. superest.

Quibus modis tollitur obligatio

Duo sunt modi in genere quibus tollitur obligatio. i. per exceptiones et ipso iure que exceptio operatur ex pluribus causis ut ratione pacti. Item dolus metus. item rei iudicate et iuris iurandi. ut ff. de excep. l. in. et l. excepti

ones. Item ratione temporis ut. xxx. annorum vel. xl. ut in hypothecaria. Nam quod tamen ipsa tollitur certior tempore. ut non in summa. C. de prescripte. xl. an. Item et in fundis patrimonialibus locum habet exceptio. xl. an. ut. C. de fundis patri. l. xl. ut. xi. nec sunt sepe extra rem. quod hic generaliter tractat de omni modo quod tollitur obligatio. Per exceptionem autem ipso dicitur tolli non quod omnino eius nulle remaneant reliquie. sed quod remanent quedam. utpote civilis tamen obligatio et illa de iure quidem est efficax. quod iuris habet auctorem et subam. ut in §. de excep. §. preterea. sed de facto est inefficax. cum repellat creditorem et nihil valeat extorquere a debitore. quod naturalis obligatio ipso iure extincta est. ut ff. de solut. stichum. §. naturalis. sed et civilis in aliis que casu possit sortiri effectum puta si iter fieret pactum de petendo vel in quibus casibus dicimus repetitio debitorum per exceptionem cessare. ut non in summa. C. de obicte. in de. Ipso vero iure tollitur obligatio cum omnino est extincta. nec ulla remanet eius reliquie puta per solutionem et per acceptilationem. et per novationem et per confusionem et per mixtum speciem et per alios si les modos de quibus breviter notare potes ut non in summa. C. de sol. et de novat. In solutione tamen illud nota predicta vera esse. si corporale erat in obligatione. nam si erat incorporeale puta fuitus non potest in ea fieri solutio cum res non recipiat traditionem. ut ff. de acq. re. do. l. suus. §. incorporeales quasi traditio autem videtur fieri per quotidianam patientiam ut non in summa. C. de usufr. et de usufr. preter se queri potest an acceptilatio sit stipulatio cum in ea fiat interrogatio et responsio. sed certe non est. quod non est de aliquo dando vel faciendo forte. et eadem ratione nec pactum nudum est. quod non est de dando vel faciendo in futurum uestitum non videtur esse. quia non uestitum revelat ubi visus lris uel sensu. Dicitur ergo quodam solennis actus ubi iure civili inducitur quo ipso iure extinguitur obligatio et dicitur imaginaria solutio. Pactis autem nudis tolluntur obligationes plerumque per exceptiones. et quibus ipso iure. ut notavi in summa. C. de pacte. Quod tamen dicitur acceptilationem esse pactum nudum et non nudum quodammodo apparet solennitatem ubi. et largo modo potest dici exceptio. licet liberet ipso iure. nam et qui suscepit debet habere exceptiones. ut C. de iure do. in rebus. Item non quod ubi stipulor a pupillo siue tutore ad veterem debitorem. Sed secus ubi stipulor a pupillo tutore auctore novandi animo et ipse pupillus restituit in interitum eius et ego restitutor contra veterem debitorem. ut non in summa. C. de reputati omnibus que si. in. in interitum restitit. Sed queri potest an turpis actio mortis causa in vivos a minore cum tutore remissa restitui debeat. si reuocata donatione causa mortis propria vel filii modo quod non videtur. quod turpis actio non nascitur ex pacto. sed ex maleficio. ut ff. de pacte. l. si unus. §. pacto. quod tamen potest dici sine causa perseverante eum liberatum tenebitur obiectio ob causam sine causa ad id quod tenebat per.

Explicit liber institutorum tertius

Incipit liber quartus de obligationibus que ex delicto nascuntur

Item quidem rubrica general' ut potest cum tractare intendat generaliter de omnibus obligationibus malefactorum. In his tamen non tractat nisi de obligatione que nascitur ex furto. Videamus ergo quod sit furtum cui deest actio furti et contra que et in quantum et qualis sit actio. quod dicitur ut plene notavi in summa. C. de fure. Sed tamen quedam notabilia non pretermittenda licet enim furtum naturaliter iure prohibetur sit laudabile tamen furtum fuit quod fecerunt pharaoni hebrei sed impunitum furtum est quod fit aleatori. ut ff. de alea. l. i. et in furtis reprobatis potest assignari quod aliud est improbum ut id quod clanculo fit alicui persone. Aliud est improbius ut cum expilat hereditas. ut C. de his que non in facta. l. si te. Aliud est improbissimum ut rapina ut instituta ut in bo. rap. §. quadruplum autem. quoniam tamen raptor fure improbius appellatur. ut ff. quod metus causa. l. sicut exceptione. §. qui autem. Item licet ille qui dat consilium ad furtum si non auxilio non teneatur furti nisi fur aliter non erat facturum. ut notavi in summa. C. de fure. §. sed et datur actio. Et idem etiam non in actione mandati in summa. C. mandati. §. mixta. etiam tamen aliud videtur in actione. l. aquilie et furi corrupti. Nam si persuasi fuero aliter non ut arborem ascendere vel in puteum descendere et ascendendo vel descendendo lesus est teneor utriusque actione. l. aquilie. Item et si sollicitum furi alienum ad aliquid faciendum vel cogitandum in parte teneor serui corrupti etiam si furtum omnino erat fugitum vel furtum factum et ego fui laudator huius propositi. nec enim oportet laudando augeri malitiam. ut ff. ad l. aquilia. §. ceterum. et datur actio. §. in duplum. et ff. de furo cor. l. i. §. persuadere. Si queratur ratio dissimulationis satis potest preponderari. nam illa dissimulationis ratio erat aliter facturum vel non facturum locum habet cum expior contra persuadentes ex delicto vel facto seu tractu mitro vel penetrato post persuasionem. sed hoc expior hoc ipso quod fuit cui dederit aliter consilium factus est viciosus vel de malo peior. non attentus delicto secuto postea licet si postea patiar in rebus damnum propter proximum precedens consilium prosequenti habeat rationem. Secus si ex inuallo patiar damnum. ut ff. de furo cor. l. in his. et l. neracius. et hac ratione assignata videtur quod ita fit in lege aquilie sicut et in ceteris si expiar propter damnum postea secutus ut ita tamen teneatur consiliator si fuit aliter non erat ascensurus vel descensurus. Secus si expiar contra consiliatorem. quod servus corruptus cui dedit malignum consilium. ut dictum est. Preter hoc sciendum est quod consilium dicitur multis modis dicitur enim consilium hominis intentio vel propositum. ut ff. de fure. l. si quid fur. §. i. Dicitur etiam consilium quod aliter tribuit bonum vel malum persuadendo ex motu proprio. ut ff. e. l. in furtis. §. vi. Dicitur et consilium quod capitur cum multis. Dicitur etiam et consilium datur licet nullum inveniatur verbum quoniam sciens probo opere malefactorum omittendo ut ecce omnibus ferramenta

ad effringendum hostium vel scilicet sciens omnibus ut ad ascendendum. ut ff. de fure. l. si pignore. §. pe. Item notabile est quod ille qui debet operam rapine non tenetur furti. sed ut in bo. rap. ut ff. de furtis. si vendidero. §. cum raptor. Item licet coniuge a iudice non possit furti venire nomine suo. Comenius tamen hereditario nomine vel uxori causa. ut ff. e. l. si quis uxori. nec infamabitur. quia non damnatur nomine suo sicut et in tutoribus et curatoribus et procuratoribus dicimus. ut non in summa. C. quibus ex causa in facta. irro. nec obstat quod dicitur ff. de fure. l. non poterit preses provincie efficere. ut furti damnato non sequatur infamia. verum est enim in his que ex suo malefactorum et suo nomine veniunt ut patet ex premissis. Item licet fur furti non agit nisi in causa ut dixi in summa. C. de fure. tamen si fuit quem furripui mihi furripit nomine serui furripit vel furripientis veniam datur. ut ff. de fure. l. inficiando. §. quod furti. Item notandum est quod si fulloni furripiant vestimenta que locati ei polienda ipsum fullonem veniant locati quodam mirabili equitate habet exceptionem. i. ut si eo facile possim venire furem rei vendicatione vel obdicatione furtiva et fulloni mihi offerat sumptus que oportet me facere in causa solvatur a me. Sed si furem facile venire non possim fulloni mihi indemnabitur sed iudex me compellet ei prestare actionem meam. ut ff. locati. l. cum in plures. §. vestimenta. Quod dictum est in locati actione. forte et in similibus contractibus erit servandum.

De vi bonorum raptorum

Prosecuto tractatu obligationis que nascitur ex furto tractat de obligatione que nascitur ex rapina secundum ordinem que assignavi in superioribus. t. in principio. Videamus ergo de actione vi bonorum raptorum cui deest et vera que et infra quantum tempus et in quantum et qualis sit actio. quod dicitur ut non in summa. C. e. t. de act. vi bonorum raptorum. locum habet etiam quoniam pro damno dato si collectis hominibus quis dederit damnum. et super hoc factum est unum edictum est. et aliud edictum factum contra eum qui non collegit homines sed collectis hominibus a quocumque vel turba collecta quoniam occasione dedit alicui damnum in eo. quod dicitur ut non in summa. C. e. t. in principio.

De lege aquilia

Sicut superioribus obligationes ex malefactorum sunt ita et obligatio damni iniurie vel legis aquilie ex malefactorum est ut ff. de iniuria. l. in principio. De ea ergo videamus unde dicitur actio. l. aquilie. et quoniam locum habeat quibus datur et contra quos. et in quantum et qualis sit. quod dicitur ut notavi in summa. C. e. t.

De iniurijs

Quia rapiendo vel dampnum dando fiunt iniurie. videamus de iniurijs quarum ex maleficio nascitur actio. vel obligatio. *de. s. e. m. in. p. n.* Videndum ergo quot modis dicatur iniuria. et quis possit iniuriam facere et quis sentire. quot modis fiat et cui deest hec actio et contra quos. et in quantum et qualis sit. quod sic ut notavi in summa. *C. e. e.*

De obligationibus que ex quasi delicto nascuntur

Distinctio obligatorum que sunt ex contractu vel quasi. Item ex maleficio persequendo divisionem suam quam fecit de obligationibus. ponit de his obligationibus que sunt ex quasi maleficio siue de actionibus. nec enim curio quodcumque eorum dicatur. nec curavit autem et licet enim diversa sint. valde tamen sunt onera. ut vnguis cum digito potuit autem de quatuor actionibus in factum que omnes possunt dici vna in genere. et de ea que contra iudicem operatur. Item de ea que per deiectionem et effusum datur. Item de ea que competit ob hoc. quod aliquid appensum quod potest si ceciderit alicui nocere. Item de ea que contra caupones vel stabularios vel nautas vel per amissis eorum quorum opera utuntur operatur. De his ergo suo ordine aliquid est perstringendum. Iudex igitur si male iudicat. si quidem dolo tenetur ex maleficio. Si vero per impericiam tenetur ex quasi maleficio et huiusmodi rei tractatum plene apprehendimus in summa. *C. de. pena. iudi. male. iudi. v. l. q. ad. illu. s. pena. aut. nec. distingo. sic. iudex. ordinarius. an. delegatus. an. arbit. copromissarius. nam. et. arbiter. facit. litem. suam. si. male. arbitrat. licet. in. arbitero. quodam. dixerunt. contra. sed. facit. contra. eos. apud. quod. est. in. C. de. pactis. si. quis. in. describendo. in. si. sed. excipio. casus. vnum. hoc. est. cum. arbit. sine. pena. est. electus. dato. sacramento. nam. in. eo. casu. nihil. ei. i. ut. arbitro. erit. propter. sacramentum. ut. in. aut. de. iudicibus. s. quia. cognovimus. Sequitur de actione in factum que pro deiectione et effusum datur. et certe illa locum habet cum ex alicuius cenaculo vel ipsius proprio vel conducto vel gratis concessio. vel deiectionem vel effusum est aliquid ut alicui nocere. obligatur enim predictus inhabitator quasi ex maleficio non habet res eius nisi lite contestata contra defunctum et non proprie ex maleficio obligatus intelligitur. quia plerumque ob alterius culpam tenetur. aut serui aut liberi. et ei filius est is qui ea parte qua vulgo iter fieri solet id positum aut suspensum habet quod potest facile si ceciderit alicui nocere quo proximo casu pena. x. aureorum constituta est. et est hec actio analis in factum et popularis. In heredem autem non datur. quia penaliter est. *ut. i. e. s.**

i. et. ff. de. his. qui. de. vel. effu. l. si. vero. s. pro. ait. et. s. ait. pro. et. s. v. l. de. p. l. a. ac. l. v. l. De. eo. vero. quod. deiectionem. vel. effusum. est. dupli. quantum. damnum. datum. sit. constituta. est. actio. damnum. passio. et. heredibus. eius. in. perpetuum. Ob hominem vero liberum occisum quinquaginta aureorum constituitur pena. non potest dici ut ex timetur damnum. quia liberum corpus non receperit extimationem et est hec actio in factum analis et popularis et penalis. dummodo sciamus ex pluribus desiderantibus hanc actionem ei potissimum dari debere cuius infestus. vel qui affirmate agnatione vel defunctum contingit. Si vero libero homini nocitum. dicitur esse quantum ob eam rem equum iudici videretur actio datur. iudex enim computare debet mercedes medicis prescribas. cetera que impendia que in curatione facta sunt propterea opera quibus caruit vel cariturus est ob id quod inutilis est factus cicatricum aut deformitatis nulla fit extimatio. quia liberum corpus non recipit extimationem. Et est hec actio perpetua ei cui nocitum est. Si autem alius velit experiri annua erit ei hec actio. nec enim heredibus iure hereditario competit quippe. quod in corpore libero damnum datum est transire ad successores non debet quasi non sit damnum pecuniarum. Nam ex bono et equo nascitur. *ut. i. e. s. de. eo. vero. et. s. ob. homines. et. s. si. vero. et. ff. de. his. qui. deiectionem. l. si. vero. et. s. hec. autem. actio. et. s. que. autem. de. eo. et. l. v. l. et. l. i. s. sed. cum. homo.* In quartum etiam casu nascitur obligatio ex quasi maleficio. Nam si aliquis est exercitor navis aut cauponis aut stabuli et dolo vel culpa eorum quorum opera navem aut cauponem aut stabulum exercet factum fuerit furtum. aut damnum datum vel simile delictum est admissum in eo quod sit illatum in navem vel cauponem vel stabulum tenetur enim ipse exercitor navis vel cauponis vel stabuli in duplum si modo ipse nullum est maleficio. cum neque enim ex contractu. vel quasi sit obligatus. neque ex maleficio et aliqua tenus culpe reus est. quod opera malorum hominum utitur. ideo quasi ex maleficio teneri videtur actione in factum que datur heredi. sed non in heredem. nec datur post annum. nec datur de peculio filij vel serui exercitoris navem sine domini vel patris voluntate. Nam si cum voluntate eorum exercerent patres vel domini tenerentur in solidum. *ut. i. e. s. v. l. et. ff. nau. cau. sta. l. v. l. et. s. v. l. i. datur. tamen. hec. actio. noxaliter. nomine. seruorum. quorum. opera. utebatur. in. nave. nomine. autem. alienorum. vel. liberorum. hominum. tenetur. exercitor. ex. quasi. maleficio. in. solidum.* Nam in suis venia dignus est. si quales habebat adhibuit. sed cum alienos adhibet explorari oportet cuius fidei et innocentie sint. *ut. ff. nau. cau. sta. l. v. l. i. s. hac. autem. actione. et. s. seruorum. autem. neque. distingo. in. hac. actione. que. est. ex. quasi. maleficio. verum. exercitor. receperit. saluum. fore. an. non. puta. quod. eo. igno. ante. res. illate. sunt. vel. etiam. quia. dixit. ut. unus.*

quisq; uectozum res suas seruet neq; damnum se pstatuz. consenserit uectozes p̄dictioni. v̄l quia damnu datum est extra nauem vel cauponam vel stabulum. vt. ff. nau. cau. sta. l. v̄l. i. et. ij. h̄o. **P**reter hoc sciendū est exercitōre nauis vel caupone vel stabuli teneri alia actiōe in factum que p̄sus est alterius vere. est em̄ ex cōtractu. i. de recepto. v̄l p̄ eo q̄ vere recepit saluum fore. recepisse aut̄ videtur hoc ip̄o q̄ res illate sunt in nauem. vel cauponam v̄l stabulū subaudi sciēte exercitōre. durū em̄ esset ignorantem teneri. vt. ff. de acē. et. obl. l. iij. §. i. ibi longe minus r̄c. Sciens ergo tenet̄ ad restitu- tionez rez receptaz. Quis cuiuscūq; factoz etiā viatoris vel extranei perierint vel amisse sint. vel lese. nisi in casu fortuito p̄baūt exercitōz amissionem v̄l lesiōem rez. origisse. v̄n differt hec actio ab actiōe depositi in qua venit dolus et lata culpa et leuis tm̄. nec in rebus receptis attendo. sint inferentis vel nō. **M**agis em̄ infe- rentib; debent restitui quaz his quoz sunt nisi inferentes erāt fures. et dñi veniant res ven- dicantes et illoz repetitionē inhibētes. vt. ff. nau. cau. sta. l. i. §. idem p̄p. et. §. recipit. et. l. sic et. l. ita. et. l. idem ait. v̄l q; ad illum. §. §. si filius. **D**atur ista actio heredib; et in heredes et ppe tuo et in simplum. et de peculio filij vel sui exer- centis nauem vel cauponam vel stabulum sine domini vel patris voluntate. Sed si cum eozuz volūtate exerceant tenentur patres vel domini in solidum. vt. ff. nau. cau. sta. l. idem. §. si filius. et. §. hec aut̄ actio. liquet igit̄ ex p̄missis exerci- tores posse ueniri quadam speciali p̄rogatiua ex duobus edictis. s. ex q̄si maleficiō ex illo edi- cto furti aduersus nauas. **I**tem ex contractu ex illo edicto nau. ca. sta. **P**ossunt etiam tercio mō contemiri iure cōmuni p̄p̄ suum maleficiū si dicantur furtum vel damnum dedisse. et si qui- dem actor eligat hanc viam om̄unem repellit̄ doli exceptione vel iudicis officio ab alijs actō- nibus que speciali p̄rogatiua sunt ei indulta. et econuerso. Si eligat illas repellitur a iure om̄- ni. vt. ff. nau. cau. sta. l. idem. §. v̄l. et. simile est. ff. de sepaf. l. i. §. illud scienduz. **V**bi autem plu- res penales actiones cōpetunt de iure cōmuni contra eundem. siquidēz competant ex diuersis factis neutra alteram impedit. vt. ff. de pua- delic. l. nunquam. Si vero dentur ex vno facto. quatenus cōcurrunt et nō est in plus se inuicēz impediunt. vt. ff. de vi bo. rapē. l. i. et. de acē. et. obl. qui seruum. i. h̄o. Si vero iste actiones de iure cōmuni competentes. et ex vno facto sint omnes p̄secutorie rei facta exactiōe p̄ alteraz altera remittenda est. v̄l tollitur. vt. ff. locati. si merces. §. culpe. l. contra eundem. **N**am in di- uersis p̄sonis potest esse contra. vt si vnus ex lo- cato alter de tabulis exhibendis p̄ eodem le- gato teneatur. vt. ff. de tabulis. exhiben. l. lo- cum. §. condemnatio. Si vero vna sit p̄secutoria

rei altera pene et sui natura et in principio neu- tra p̄ alteram tollit. vt. ff. de furtis. si p̄gnore. §. cum furti. nisi forte in casu. vt. ff. de furtis. si is cui. vel illud in condictione furtiua est intelli- gendum. vt. notauit in summa. **C**. de fure. **C**asus autēz iste d̄ nauis speālis est. vt. dixi q; vna cō- petebat de iure cōmuni. altera de iure speciali. **S**i autem actio non est a p̄ncipio penalit̄. sed ex post facto p̄pter contumaciā vel inficiatio- nem. tollitur per eā que est persecutoria rei et econuerso. vt. ff. q; metus causa. l. metum. §. li- cet. **I**llud miranduz videtur. quare actiones q̄ dantur contra dominum ex maleficiō serui non dicuntur esse quasi ex maleficiō. sicut et ea que datur contra exercitōres cum v̄trobiz ex alte- rius facto quis conueniatur. v̄t p̄uo hanc esse ratiōem. quia quando cōuenio exercitōrem nō teneoz certi hominis factum arguere. sic; pos- sem si vellem. vt. ff. nau. cau. sta. l. licet. §. possu- mus. sufficit enim p̄bare q̄ illoz factoz quo- rum opera v̄tebatur furtum est factum vel da- mnum datum. **I**temq; in actione in factum que datur pro deiectis et effusis si p̄betur eis- dem esse ex eo cenaculo q̄ inhabitabas at in noxali actione certi serui arguitur factum. v̄n vere est ex maleficiō. **I**tem queri potest cur non teneatur iudex ex maleficiō vere. si impite iudicat sicut medicus quod impite secat vel sal- tem. vt. mulio qui imperite regit mulas. vt. ff. ad. l. aquiliam. l. qua actione. §. v̄l. et. l. idem. §. mulionem. Sed certe iudicare nō assignatur inter genera maleficiōz. nisi fiat dolo. imo potius deberet assignari inter genera benefi- ciorum. secare autem vel scindere vel rem dete- riorē constituerē vel dare actionem h̄is faci- endis per culpam vel impitiam inter maleficia sine dubio reputatur. v̄nde aliud est in illis quā in iudice. **P**reterea q; sup̄ eo quod dictuz est futur as operas extimari. queritur quomō pos- sit fieri extimatio cum nesciamus quomō vi- uere debeat. h̄o. fieri extimationem pro ut fit in. l. fal. circa v̄suf. vt. si ille cui nocitum est mi- nor sit. xxx. annis. extimatio q̄ v̄l q; ad. xxx. annos complendos det̄ actis festiuis et solemnibus diebus. in quibus operari non licet consti- turam quandam summam inspecto quid in die solitus erat accipere q; si varietas interueniat frequentiora spectabo. et secūdem ea dānabo delinquentēz et siue. xxx. an. siue pluribus viuat nec plus nec minus habebit. Si vero sit maior. xxx. anis. extimabo q; v̄l q; ad. xl. an. fit victu- rus. ff. ad. l. fal. hereditatum. §. et certa. vel dic- quod iudex in sententia ita dicat. **C**ōdemno te in operis quibus hic cariturus est. et dirimitur hac sententia omnis iniquitas. **N**ec obstat si di- cas non est de certo lata sententia. excusatur enim iudex cum aliter facere non potest. vt. §. de actione. §. curare.

De actōibus

Explicuimus de obligatōibus. et q̄ ex his oriunt̄ actōes. tanquā ex matris b̄ audiam⁹ de actōibus. Vel aliter Expediuimus. s̄. de psonis et reb̄ sequit̄ vt videamus de actōibus s̄m ordinē assignatū. s̄. de iure naturali. s̄. vl. Videndū ḡ qd̄ sit actio. Et q̄ aliter distinguat̄. Est aut̄ actio nihil aliud quā ius psequendi in iudicio qd̄ sibi debet̄ vt. j. e. in prim. Ius autē ponit̄ ad d̄ram eoz̄ que nō sunt ius. vt omnū corpalū. Sicut dicūt quidam. ergo s̄m s̄ ponit̄ ad d̄ram animoz̄ et pecudum. Vel melius ius dicit̄ ad d̄ram officij iudicis. q̄ non est actio. vt. ff. de mmo. qd̄ si mmo. s̄. vl. licet quidā dicāt cōtrariū. Non enim ius est ipsum officij sicut cuiuslibet patet imo potius p̄ appellari factū et ita d̄nis p̄ illud verbū ius excludi oēm extraordinariā cognitōez̄ siue p̄ salario aduocatoz̄ vel p̄curatoz̄ vel similib̄ interponat̄. dicit̄ ḡ officij. i. cura vel sollicitudo debita ratōe iurisdicōis ad aliqd̄ agendū vel prohibendū. In clericis v̄o debita est rōe ordinis. et sic appellat̄ eā in. C. de ep̄a. au. et dedit̄. re. ad ius et curaz̄. et re. p̄. et h̄z̄ s̄ cura. q̄ si p̄bisse qua quedā de seruire iurisdicōm q̄si d̄nie sue. Nueret aliq̄s. Cur ergo dicar̄ psequi per actōem cū ppono actōem iniuriāz̄ cū ibi officio iudicis summa cōstituat̄ s̄. bene p̄t dicit̄ actio cū ago ex iniuriā et est rō. quia ius petēdi habeo. et aliquid mihi debet̄ si queras quid s̄. q̄ ego extimauero. Nā et antequā in iudicō cōquerar̄ extimare possum iniuriā mihi factāz̄ licet iudici p̄mittat̄ minuire summas quā extimauit. Persequēdi autem ponit̄ ad d̄ram exceptōis qua nō psequim̄ aliud sed magis ab alio p̄secuti nos defendimus. licet in exceptōe partes auctoris sustinēamus. In iudicio autē ponitur ad d̄ram eoz̄ que non in iudicio sed extra p̄sequimur vt furē nocturnū vel diurnū vel agroz̄ depopulatorē vel desertorē militie vt. ff. ad. l. aqui. l. iij. et. C. q̄n licet vnicuiq̄ se v̄. si iudice. l. i. et. ij. Nō sibi debet̄ ponit̄ ad d̄raz̄ criminaliūz̄ actōnū quib̄ nō mihi debitum sed cuiuslibet de p̄p̄o p̄sequoz̄ et s̄m s̄ etiā actōnem in rem diffiniri dicem⁹. licet enim possessō. nō sit obligatus vt. j. e. s̄. i. attamē realit̄ nō p̄sonalit̄ dicit̄ mihi deberi. s̄. eni verū est q̄ res ista debz̄ mihi restitui. et ip̄e tenez̄ mihi ad restitutōem rei act̄. in rē p̄posita cōtra eum. Vel dicas qd̄ verbū debēdi excludat realē actōez̄ que p̄p̄ie dicit̄ petitio largissime tamē supponit̄ actio ne dum p̄ reali actōe. sed etiā p̄ iudicis officio vt. ff. de act. et ob. l. actō in p̄sona et. l. actōnum ḡna. et. l. actōnis verbo. nec admitto opinione. p̄. vt eā debēdi dicat̄ actio. Sed dicit̄ ius vt dicit̄ est quo nō p̄pter qd̄ p̄sequim̄ vt s̄. et cōsimilia notauit ad maiore euidētia diffinitōis in summa. C. de eden. in prim. vsq̄ ad illū. s̄. Sed dicit̄. et in illo. s̄. dicit̄. D̄ra etiā quedā mobilissima olim poterat notari inter actōes et mē

dicta. q̄ erat in solēnitare v̄boz̄. Sed illa hodie nō h̄z̄ locū vt notauit in summa. C. de interd̄ctis. s̄. si queras. Diuisiōes autē actōnū plures sunt vt patebit̄ ex sequentib̄ si incipiamus ab vna antiquiore. Actōnū igit̄ omnium q̄ sub celo sunt alie sunt p̄torie. alie sunt ciuiles. vt. ff. e. l. actōnū. s̄. vl. Et licet ciuiles ratōe originis debent̄ p̄poni. ego tamē postpono eas. q̄ multo pauciores sunt ciuiles quā p̄torie. Pretoria autē dicimus omnes omnino q̄ a p̄toze sunt induc̄te. Item om̄s edictas vt redibitoriam et q̄nto minoris et in factū que locū h̄nt in reb̄ venditis occasiōe viciōz̄ et mortuoz̄ et similib̄ vt. s̄. de iure naturali. s̄. p̄tor. et de diuisiōe s̄. s̄. p̄torie. et vt notauit in summa. C. de edi. act.

Item om̄s in factū actōes q̄ loco cuiuslibet mēdicti reddunt. sicut et ip̄a interd̄cta vt. j. de interd̄ctis. in p̄. ti. et. s̄. vl. Alie autē actōes om̄s q̄ in mūdo sunt dicunt̄ ciuiles siue ex. l. xij. ra. de sc̄dant siue ex senatus consultis siue ex prudētū disputatōe siue principū cōstitutōe siue q̄ cūq̄ alia. l. vt. ff. de iusti. et iure. l. ius autē ciuile. Dubitari autē p̄t de quibusdā an sine p̄toze an ciuiles vt puta de act. comodati. Ait eni lex transire in obligatōem ciuilem. vt. ff. omo. l. incomodato. s̄. sicut et in. l. i. eiusdē ti. Dicit̄ aut p̄to. qd̄ quis comodasse dicit̄ v̄n videt̄ innuere qd̄ sit p̄tozia puta t̄n eā esse ciuile. Nec obstat qd̄ p̄to. sup̄ eā tractauit quid miri q̄a nihil in t̄ctatū reliquit. Nā et sup̄ hereditatis peritōe tractauit que dat̄ heredi q̄ cōstat esse ciuilez̄ vt notauit in summa. C. de h̄. peti. s̄. est aut. Si quis tamē vellet p̄trariū dicē posset exponere in ciuiles obligatōes. i. nō naturales rātū. Similiter queri p̄t de rei v̄dicatōne que dat̄ cōtra eū qui dolo de s̄t̄ possidere. lex eni videt̄ dicere ipsam esse p̄toziaz̄ vt. ff. de nox. l. electio. s̄. si ex plurib̄ sed ego eaz̄ puto esse ciuilem considerata p̄sona actoris q̄ de iure ciuili admittit̄ ad agendū. Cōsiderata autē p̄sona rei que de iure ciuili nō tenebat̄ nō dicit̄ ciuilis sed dicit̄ p̄tozia q̄ p̄to. dolo reputauit p̄ possessiōe et ita eadēz̄ actio dicit̄ ciuilis in uerōne respectu actoris. et eadem dicit̄ respectu rei p̄tozia extensio. quia extendit̄ in p̄sona rei et certe cū querit̄ de actōne verū sit ciuilis an p̄tozia p̄cipue debet cōsiderari p̄sona agētis. Nā et hereditatis peritōez̄ dico p̄tozia. q̄n dat̄ bonoz̄ possessori vel fidei cōmissario. et ciuile q̄n dat̄ heredi. Fit sc̄da diuisio actōnū. quia actōnū omnium q̄ sub celo sunt. Alie sunt in rē. Alie in p̄sonā. Alie sunt mixte in rem et in p̄sonā. Sūt aut̄ ille in rē q̄ dat̄ cōtra aliquē ratōe possessiōis. i. q̄ h̄z̄ rē vel possidet vt rei vindicatio directa et vtilis et publiciana et cōfessoria et negatoria q̄ locū h̄nt in s̄uitutib̄ et hypothecaria et similes. In p̄sonam que cōpetit̄ ex contractu vel q̄si ex maleficio vel quasi ad aliquid dandū vel faciendū et semper aduersus eūdem vel heredes eius locū habet. Mixte aut̄ sunt. i. in rem rōne rei p̄ncipalis et in p̄sonā erga p̄sonalū p̄statōnū vt fam̄ h̄. cōi diuidūdo finū reg. et hereditatis petitio

vt. ff. e. l. actōnū gna .i. .e. .s. .i. .r. .s. quebā acti-
 ones mixte. et vt notauī in summa. **C.** de vsuf.
 .s. sunt aut. **P**retoriaz si quidē actōnum multe
 sunt in rē vt publiciana. recissoria. seruiana q̄si
 seruiana siue hypothecaria vt. j. e. s. alie. r. s. si
 rursus. r. s. itē seruiana. **I**tē utilis in rem q̄ da-
 tur supficiario. et que dat metū passō vt. ff. de
 rei ven. r. l. supficiario. r. l. p̄tor. r. q̄ metū eā. l.
 .i. r. l. metū. s. volenti. **I**tē hereditatis per itō
 que dat bonoz possessori vel fidei cōmissario
 vt. ff. de here. pe. l. i. r. de fideicōmiss. l. 32. pe. l. q̄
 actio. **D**at aut publiciana in rē ei qui emit r. p
 traditōem accepit rem corpalez vel incorpalē
 vel ex alio tī. quo solet dñiū trāfferri possessio-
 nē nact⁹ est a nō dño bona fide. nec adhuc cō-
 pleuit vsucapionē rē cōtra quēlibet possiden-
 tem preterq̄ ntra dñm rē vt. ff. de publi. l. i.
 et. l. publiciana. s. i. r. l. p̄nl. r. l. vl. r. l. quecūqz
 et. j. e. s. alie. **S**ed r. contra dñm dat in casibz
 vt ecce si ille qui a nō dño emit bona fide petē
 te dño est absolutus. sed postea eadē possessio
 puenit ad dñm. Si postea dño possidēte perat
 et ille excipiat q̄d res sit sua iste replicabit. q̄d
 eo q̄nqz agente fuit absolutus. vt. ff. de exce-
 ptōe rei iudi. l. si quis rem. **I**demqz est r. si rem
 emi r. p traditōem accipi eo tēpe quo nō eras
 dñs postea dñm rē ad te puenit. si eam a te
 possidēte petā non obstat mibi exceptō dñi
 ppter eām quā habui a te vt. ff. de rei ven. l. si
 a ticio. r. de exceptōe rei vēdite r. tradite. l. p.
 et de excep. do. apud celsum. s. si a ticio. **I**dem
 qz est. r. si a bone fidei possessore serui noxali iu-
 dicio cōuentus a me noxe dederit mibi seruum
 cuius nomine agebā. hic enī si verus dñs serui
 me cōueniat rē vendicatōe directā repellā eū
 exceptōne nisi satisfiat p maleficio serui vel si
 eo dño nacto possessiōem serui ipm publiciana
 cōueniā. et ipē excipiat de dño ego replicabo
 de noxe deditōne et de auctoritate sentētie cu-
 ius est auctas tanta vt seruū noxe mibi debi-
 tū vsucapiāz. licet scīā alienū esse. vt. ff. de nox.
 .l. si nox. s. vl. et. l. gñaliē. **I**tem etiam assignari
 p̄t q̄n ex cā damni infecti missus sum in posses-
 siōem possessore nō cauente. et ex scdo decreto
 cepi vsucapē. nā si postea dñciar vī a possessio-
 ne cadam dat mibi interdīctū vnde vī vel pu-
 bliciana etiā cōtra dñiū. vt. ff. de damno infec.
 .l. damni. s. penul. **I**tem etiā assignauerūt qui-
 dam cū reus cōueniens rē vendicatōe culpa de-
 sije possidere et ideo actori p̄stitit litis extima-
 tōem. audīē enim reus si desideret vt actor ei
 cedat actōem cū tñ etiā p̄tor. sine cessione la-
 turus sit ei auxiliū quolibet alio possidente etiā
 eo cui dedit litis extimatōem scz dando ei pu-
 blicianā vt dicūt vel vt puto habebit vtilē ac-
 tōem quā actor haberet directā quasi videret
 nomē emisse. **B**ona aut fides exigit in cōtractū
 bz omibz tpe traditōis non tpe cōtract⁹. p̄fē
 quā in uēditōevbi vtroqz tēpe exigit bona fi-
 des vt. ff. p solu. l. penul. r. p emptore. l. ij. et de
 publi. l. eum. s. penul. et vl. r. l. traditōem l. 3 in
 singularibz successoribz. **I**n vniuersalibz enī suc-

cessoribz cōsiderat bona vel mala fides defūcti
 non aut succedētis. quia succedere videt in vī
 ciū psonale defūcti. sed singulari successori non
 obest viciū psonale sui auctoris vt. ff. de publi.
 .l. eum. s. p̄tor. et. s. in hat. r. de doli ex. l. anvi-
 ciū nisi forte iure autēticoz. vt in aut. vt spon-
 lar. s. rursus. **I**tem vniuersales successores hnt
 publicianā que cōpetebat defūcto. etiā si non
 fuerint nacti possessiōem vt. ff. de publi. l. eum
 sponfus. s. is cui. **I**llud non querit in publicia-
 na. precīū sit solutū. an non. vt. ff. de publi. l. s
 precio requirit tamē sit res furtiua vel vicio-
 sa. vel quā lex aut constitutō alienari p̄hibeat
 vt tunc cesset publiciana. an non. vt tunc locuz
 habeat vt. ff. de pu. vt si quidē. s. l. actio. et. l.
 eum sponfus. s. si res. nec obstat q̄d in eadem. l.
 dicit inuectigabilibz. et alijs q̄ vsucapi non pos-
 sunt dari publicianā loquit enim de his q̄ non
 possunt vsucapi in p̄iudiciū Fiscī. sed p̄nt in p̄
 iudiciū priuatoz. qui cōduxerint. vel q̄d dicit
 vsucapi non p̄nt subaudi a sciēte ea esse aliena.
Sed ab ignorante p̄nt vt dicit et ita vsucapio
 p̄hibeat ratōne psonalis vicij non realis vel
 non p̄hibeat gñaliē ntra om̄s ppter priuilegi-
 um p̄sone vel cause. **I**nd dicitur est in re p̄nci-
 pali seruat et in eo q̄d accessit p alluuiōem vel
 ferrummatōem. Si tñ emi a nō dño domū in q̄
 tigna aliena erāt miūcta domo diruta dat mibi
 publiciana p tignis. licet p domo habeam
 directā vendicatōnem vt. ff. de publi. l. publi.
 .s. penl. et vl. **I**n publiciana aut pponenda.
 dicit actor se q̄si vsucapisse vt. j. e. s. alie. **E**t di-
 xerūt quidā q̄d in l. casu p̄mittat p̄tor. men-
 tiri q̄d falsum est. **I**llud enim q̄si denotat im-
 proprietatē r. similitudinē non veritatē. **D**icit
 enim sibi rem restituēdā rōe tituli et iuste tra-
 ditōis ac si suscepisset. nā si vere vsucapisset nō
 haberet publicianam vt. supra. dictum est.
Et enim publiciana necessariū q̄d ille qui agit
 ea hodie crebat se non esse dñm. **I**tem q̄d cre-
 didit se dñm esse tpe traditōis. qz suū actorem
 credebat dñm. **Q**uid aut si hodie cū vult agē
 dubitat de auctore. e. fuerit dñs vel nō salua fi-
 de et sacramēto suo eligat. q̄d sibi videt verū
 in dubio tñ pponere publicianaz. tutius est vt
 crebā eum nō dñm nisi aliud appeat. **S**ed si re-
 us p̄bet eū dñm fuisse repellat me a publicia-
 na. et superit mibi rē vēdicatio vt. ff. de eue.
 .l. si minor. s. si seruus. et cōi di. l. cōi diuidun. s.
Item si duo sint. **V**erāqz aut pponē non possuz
 quia nō possunt simul cōcurrere. vt. **C.** si seruus
 emi. se. mā. l. i. et de reg. iur. l. nemo et. s. quot.
 et liquet ex v̄bis p̄toris q̄ dicit dari publicianaz
 si nondū vsucapit est. **Q**uidā tamē iudices ex
 cōsuetudine admittūt actōem vtrāqz vt si die-
 cam rōe dñi vel quasi peto fūdū mibi restitū
Item et dixerūt quidā venditorē eum p̄sumi
 dñm cū possideret fundū tpe traditōis ar. **C.**
 de p̄batō. l. ij. **E**go puto cōtrariū qz etiā in hy-
 pothecaria oportet me p̄bare dñm eū fuisse q̄
 pignori obligauit vt. ff. de pigno. l. et q̄ nondū
 .s. q̄d dicit. **I**llud nota q̄d licet plures nō p̄nt

ra in prim. ti. **I**tem actō iniuriarū p̄ter quas in tribus casibus. i. v̄ quis dicit se pulsātū verberātū vel domū suā aliū p̄ vim intrōitū. tūc enī est ex l. cornelia. vt. ff. de in iur. l. lex. et. l. item ap̄. §. ait p̄tor. et. §. p̄tor. ait ne quid. τ. §. de iur. §. pena. **I**tem actō in factū aquilia subsidia- ria. **I**te actō in factū que dat̄ in locū cuiuslibet interdicti. Multa enim sunt interdicta. τ. breuē possunt cōphēdi vt de mortuo infe. **I**tem de sepulcro edificādo vt. ff. de mor. infe. l. i. i. §. et. §. p̄tor. **I**te ne q̄d in loco sacro fiat vt. ff. ne quid in loco sacro fi. l. i. **I**te vt q̄d factū est vel immissum tollat̄ vt. ff. de in l. ij. §. interdicto. **I**tez ne quid fiat in loco sancto vt. ff. ne quid in lo. sa. l. in iuris. **I**tem ne quid in via pu. vl̄ iter pu. fiat q̄d deterius fiat. **I**te vt q̄d factū est vel immissum tollat̄. **E**t h̄ duo dicunt̄ interdicta de locis rit̄ meribz publicis. vt. ff. ne quid in lo. pu. fi. l. i. §. ait p̄tor. τ. §. p̄tor. ait q̄d in via. **E**st aliud interdictū p̄ omni loco pu. vt. ff. ne quid in loco pu. fiat. l. i. i. **R**espōso. **R**estant τalia interdicta. **P**uta ne quid fiat vel immitat̄ in flūine pu. ripa ue eius q̄ statio iter vt nauigij. deterius fiat. vt. ff. ne q̄d in flu. pu. l. i. **I**tem vt id q̄d factū est vel immissum tollat̄ vt. ff. de flumie. τ. ne quid in flu. pu. l. i. i. §. et. §. de inde ait p̄tor. **I**tem ne quid in flu. pu. ripa ue eius fiat quo aliter aqua fluat quā fluxit priorē estate. **I**tem vt id q̄d factū est vel immissum tollat̄ vt. ff. ne quid in flumi. pu. l. i. i. §. et. §. de inde ait p̄tor. **I**tem vt liceat frui loco pub. ei qui cōduxit socio ue eius vt. ff. de loco pub. fru. l. i. **I**tem vt liceat reficere viā pu. vel iter pu. vt. ff. de via pu. τ. si quid in ea. l. i. **I**te vt liceat ire agere via pu. vl̄ itinē pu. vt. ff. ne quid in loco pu. l. i. §. vl̄. **I**tem vt liceat nauigare in flūmine pu. lacu. fossa. stagno et in ripa onerare τ. exonerare vt. ff. vt in flu. pu. l. i. **I**te vt liceat ripā flūmis publici munire vt. ff. de ripa muni. l. i. **I**tem ne vis fiat ei q̄ in possessiōez missus est vt. ff. ne vis fiat ei. qui in pos. missus est. l. i. i. §. **I**tem quoz bonoz vt. ff. quoz bonoz. l. i. i. §. **I**te quoz le. vt. ff. quoz legator. l. i. §. h̄ interdictum. τ. §. q̄d ait p̄tor. **I**tem de lib. exi. **I**tem de tabulis exi. vt. ff. de tabulis exi. l. i. i. §. **I**tem de lib. deducēdis vt. ff. de lib. exi. l. i. i. §. et. l. de in ait. i. §. **I**te de libero hoie exi. vt. ff. de libero ho. exi. l. i. i. §. **I**tem vnde vi. vt. ff. de vi. τ. vi ar. l. i. i. §. **I**te q̄d vi aut clā. vt. ff. q̄d vi aut clā. l. i. i. §. **I**tem vt possidetis vt. ff. vt poss. l. i. i. §. **I**tem vtrubi. vt. ff. vtrubi. l. i. i. §. **I**te de itis nere actuqz p̄. l. i. i. §. **I**te de supficiebo vt. ff. de supfi. l. i. i. §. **I**tem de aqua c̄tidiana vt̄ h̄ anno aquā nō vi nō clā non precario ab illo duxisti. quo minus ita ducas vim fieri veto. **I**tez de aqua estua. f. vt̄ priorē estate aqua nec vi nec ciā nec p̄caro ab illo loco cōduxisti vim fieri veto. **I**tem de aqua ex castello ducēda scz quo castello illi aquā ducere ab eo cuius rei v̄ fuit permissum est quo minus ita vt̄ p̄missum est ducat vim fieri veto. et dan̄ ista interdi-

cta nebū ducētibz aquā. sed etiā heresibz eoz et bonoz possessoribz τ. emptoribz vt. ff. de aq̄ quoti. et esti. l. i. i. §. et. §. de inde ait p̄tor. τ. §. ait p̄tor. **I**te de riuis vt. ff. de riuis. l. i. i. §. **I**tem de fonte vt liceat eo vt̄. **I**tem de fonte reficiendo vt. ff. de fōte. l. i. i. §. et. §. deinde ait p̄. **I**tem de cloacis purgādis et reficiendis **I**tem ne quid in cloaca fiat immittat̄ vt. **I**tez vt immissum tollat̄ et restituat̄ vt. ff. de cloacis. l. i. i. §. et. §. deinde ait p̄tor. τ. §. itē ne q̄d fiat. **I**tem de precario vt. ff. de preca. l. ij. i. §. **I**tem de arboribz cedendis τ. cōtinet hec duo capita. vt. ff. de arbo. ce. l. i. i. §. et. §. deinde ait p̄tor. et. §. d̄ra. **I**te de glande legenda vt. ff. de glāde le. l. i. i. §. **I**tem demigrando vt. ff. de migrā. l. i. i. §. **I**tem saluianus vt. ff. de salui. inter. l. i. **I**tem de opere demoliendo q̄d factū ē post opis noui nūciatōez aū remissioez **I**tem vt liceat edificare ei qui satis dedit nūciatū vel paratū est satis dare vt. ff. de no. op. nū. l. p̄tor. ait. i. §. et. §. de inde ait p̄tor. **I**tem interdictū fraudatorij. vt. ff. de sol. l. pupilli. **S**ic omnibz discretis interdictis sciēdū est oia omnino interdicta vi ip̄a esse personalia vt. ff. de interdic. l. i. §. interdicta. **C**oncepta tamē vis dēt̄ in rē quia cōtra possidentes quolibz dan̄ **I**tem omnia fere interdicta et directā τ. vtilia repeririunt. **I**tem p̄sonales τ. p̄torie sunt actōnes in factū non solum que loco singulorū interdictorū singularit̄ a nobis enumeratoz p̄ponātur. **S**ed etiā h̄ om̄s que loco singulorū edictorū cōpetūt. vnde cōsequens est vt nomina edictorū enumeremus sicut in interdictis fecimus **S**unt enim multa in p̄mis occurrit de albo corrupto. ex quo dat̄ in factū actio in. l. aureoz vl̄ quingētos vt quidaz libri h̄nt vt. ff. de iur. o. iu. l. si qui id. i. §. **I**tem dat̄ actio in factū ex edicto si quis ius dicētī nō obrem. q̄nti ea res ē vt. ff. si quis ius di. nō obrem. l. i. §. vl̄. **I**tem et dat̄ si quis in ius vocauerit que ex edico non licet sine venia vocare et est. l. aureoz vt. ff. de in iur. vocan. l. penul. **I**tem ex edicto si quis in ius vocat̄ nō ierit vt. ff. si quis in ius vo. nō ie. l. vl̄. et. l. penul. in fi. v̄ p̄toris habuit mētōz vnde videt̄ q̄d fuerit edictū **I**tem cū non accepit quis fideiubere volentem p̄ alio p̄ncipali reo cōiunctā personam sciens necessitudinem illā et est. l. aureoz vt. ff. in ius vo. vt eāt. l. ij. **I**tez si quis in ius vocatū exemerit vbi iurat̄ in litem vt. ff. ne quis eum qui in ius vo. iu. ex. l. i. et penul. **I**tem aduersus eū qui dolo fecit ne quis in iudicio sisteret vbi agit̄ ad inter esse vt. ff. de eo per que fac. est. l. ex hoc edico. i. §. **I**tem ex edicto de edendo aduersus eū qui non edidit vt cum edere deberet agit̄ ad inter esse vt. ff. de edendo. l. p̄tor. ait. §. i. et. §. i. τ. l. si q̄s. §. ex hoc edicto **I**te ex edicto d̄ calumatoribz ad quadruplū agit̄ vt. ff. de calū. l. i. i. §. **I**tem in factum subsidia- ria eius qui ex edicto vel dolo. i. actō que de dolo nascitur vt. ff. de dolo. l. i. in prim. et. l. non debet. §. sed et quibusdā. et. §. sed nec **I**tem actō in factum

que opetit p alienatōe mutābi iudicij cā facta
vt ff de ali mu vi cā facta l ex h edicto i ff
et l i Item actio in factū que dat in simplū et
est ex cōtractu aduersus nautas cau sta

Item et alia que dat ex quasi maleficio in du
pluz vt ff nau cau l idem § ait pretor et § ex
hoc edicto et § h aut actio r l vl et § h actō
in factū Item et ea que p deictis r effusis cō
petit damnū passō et est in duplum Item q
p eo dat qd ita positū est vt si caderet dam
nū daret Item que dat ihabitati aduersus deie
ctore ut ff hīs q deie l i i ff et l si vo plu
§ eū aut et § ptoz ait ne Item aduersus mē
sore vt ff si mēsoz fa mo di l i i ff Item que
dat aduersus eum qui in locū purū alienū mor
tuū intulit Item que dat ad repetendū sum
ptū factū in funus h tū substantiue recte fune
raria nominat vt ff de relig et fump fu l hīs
qui intulit et l at si q s § h actio Item que da
tur vbi locus religiosus p puro venierit vt ff
de relig l ossa § si locus Item ex iurif cum in
fo: miē est iuratū vt ff de rebz cre vt l acto
ri Item si mulier in possessiōem missa est ven
tris nemie vel is qui eam hz in ptate dolo ma
lo eam possessiōem trāstulit ad aliū vt ff si vē
tris no mu in pos mis l i i ff Item si mulier
p calūniā in pos missa dicat vt ff si mu vētris
no l i § et h edictū Item que dat oza tūtozē
falsum cōtrahēti bona fide cū tūtoze ipso q se
ei iactabat tūtozē vt ff si vētris no mu impos
mis l i i ff et l nouissime Item que dat mino
ri ob hoc passō damnū vt ff qd fa tu l ffs tu
toz i ff Item que dat aduersus eum qui dolo
fecit vt quis inscius qsi tūtoz auctoz fieret vt
ff qd falso tu auc l hui acci i ff Item ex
edicto si quis omīssa cā testi vt ff si quis o c
te l quia aut § hoc aut edictū imprim l i possz
tamē h vtilis ex testō nominari nā et alias qui
dolo desit possidere oueniē p ptozē quasi possi
deret nō tū dico qd ideo ptozia cōueniat n qū
cōtra ipm vere possidentē daret ptozia est eni
agētis precipue cōsideranda cōdictō nō rei vt
supra diximus sic nō absurde dicā qd cū lega
ta pstantē psonis exceptis petita cōtra ta bo
pos nō agat ptozia Item dicimus de actōnibz
que dat bonoz possessoribz Item cū agit ex
stipulatōe ptozia et erit tūc ex stipulatu preto
ria vel certi cōdictō qd est grauius Item in
factū que dat cōtra publicanum ex eo qd ipē
ademit vel familia sua nā si id nō erit restitutū
dat actio in duplū vsqz ad annū post annuz in
simplū vt ff de publicanis l i et l hoc edicto
Item que dat aduersus eū qui sciēs se liberuz
passus est nesciēti emptoz venidari et in eū q
sciēs vendidit vt ff de libe rali cā l rectissime
et l vel obligatus § vl Item in eū qui cū essz
in pos bonoz fructus pcepit nec eos restitu
it vel etiā rē deteriorē fecit Item dat in eū q
vocatus venire noluit rōe sumptuum q s fecit
missus in possessiōem vt ff de bonis auc tu pos
l ptoz Item que dat misso in possessiōem cau
sa retinēde vel recuperante possessiōis vel etiā

adipiscēte si erat iussus mitti vt ff ne vis fi
ei qui in pos mis l i et l si quis et l vl Item
ex edicto si quis testō liber esse iussz post mor
tem dñi ante abita hereditatē surripuisse vel
dānū debisse diceē teneē liber factz vsqz ad an
nū in duplum vt ff si quis testō lib esse ius l i
Item in factū que dat contra eum cuius dolo
dānū datū sit in turba vt no in summa C vi bo
rap Item q dat in eū q ex incēdio ruina naufra
gio rate naue expūgnata quibz rapuisse vel re
cepisse dolo malo damniue quid in hīs rebz de
bisse diceē intra annū in quadruplū post annū
in simplū vt ff de incēdio vi nau l i Item in
factū que dat p sepul vio vt ff de sepul vio
l i i et vt notau in summa C de sepul vio
Pretē has etiā stipulatōes ptozie actōnes licet
improprie et quidē ptozie nominant hīs ita p
sui vtilitate nominatis nec enim esset necessa
riū summā dicēti singula nominare Notādū est
p actōes in rē esse ptozias Item xxiiij esse p
sonales Item interdita ptozias xlviij Item cōdi
cta xxxv Quota aut sunt edicta vel interdi
cta totidē ex eisde nascunt actōes in factū vt
dictū est si bene cūcta cōputes c xxvij ptozie
reperiunt actōes Generalis qz est h nostra
scda diuisio in q psequēda multū nos detinuit
pretozis imperiū etiā in actōnibz iure ciuili ma
ductis Illaz eteni quedā sunt in rem quedaz
in psonaz In rē veluti rei vindicatio que dat
rōe dñi vel qsi vel possessiōis vel qsi vt nota
ui in summa C de rei ven Item veluti cōfesso
ria et negatoria que similitē dat rōe dñi vel q
si vt notau in summa C de vsuf § sunt autē p
vsuf Item veluti in rē p iudicial que intendit
p seruitute et ingenuitate et illa dicēte fere le
gitimā cām hōe quia alias in ciuilibz qstionibz
illa tria cōsiderant i iudex actor et reus Itēz
res de q querit h h idem est qui cōuenit et res
de q querit vt j e § p iudiciales Item petitiō
hereditatis que mixta est vt j e § quedaz po
test dici p iudicialis q postquā mota cōtrouer
sia est in ea differē cā libertatis directe vel fi
dei cōmissarie ex testō debite donec iudiciū hē
ditatis inducat p absolutōem ab obseruatōe
iudicij vel finē accipiat p diffinitiuā sentētiāz
vt ff de pet hō l si quis Item p iudicialis pē
dici hereditatis petitiō qa p iudicat actōm fa
mī her is eni q si possidet agit fam her nisi p
mo agat hereditatis pe vt ff fam her l i
Personales qz repiunt multe ciuiles vt certi
cōdictō generalis Item specialis de mutuo
que aquibusdā appellat si cer pe Item cōdictō
triticaria Item cōdictō ob cām Item cōdictio
ob turpē cām vel inhonestā Item cōdictō si
ne cā Item cōdictō indebiti Item cōdictō fur
tiua Item cōdictō ex l que omīs ciuiles sunt vt
notau in singulis rubcis summe C Et item di
co in cōdictōe certi que locū habet p incerto
qd est in obligatōe licet quidaz dicant eā esse
cōdictōem sine cā vt notau in summa C de cō
dic inde § p eo et de cōdic sine cā Item ciuil
est et psonalis actio ad exhibendū Item actō

cont. ucti et locati. **T**er actio exempto et actio
ex uctio. **D**ominis enim aduersi actio olim for
te erat actio si hodie non est. **U**t ff. locati. et s.
l. in naue. **T**er actio p socio ciuili est et psona
lis et madati. et de positi pterqua in qtuor casu
bus et tutele et comodati et pignoratitia de qbus
singulis speciales posui rubricas in summa. **C**
Et nota qd superiores. v. actioes directe et ottra
rie. **C**iuiles sunt pter actonem tutele q directa
est et ciuili. cotraria at est et ptercia. **U**t ff. de
otra. act. tu. l. i. et ut notau in summa. **C**ar bi
tu. et de cotrario iu. tu. l. i. **E**st et ciuili et psona
lis actio pscriptis uerbis extimatoria. **U**t ff. de
esti. act. l. i. et pscriptis uerbis q nascit ex pmu
tatode. **I**tem pscriptis uerbis cuius tenor in mul
tis et varijs articulis iuris sepe est admissus. **U**t
notau in summa. **C** de reru pmu. **I**tem in fa
ctu de re iudicata ista tame possit dici ptozia
ut ff. de re. iu. l. si se non obtul. s. ait pter. et. l.
miles. s. vi. **C**uius enim legis aucte uocat in fa
ctu n. q. dari uidet ex edicto ptozis vel dic. eaz
dari ex. l. que est in. **C** de reb. e. l. actoz. **I**tem
ciuili est et psonalis actio ex stipulatu p dote
et est in hoc solo casu bone fidei. **U**t ff. e. s. fuerat
Item actio aq. plu. ar. ciuili est et psonalis. **U**t
ff. de aqua plu. ar. cen. l. i. in prim. et. l. si tici. s.
aq. **I**tem actio de pastu peccoris que ciuili est.
i. ex. l. xij. ta. et locu habz. s. in tuo fructus cas
dentes in eo peccore immisso. de pasto. **U**t ff. d.
pl. l. qui seruandaz. s. vi. **I**tem actio ex testo.
ut. s. de. s. nra aut. **I**tem actio ex stipulatu que
nascit ex uerbo obligatode. **U**t ff. e. s. de pecu
nia et. s. de. s. ob. **I**tem actio furti non manifesti
Actio enim furti manifesti ptozia est. **U**t ff. de
nox. s. sunt aut. et de ppe. et. t. act. s. furti. **I**tem
actio de tigno inuncto ciuili est et psonalis licz
fit in rem scripta na et eu qui inunctum hz ple
quit. licet non inuixerit. **U**t ff. de tigno inuncto
l. i. et ar. ff. de fluminibus et ne qd in flu. pu. l. i.
s. vi. **I**tem actio arborum furti celaz. **U**t ff. ar.
fur. ce. l. i. **I**tem etia uidebat dno meo in actioe
reru amotaz. s. uidet qd illa fit ptercia cum
ab edicto fit inducta. **U**t ff. rerum amo. l. ij. vel
forte ibi n loqit d edicto ptozis. s. pnpis q. ostio
pncipis edicti uocat. **U**t ff. de. et. co. l. iij. **T**er ci
uili est et psonalis actio de romibus distraden
dis. **U**t ff. de romibus. dis. l. i. s. penul. et. l. ij. in pn.
Et ut notau in summa. **C** arbi. tu. s. pterer. s.
Item actio. l. aquil. siue dani iniurie. siue dano
dato. **U**t ff. ad. l. aquil. l. i. et ut notau in summa
C. ad. l. aquilia. **I**tem actio in factu de paupie
vel etia si simplicie dicat sine adiectode actio de
paupie ciuili est. i. ex. l. xij. ta. licet pto. sup. ea
fecerit tractatu. **U**t ff. si qua. pau. fe. di. l. i. s. h.
et. s. ait pter. **I**tem actio iniuriar. ex. l. corne
lia in tribz casibus. **U**t no. in summa. **C** de iniurijs
Item actio in factu que dat cotra magistrat
qui non egerunt idonea cautodem et cotra nomi
natores. et estiatores patrimonij et scribas. **U**t
instituta. de satisfactioe. s. sciendum et. **U**t nota
ui. in summa. **C** de magistratibus. **C**oue. **S**equit
terciu mebru nostre diuisionis. q. alie sunt mi

re. i. in rem et in psona. **U**t actio fam. her. et co
muni diui. et finiu regu. **I**ntentat enim rde dñij
vel qsi et possessiois vel qsi. **N**a actio fam. her.
dat heredibus et qsi heredibus et coi. di. et finiu re
gu. **D**ant dñis et qsi dñis. **U**t si emerit a non
dñis bona fide. **U**t no. in summa. **C** coi. diui. et
fam. her. et finiu regu. **I**n psona dicunt. quia p
sonales recipiunt pstatodes. **U**t ibidem notau. **U**t
ff. fam. her. l. **I**tem labeo. s. familie et coi. di.
l. p hoc iudiciu. s. sic et finiu regu. l. s. loci. s. in
iudicio. **I**tem et mixta est alia actio. **U**t heredi
tatis petitio eis bez romibus assignatis. **U**t ff. de
here. pe. l. s. et si lege. s. petitio hereditatis.
Et est notandu qd omnis psonalis actio in lar
ga significatode pte dici cotra dñu. **U**t ff. de dona
que sub mo. l. i. et ff. reru amo. l. reru amotaz.
Strictu uero ponit cotra dñu solumo p illa pso
nali actioe qua quis sibi dicit aliu obligatu p
se ad dandu aliquid. omni s. mo oportet dari
no autez qa non dat agit ad interesse sic agit
in rem tradi vel factu est in obligatode. **U**t ff.
de. s. ob. s. no appa. s. qui id. et. s. vi. et de re. iu. si
quis ab. s. vi. **A**ctioes uo in rem dicunt. uendi
catodes. **U**t ff. e. s. appellamus. **D**ec aut qtuor
mixta iudicia sic et alia. xliij. q. s. p. prime nume
rauimus sunt ciuilia. qd ex eo patet. q. no inue
niunt per ptozem inducta. **S**ed et specialiter de
multis leges. et pbatodes posuimus. **N**a sic di
ximus omnis actio dicit ciuili que non est p pre
tozem inducta. **S**equit uidere de diuisione ter
cia. l. ea. qd actonum oim quedam sunt copate. so
la gra persequende rei. quedam pene psequende
quedam mixte sunt. rei psequende et gra copate
sunt omnes in rem actioes. **I**tem personales
omnes fere que sunt ex contractu. **U**t illa que
datur de mutuo vel stipulatoe. **I**tem com
modati de positi et madati p socio exepo. **U**t
dito locatoco ducto. fere dixi ppter actonem
de positi que intediit p eo qd tumultus incediij
ruine naufragij ca de positi sit. tunc emptor. red
dit actonem in duplu si mo cu ipso depositario
vel herede eius ex dolo ipi agat q casu mixta
est actio qa psequar re et pena. **P**ersonales uo
actioes que nascunt ex maleficijs alie psecunt
pena tñ. **U**t actio furti manifesti vel non mani
festi na pter pena rei uedictio est cotra quelibet
possidentem. et cotra dñu furtiua oera fures et
herede eius. **A**lie psecunt re et pena. **U**t vi. bo
rap. **N**a ibi pena triplex est. **A**lio uero simpli
uinet psecutdem rei. **I**tem actio. l. aquilie con
tinet rem et pena non solu aduersus inficiantem
quo casu agit in duplu s. inter du et in simplum
quisq. agit. **U**t tame simpli contemere dicat. pe
na considerata. **U**t. l. i. tate in pteritu. **U**t si qs
lociem clausum aut luscum occiderit qui in eo a
no integer et plurimi precij et magis fuerit. tan
ti enim damnat qnti is homo in eo anno pluri
mi fuerit. **U**t diximus in summa. **C** ad. l. aquilia
et ita simpli contemere re et pena. **I**tem actio ex te
sto. mixta est quia psequit rem et pena. **I**tem
actio ex testu cu copetit p legato relicto. uene
rabili loco oera cu qui est inficiatus. **U**t etiam

distulit soluere vsq; adeo vt etiam in iudicio
 vocaret. tunc enim rē ipam dare compellit et
 aliud tantū ppena. et ideo in duplum fit cōde=
 mniatio. vt. j. e. §. sequēs et. §. h. illa q̄. Sed h̄ est
 interserendū. q; q̄nq; dicit pena respectu acto=
 ris et rei. q̄nq; actō: is tantū. q̄nq; rei t̄m. acto=
 ris et rei. vt infurti actōe dictū est. q; reus p̄=
 stat qd̄ nūquā ad se puenit et actor psequit̄ q;
 nūquā amittit. **R**eī tantū vt cū ego meū inesse
 ppter tuū delictū a te peto vt. ff. de eo p quem
 fa. e. l. ex h̄ edicto. r. l. i. §. si p̄ses. i. qd̄ mihi ab
 est ex patrimonio. vt. ff. e. l. in honorarijs. §. ille
 aut. Scdm̄ hoc rēi v̄dicatō dicef̄ penalis. et
 quelibet in rem actio. vel q; p̄t agi ad interes=
 se. vel q; p̄t in ea iurari. in l. i. e. **Q**uidē de actōe
 exempto. **N**ā et ipsa ad interesse p̄ponit̄. h̄z h̄
 est ex natura cōtractus non ex delicto. et ideo
 forte non est penalis. **A**ctoris enim respectu. d̄r
 penalis. vt cū dedisti ticio vt mihi negocium
 faceret p calūniā. ego enī repeto. licet h̄ non
 sit meū interesse. nec agā q̄a mihi aliquid ab=
 sit de patrimonio. **I**tem tu p̄stas qd̄ ad te p̄=
 uenit. vnde tibi non est pena vt. ff. de cal. l. et
 ḡnālī. §. illud erit notādū. **S**equit̄ r̄ q̄rta diuis=
 io. q; actionū omniū. alie sunt concepte in sim=
 plum. alie in duplū. alie in triplū. alie i quadru=
 plum. **V**terius autē nulla extendit̄ actio. s̄ re=
 spectu eiusdem p̄sone. **P**otest enim esse q; quis
 teneatur uel dāpnet̄ p̄sibus ppter item delictū
 et ita excedet pena quadruplū ut dicitur de eo
 qui mancipiū alienū manumisit in cōspectu p̄=
 cipis. dno e in p̄stat domio eq̄ bona mācipia. et
 alia tria similia fisco ut. **C**. d. his q̄ an. do. ma.
 l. ult. **I**tem est intelligēdū de pena que impo=
 nitur habita relatione ad rē ipsā q; est cum d̄z
 duplum uel triplū uel quadruplum. **S**i vero nō
 fiat ad rem relatō p̄t esse q; p̄ea excedat qd̄ru=
 plum ut dicitur d̄ eo qui occultauit seruū filca=
 lem dānatur enim in. xij. libris argenti et ut re=
 stituat seruū cum forte seruus nec vnā libram
 valeat ut. **C**. de seruis. fu. si quis seruū. **E**tiam
 simplū agitur ex stipulatōe mutuo ex empto. v̄e
 dito. locato. cōducto. mādato. et alijs p̄sibus
In duplū agimus veluti furti. nec māifesti dā=
 ni iniurie ex. l. aquilia depositi in quibusdā ca=
 sibus ut. e. in p̄xima diuisione notauī. **I**tem fuit
 corrupti que cōpetit in eum cuius horreatu cōfi=
 lio q; seruus alienus fugerit aut contim̄ax ad=
 uersus dominū factus est. aut luxuriose viuerē
 cepit aut quolibet modo deterior sit factus. ut
 notauī. s̄. de ob. que ex delict. nal. §. **I**tem licet in
 qua actōe etiā earū rerum quas fugiendo. f̄=
 uus abstulit extimatio deducitur. **I**tem ex le=
 gato q; venerabilib; locis relictū est fm̄ q; dixi
 in superiori diuisione tripliciter. cum quidam
 maiorē vere extimationis quātitatem in libello
 cōuentiois inseruit ut ex hac causa viatores li=
 tium ampliorē summam spozularū exigerent.
Tunc enim q; ppter eorum causam dānum fue=
 rit passus. r̄e? triplum cōsequitur ab actore. ut
 in hoc triplo et simplū in quo dānū passus ē o=
 timeatur q; greca constitutōe iducitur ex qua

nasctur cōditio ex. l. ab tripli penā. **S**ivero act=
 ori nihil doli potest imputari. §. executor ultra
 quantitatē. l. accessā aliquid acceperit ratione
 spozularum tenetur cōditōe ex. l. in qd̄duplum
 vt simplū detur dānum passo. triplū vero fisco
 vt in auten. vt liti. i. §. et h̄ q̄z. **N**ā autēz repi=
 at diffinitua vel nō. notauī in summa. **C**. de spoz
 tu. §. vi. §. olim forte pleni? erat diffinitū. **I**tem
 imponit̄ pena qd̄rupli p furto manifestū. **I**tem
 p eo qd̄ dictū est vt alij fiat vel nō fiat nego=
 ciū p calūniā. **I**tem p eo qd̄ metus cā factū sit.
 hec tamē actio sui natura hoc tacite cōtinet.
 vt qui iudicis iussu ipam rē actori restituat ab=
 soluat. q; in ceteris nō est ita §. om̄imō quisq;
 in qd̄ruplū cōdemnat̄. **I**tem actō furti nō ma=
 nifesti et serui corrupti a principio sunt in du=
 plū. Sed actō l. aquilia et depositi in q̄tuor casib;
 vt. s̄. e. §. Sequit̄ de diuisione videre tercia du=
 plicatē inficiatōe et idē in actōe ex testō p le=
 gato relicto venerabili loco h̄ t̄m nedū inficia=
 tōe §. etiā mora duplicat̄ scz si differat aliquis
 soluere vsq; qd̄ iussu magistratūz oueniat̄ et
 p̄bant̄. hec om̄ia que dixi in hac diuisione. j. e.
 §. om̄s aut actōes vsq; ad illū. §. actōm autēz.
Sequit̄. v. diuisio. q; actōm om̄iū qd̄a sunt bo=
 ne fidei. qd̄az stricti iuris. bone fidei sunt he ex=
 empto. vendito. locato. cōducto. neg. gest. mā=
 dati depositi p socio tutele. pignoraticia fam=
 her. cōi di. p̄s. §. q; de extimato p̄ponit̄. et ea q;
 ex pmutatōe cōpetit̄. et hereditatis petitio et
 actō ex stipulatu p dote. vt. j. e. §. actōm autēz
 forte idē est in actōe finū regū. q; valde simif
 illis duab; est. s̄. fam. her. cōi di. dno t̄m meovi
 debat̄ cōtrariū satis est enim qd̄ lex non dicit
 eam bone fidei esse. et p̄t inde aliqua rō reddi.
 q̄re secus sit in ea quam in p̄dictis duab; q; in
 ea qd̄ cōstat esse meū p̄riū adiudicari p̄t vicis=
 no me inuito. §. in actōe cōi di. vel fam. her. ad
 iudicare p̄t cōe et nō p̄riū. **I**tem q̄ri p̄t de actōe
 p̄s. §. que dat̄ pro p̄cario. videretur enim esse
 bone fidei vt. ff. de p̄ca. l. ij. §. h̄ interdētū. sed
 non ita esse credimus om̄s §. intelligimus esse
 actōes stricti iuris q̄s. s̄. non nominauimus. vt
 ff. de his qui sui vel ali. iu. sunt. l. i. §. videamus
 Sed illud querendū est q̄re supiores magis di=
 cunt̄ bonefi. q; alie om̄s q; sunt stricti iuris. **N**ū
 quid enim ille dicunt̄ magis bone fidei q; alie.
 quia in alijs impune committat̄ dol. sed nō cō=
 mittat̄ impune. in his q; sunt bone fidei. h̄. nō.
 in nullo enim om̄imō cōtractu impune cōmitti=
 tur dol. imo purgat̄ in actōe bone fidei et stri=
 cti iuris. vt notauī in summa. **C**. de dolo. §. nunc
 autē. **V**nde etiā dicit̄ p̄tor. generalis pacta ser=
 uabo que nō erūt mita dolo. ma. vt. ff. de pac.
 l. iuris. §. p̄tor. dicit̄ enim generalis bo. fidei
 in cōtractib; cōsiderari equū esse. vt. **C**. de act.
 et ob. l. bonā fidē. **S**ed dicunt̄ quidā stricti iuris
 esse q; stricti id solummō venit in eis qd̄ princi=
 palis est in obligatōe vel principalis exigitur
 actōnis natura. **V**nde nec venit vsura ex mo=
 ra vt nō in summa. **C**. de vsur. §. p̄stat̄ aut̄ sed
 nec veniūt fruct? si petā qd̄ aliqui nō fuit meū

nisi a tpe litis cō. Sed si petā. q̄b aliqui fuit me-
 um. veniūt fructus ex mora vel etiaz ante mo-
 rā q̄nq; ne q̄s locupletet cū aliena iactura. vt
 ff. de vsu. l. ij. et. l. videamus. §. si actōem et vt
 no. in summa. C. de cōdict. inde. §. venit etiā in
 cōdictōem et de cōdictōe ob cām datoꝝ. §. vl.
 sed nec venit interesse si rē dari erat in obliga-
 tōe nā si rem tradi vel factū est in obligatōe
 venit interesse. vt dixi. §. e. l. §. et est no. et vt
 no. in summa. C. si cer. pe. in prim. Ista ḡ omnia
 que locū obtinēt accessionū non veniūt in actō-
 nib; stricti iuris nec obstat q̄b ista veniunt in
 actōib; arbitarijs que sunt stricti iuris vt pa-
 rebit ex sequētib;. nec veniūt in his actōis v̄l
 obligatōis iur̄ si iudicis officio. vt notavi in sū-
 ma. C. de eo q̄d certo loco da. o. in p̄n. et de rei
 ven. §. fructus et dicemus. §. e. In actōib; autē
 bone fidei hec omnia veniūt actōis et obligatō-
 nis iur̄ p̄ter vsuras q̄ veniūt iudicis officio p̄p̄-
 morā vt no. in summa. C. de vsu. et de act. emp.
 et ven. Item veniūt multa de quib; neq; est a-
 ctū neq; cogitatū inter cōtrahētes vt ruta ce-
 la. et similia q̄ occasione actōis exportata sunt
 ab empro. e. vt liquet ex eadē summa de actō-
 emp̄. Dicunt enim bone fi. vei exuberātis. q̄a
 in eis pleniorē iudex h̄z p̄tātē ad oīa exeq̄nda
 que suadet equitas vel bona fi. licet de eis non
 cōuenerint vel cogitauerint cōtrahētes. et idē
 in his q̄ equipant iudicis bone fi. vt legatis et
 fidei cō. vt no. in summa. C. de vsu. legatoꝝ.
 Vide et etiā in s̄ ti. et alia notari d̄ra inter istas
 actōes. q; in bonefi. actōib; fiebat op̄eset ō ip̄o
 iure. vel p̄ iudicis officiū. In actōib; autē stricti
 iuris fiebat opposita doli exceptōe. sed hodie
 fit ip̄o iure in verisq; p̄ter quā in depositi actōe
 et in alijs quibusdā vt. §. e. §. in bone fi. et vt no.
 in summa. C. de cōpen. Potest et in sc̄do mēbro
 huius distinctōis vel diuisionis illa subijci diu-
 sio q̄d actōm q̄ stricti iuris sunt. Alie sunt arbi-
 trarie alie nō. Assignāde ḡ sunt arbitrarie. vt
 p̄ cōsequētā intelligat̄ om̄s alias nō esse arbi-
 trarias. Et certe iste arbitrarie repiunt quedā
 in rē quedā in p̄sonā. In rem veluti publiciana
 seruiana de reb; colom̄ q̄si seruiana q̄ etiaz hyp-
 othecaria vocat̄. In p̄sonā veluti q̄d met̄ cā
 de dolo. et ad exhib. et cōdictō certi p̄ eo. q̄d cer-
 to loco p̄missum vel legatū est et actō noxalis
 que op̄et̄ extra d̄m̄ ex maleficio serui vt. §. e.
 §. p̄terea. Et vide et. l. rōem notare q̄re dicant̄
 arbitrarie. pendēt enim ex arbitrio iudicātis.
 vel quia p̄mittit̄ iudici ex bono et equo s̄m cui⁹
 q; rei naturā de qua actū est ext. mare que ad-
 modū actōis satisfieri oportet. Sunt enim iste
 actōes varie nature. q; in plerisq; arbitrat̄ ius-
 dex de restituēdo p̄m. sc̄do. vt dānet. quanti in
 litem iurauerit actor vel ad interesse. vel ad p̄-
 ciū. vt notavi in summa. C. de rei ven. et q̄d me-
 tus cā et de dolo. §. in vna nō arbitrat̄ nisi in in-
 teresse. i. in ea que dat̄ p̄ eo. q̄d certo loco de-
 b̄t vt dixi in alia. q̄dā nō arbitrat̄ n̄ an liceat
 d̄no noxe dedē serui. q̄d q̄n debeat p̄mitti vel
 denegari notavi in summa. C. de nox. Quidam

en̄ uoluerūt dicē. q̄b iste arbitrarie sint p̄p̄ie
 sp̄s actōm. neq; bone fidei neq; stricti iuris et
 hoc notauerūt. ff. de in litem iu. l. in actōib;. §.
 plane et de vsuca. l. in fidei cō. §. i. In his q̄d fal-
 sum reputo. q̄a p̄fectissima et immediata ē illa
 supior diuisio. Actōm Alie sunt bonefidei. alie
 sunt stricti iuris. Nunc est subijciēda. vi. di-
 uisio. q̄d actōm oim. alie sunt p̄petue alie tem-
 porales. q̄d quid aliē inuestigari non p̄t n̄ p̄mo
 sciat̄ vtrū actō sit ciuiliis an p̄toria. Que autē sit
 ciuiliis et que p̄toria plene notauit. §. e. in prima
 diuisione actōm. §. diuisiones at. Et si quidē actō
 sit ciuiliis aut p̄sonalie. Est autē in rē si est p̄so-
 nalis. olim quidē erat p̄petua. q; durabat sine
 p̄finitōe t̄pis. sed hodie extendit̄ ad sp̄cium.
 xxx. an. vt. §. de p̄pe. et tē. act. in prim. Sed vide-
 tur q̄d istud fallat in actōe. que rescēdit ex. l.
 iulia repetūdaz. Dat̄ enim in heredes intra ā
 nū d̄taxat a morte eius qui arguebat̄. vt. ff.
 ad. l. iul. repe. l. ij. Itē fallit s̄m nos in act. in iu-
 riaz. q̄ rescēdit ex. l. cor. vt no. in summa. C. de
 iniur. §. est autē actō. Si autē actio ciuiliis sit in rē
 puta rei vindicatio vel hypothecaria. hypo-
 thecaria quid tollit̄ varijs t̄pib;. vt no. in sum-
 ma. C. aduersus. c. rei ven. Similit̄ varijs t̄po-
 rib; tollit̄ vt no. in summa. C. de rei ven. §. vl.
 De quibusdā autē ciuilib; actōnib; d̄bitat̄. an
 et quāto t̄pe tollant̄ puta act. fām. her. cō. di.
 et pignoratitia et negatoria de quib; quid ob-
 tineat no. in summa. C. de p̄scrip. xxx. an. §. sup
 quibusdā. Si at̄ actio sit p̄toria. Aut cōmet̄ p̄se-
 cutōem rei aut penā. Si cōmet̄ p̄secutōnem
 rei dat̄ p̄petuo n̄ deē extra ius ciuile vt d̄r in re-
 scissoria q̄ rescēdit vsuē. q̄ iuris ciuiliis est. vel
 nisi deē ad rescissōem cōtractus vel ad ei⁹ re-
 formatōem contra ea vel vltra ea que cōuene-
 rūt p̄tes vt patet in redibitoria et q̄nto mino-
 ris et similib;. vt in act. in factū q̄ q̄nto t̄pe tol-
 lat̄ no. in summa. C. de edil. act. vel nisi deē ex
 delicto. Ex quibusdam t̄n delictis dat̄ p̄petuo
 p̄pter immunitatē eoz. vel q; ad aliq̄d ad de-
 linquentē puenit vt interdico v̄n vi et actō.
 q̄d metus cā et vi bo. rap. et actōe de dolo vel
 in factū nomine doli. vel n̄ ex cōtractu vnius
 que hodie nō h̄z in p̄tate sua deē cōtra alterz
 in cuius rē non est versum. vel cuius nō inter-
 cessit volūtas vt patet in actōe de peculio ser-
 uo alienato v̄l manumisso vel mortuo. Si vero
 cōtineat penā tollit̄ āno. sed fallit in actōe fur-
 ti manifesti p̄pter cuius criminis immunitatē
 p̄tor est imauit absurdū eā terminari anno. Et
 idem in alijs quibusdāz crimib; p̄pter immuni-
 tatē eoz vt dixi. §. ibi. Ex quibusdā autē. et. Pe-
 nā accipe siue sit pena respectu actoris et rei. si
 ue rei rātū. siue actoris rātū vt no. §. e. §. §. hic
 est interserenduz. et p̄banē s̄ oīa. ff. de act. et
 ob. l. in honozarijs et. §. de p̄pe. et tē. act. et. ff.
 de edil. e. sciēdū. §. vl. et. l. sui nō. et. l. q̄d si nolit̄.
 §. in factū vsq; in fi. l. et. l. si v̄ditō. de his. et
 de alie. iu. mu. c. f. nō solū. §. vl. et de eo. q̄d fal-
 tu. ac. l. huius. §. hac et de his q̄ in frau. c. l. ait. §.
 annus et de eo. p̄ que fac. e. l. §. vltimo. Rec est

permittenda quedam regula quod actioes ille maxi-
me que sunt temporales perpetuantur. l. i. in xl. an-
nos uel executoris conventioe uel fidei iudicibus modis
in xxx. annos ut notauit in summa. C. de an. ex-
cep. et de p. sc. p. xl. an. h. fallit in act. de dolo. q.
non perpetuatur licet. q. ut. C. de dolo. l. ult. et idē
dicunt quidam in rescissoria. qd non concedo
ut notauit in summa. C. de t. p. i. in integ. restit. §.
ult. Sequitur vii diuisio. quod actionū omnium
alie sunt transitorie ad heredes. Alie nō qz di-
uisionē plene persecutus sū in summa. C. de h. e. ac.
a principio usqz ad illū. §. porro quedā. **P**rius dica-
mus de vii. diuisione. Est ergo sciendū. quod acti-
onū oim alie sunt famose. alie nō. **Q**ue autē in-
famēt uel nō plene notauit in summa. C. de his qui
no. in fa. §. p. sententiā usqz ad illū. §. ex gñe autē
Sequitur. ix. diuisio. quod actionū oim alie sunt di-
recte. alie sunt ueriles. et hāc diuisionē persecutus
sum plene in summa. C. de act. et ob. §. pōt et circa
usqz ad illū uerficulum sicut et in contractibus
Sequitur. x. diuisio. quod actionū oim alie sunt di-
recte. alie contrarie. Et hic appello directas re-
spectu contrariarū. nō respectu uerilium s. quibus. s.
dictū est. Et dicitur hec directa q. datur ei a quo
res uel tractus sumit originē. ut in mādato et
deposito et tutela et comodato. a comodare em
sumit res incipiū. unde et ei sicut et alijs superioribus
dat directa et ei qui suscepit datur contraria sic
dicta. quia contra comodates uel similes intēden-
tes directas moueri cōsueuit h. tñ et sine eis po-
test moueri ut. ff. de mo. l. in comodato. §. i. p. so-
ciouero ab utraqz parte est directa. eo quod vari-
etas officiorū uel factorū nō interuenit. sicut et
in superioribus nā aliud est factū deponēis aliud
depositorij. **E**t ex h. magis nō est socius meus
quā ego suus. **S**equitur. et. xi. diuisio. quod actionū
omniū alie sunt uniuersales. alie sunt singulares
Potest adijci et terciū mēbrū. quod alie sunt gñales
que autē sunt uniuersales singulares. uel gñales
et quāuaria iura sunt in eis. Et circa edictionem
actiois et circa sententiā plene notauit in summa
C. de edēdo. §. sed dicit ibi. cōsidera tñ et usqz
ad illū. §. dicit. **S**equitur. xij. diuisio. actōnū om-
nium. alie sunt simplices. alie sunt duplices. Du-
plices sunt ille tres actōes fa. hercis. cōdi. di. fi-
miū reg. quia in eis uterqz est actor et uterqz ē
reus. Et idē in duobz interdicitis. ut uti posside-
tis et utrobi. et est h. fm naturā actōis interdi-
ctōz. ex accidētī tñ imponit alicui on. p. batio-
nis ex eo qd pmo puocat ad iudiciū uel ex eo
qd uincit in iudicio sortis. uel tamē ab incipio.
et ex post facto. qd est actor et reus. omis alie
dicuntur simplices actōes. et omia alia dicuntur sim-
plicia interdicitā ut. ff. de iudic. in tribz. et insti-
de interdicit. §. terciā diuisio. nisi forte alia tria
interdicitā. ut de supfic. et de aqua q. ti. et esti.
illud s. supfic. dat supficiario ne fiat ei ius q. mi-
n. ita fruatur uti fruatur. ex. l. locatōis nec ui. nec. c.
nec p. cario ab adūsario. ut. ff. de supfici. l. i. alia
duo interdicitā de aq. q. ti. et esti. ubi cōpetant
notauit. s. e. specificādo noia interdicitōz. omniū
Fieri pnt et alie tres diuisiones actōm. **Q**uod actō

nū omniū. alie sunt datiuē. alie natiuē. **Q**uedam
enim dantur ex legibus uel his que uicē legū obti-
nent. alie nascuntur ex cōtractu uel qsi cōtractu
uel ex maleficio uel ex qsi maleficio. ut. s. eo.
notatū est. **T**er actōm oim alie sunt persecutorie
solite. Alie nō ut ille quibus alijs cōuenit de pe-
culio uel quibus dānet in qntū facē pōt ut in act.
p. socio. et p. dote quibusdā p. somis et causis qui-
bus fit cōdemnatō in qntūz facere pōt q. habet
ratō reoz. ne egeat ut. j. e. §. sunt p. ter ea. et. ff.
de re iu. et in cōdemnatōe p. sonaz. et notauit in
summa. C. p. socio. §. vi. **T**er actōm oim qdā sunt
ex tractu. quedā ex facto. i. ex maleficio. que
dā ex lege uel edicto p. trōis. qdā uoluntarie
quedā necessarie ut. ff. de act. et ob. l. obliga-
m. h. iste tres diuisiones nō sūt ab eo ueriles et ne-
cessarie. ut superior. xij. et ideo nō tā ita plene
uel diligētē fuit necessariū eas p. sequi. **P**reter
hoc notādū est qd p. dictē diuisiones omis et sin-
gule generalissime sunt oim oio actōnū. ut. s.
notatū est. **A**d qd ostēdendū dñs meus singu-
las diuisiones noibz l. rāz. designauit. **E**t primaz
diuisionē uocauit. a. scdā. b. et sic usqz ad. **A.**
Et has. xij. figuras l. rāz. uniuersalē actōm in cir-
cuitu cuiusqz circuli. in q. scriptū est nomē actō-
nis posuit sed cū uideret adhuc p. arborē non
posse sciri q. l. is sit una queqz actō sup. pmo mē-
bro diuisionis cuiuslibet fecit unū pūctū encau-
sti. **I**n scdo mēbro. ij. pūctā. unū sup. aliud. **I**n
tercio tria. **I**n q. rto q. tuor. s. facto. cū uideret
singulas diuisiones p. figuras l. rāz. p. singulos
circuitus positarū designari si actō cōtineat in
pmo mēbro p. me diuisionis fecit pūctū unū sup.
p. mā figurā. **T**er si cōtineat in pmo mēbro se-
cūde diuisionis fecit pūctū unū sup. scdā. mē-
brū. **S**i uero cōtineat in scdo mēbro scde di-
uisionis posuit duo pūctā sup. scdā. figurā. **E**t
si cōtineat in terciō posuit tria. et sic de omnibz
Nec enī est opus cōmuerari singula. **Q**ui dicaz
amplius certe sicut ipse suis figuris significa-
uit. si uelles uniuersalē actōis p. p. leges
p. sequi multo longiori tractatu esset opus. ut
pote cū singularū diuisionē mēbrū uniuersalē acti-
onū p. teria necesse ēē p. bare. et no. q. p. trōie p.
mo ponitur ex pte dextera domine actōis q. in
figura m. ieris est depicta et significat iuris p. u-
dēciā. uelut regina brachij paulis. p. extēsis li-
lium tenet in manibz. sub cuius sinistro brachio
ciuiles quiescūt actiones. **I**llud notandū est quod
quidā super singulis circulis nō habēt. nisi. x. fi-
guras l. rāz. h. xij. dñt esse sicut. xij. sūt diuisiones

**Quod cum eo qui in aliena potestate
est negocium gestū esse dicetur**

Datum est. s. s. oblig. q. oriūtur ex nris
cōtractibus et secūdo loco de oblig. que
oriūtur ex nostris delictis et quia obli-
gatōes extra nos oriūtur nō solū ex p. sona nra. h. ec
seruoz. et filioz. idē gñaliē pōit de omni nego-
tio qd gestus est cū eo qui in potestate aliena

et ita sicut et s. pmo ponit de cōtractibz seruo
rū et filioz. Postea de maleficijs eoz de quibz
omibz plene no. in summa in. e. t. s. spectat illud
ius vsqz in fi. t.

De noxalibus actōibus

Qualit obligem ex cōtractibz seruo
rū. s. dictū est. Nūc ponit qualit ob
ligem ex delictis eoz. qz ex delictis
eoz oriunt noxales actōes ideo ponit de nox
alibz actō. Vnde videndū qre dicant noxa
les. quibz tenent et ex qz delictis. et in qz. et qli
ter danent. Et qles sint de quibz omibz plene di
ximus in summa. C. m. e. ti.

Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur

Dictū est. s. de maleficijs omissis a li
beris v. l. seruilibz psonis sequit vt vi
deamus de dāno dato ab irratiōnali
aiāli. et ita ponit quid iuris sit. si qdrupes dice
tur pauperiem fecisse. Videndū qz quid sit pauperi
ens. et q actio nascat de pauperie. et qn locū ha
beat. cui det et cōtra qz et qualis sit actio. Est
autē pauperie dānū sine iniuria facientis datum.
nec eni pōt dici aiāli iniuriā fecisse qd sensu ca
ret. Imprope eni dicit qnqz in iniuriā sine culpa
cōmittere res maiata vt. ff. cōmo. si vt certo
s. plane si comodauit. Nascit at de pauperie actō
in factū. Sed et dici pōt sine adiectōe aliq actio
de pauperie. Dat ista actō de pauperie ita demū si
nullius hois instmctū vel culpa interueniente
aiāli cōtra naturā sui generis dederit dānū non
cura licet aiāli fm suā naturā dederit dānū. Ce
terum si qd isto de fuerit cessat is actō. puta
si equus etiā calcitrosus cōmota feritate cal
ce pcusserit. Aut etiā bos cornu petere solitus
petierit. Aut mule ppter nimiam ferociā. qd si
propter loci iniquitatem. i. asperitatem vel du
riciam. aut propter culpam muliois aut si plus
iusto onerata fuerit quadrupes in aliquē on
euerterit. hec actio cessabit dāniqz iniurie age
tur ex. l. aquilia vel in factū cōtra mulionē vel
eū cuius culpa dānū datū est. sed rificanis cum
duceret ab aliq asperitate sua euaserit alicui
dānū dederit si cōtineri firmiter ab aliq portue
rit vel si p eū locū duci nō debuit hec actō ces
sabit. et tenebit ille cuius infirmitas interue
nit. v. l. cuius pmissio cessabit. Tē et si instigatu. al
teri fera dānū dedit. is actō cessabit. et gñali
ter locū hz quot. contra naturam sui gñis fera
mota pauperiem dederit. Tuoqz si equus dolore
cōcitarus calce petierit cessat is actō. Sed ille
q equū pcussit vel vulnerauit in factū magis
quā. l. aquilia tenent qz non ipso suo corpore da
mū dedit at si cū equū quis pmulisset vel pal
patus est calce eū pcussit erit huic actōi locus
Et si alia qdrupes aliā cōcitaruit vt dānū da
ret eius qdrupedis q cōcitaruit noie erit agen
dū. Nec distinguo dederit qdrupes pauperie cor

poro suo. An p aliā rē quā tetigit. pura si plan
stro bos obtinuit aliquē. vel villa alia re deie
cta vt. ff. e. l. i. s. ait ptoz vsqz ad illum. s. in bes
tjis. In feris autē bestjis nō hz locum is actō.
qa nō vident dare dānū cōtra naturā gñis sui.
est enim eoz feritas gñalis alias genitalis vt
q. e. s. l. s. aut. s. licz locū non habeat directa lo
cū hz utilis. licet dederit dānū fm naturā ge
neris sui si tñ nulli hoim pōt ascribi culpa in eo
qd dānū datū est. licet forte fuerit culpa in eo
qd habuit aiāli v non debuit fore vt. j. e. s. v. l. t.
ff. e. l. i. s. in bestjis. Dat is actō directa ita de
mū si qdrupes dederit dānū. Nā si fuerit bi
pes dat utilis vt. ff. e. l. penl. Pref s sciendū
est qd ille qui tenet de pauperie etiā ex edicto es
diliū qnqzouemiri pōt. plibz eni edictū ediliū ne
qz canē verrē aprū vrsū leonē pātherā et ge
neraliē aliud ue qd noceret siue soluta sint siue
alligata vt cōtineri vinculis q min⁹ damna fe
rāt nō possint q vulgo iter fiet habeat vt vni
cuiqz nocē vel dānū dari possit si aduersus ea
factū sit et hō liber ex ea rē pierit solidi ducē
ti pstabunt. Si autē nocitū hoim libero esse di
cet qnti bonū et equū iudici videbit cōdemna
tur vt inde tamē deformitatis ratō nō habeat
cū liberū corpus nō recipiat extimatōem. s. im
pensarū curatōe factaz et opaz amissaz et qz
quisqz amissurus esset estz inutilis factus vt. ff.
e. l. ex hac. et sife. s. de. ob. q. ex q. delic. nas. s.
ob hoiez ceterarū rerū dānū datū. v. l. factū in
duplū refartit et nihilominus pōt agi de pauperie
siue erat aiāli ferū siue non. sic eni dicit genera
liē aliud ue qd noceret. actōes eni pferim pe
nales de eadem re occurrentes. alia non osmit
aliā vt. j. e. s. v. l. et penul. et. ff. de edil. e. l. hu
emim et. l. gñaliē. et. l. q. vulgo. Sup his tamen
penalibz vel nō penalibz actōibz qn in vnā pū
dicez p alterā plene no. s. de ob. que ex de. nas.
s. possunt etiā tercio. Dat is actio ei cui dānū
datū est et heredibz eius siue sit dñs rei in qua
dānū datū est siue quocqz mō rē detinebat. vt qz
omodatarius est vel cōducto: vel fullo talium
enim videt iteresse qd tenent dño vel omodā
ei vel locanti vt. ff. e. l. s. actō. Tē dat in dñm
qdrupedis. s. pntē nō in eū cuius fit quadrupes
cū noceret. Si g ante litē. cō. decessit aiāli exti
cta est actio de pauperie. secus videt si decessit
post litē. cō. vt. ff. e. l. i. s. tē. in qdrupedibz et
ff. de nox. si plerūqz. s. v. l. in fi. ibi et mortuo s.
uo tē. Idemqz multo magis si post litē. q. ab a
lio occidat aiāli. qz ibi dño actō. l. aquilie cōpe
tit cōtra occisorē et liberat ab eo cui pauperie
facta est p cessōem actōis. l. aquilie. vt. ff. e. l.
i. s. si post litē. cō. Si vō aiāli qd nocuit plurius
est singuli insolidū tenent actōe noxali. vt. ff.
e. l. i. s. si cōe excusari tamē pōt dñs qu adrupe
dis. si quadrupes sua ab alio cōcitarata vel ag
gressa dedit dānū. Nā arietes vel boues omis
sent cornua. et alter alterū occidit. si quid is pe
at qui est aggressus alterū cessat is actio si is
peat qui nō puocauit dat is actio in eū qui cō
fessus est quadrupedez esse suā et si non sit sua

vt. ff. de inter. act. l. si quis in iur. Item dat in hede s ceterosqz successores no qsi in heredes sed qsi in qsi libet dnos vt. ff. e. l. i. §. xl. ad similitudine noxaliu actonu q danē ex delictis seruoꝝ vt no. in summa. C. de nox. §. xl. Nec actō noxalis est cōpetit ei cōtra dñm ad extimatō nē noxie. et est noxi ipm delictū aut si nolit p̄stare extimatōez noxie liberaf dādo aial qd nocuit et ipm aial dicit noxa. sicut in noxijs p̄uoꝝ dñis vt. §. de noxa. in pri. Et satis dici p̄e in hac actōe noxali que cōpetit p noxia iriōa lis vel bruti aial vt dñm restitutō fit in obliga tōe noxe aut dēdictio fit in pmissiōe sic et in no xaiōmissa a ratōali aiali. i. a suo vt. ff. de re iu. l. miles. §. i. et. ij. Interdū tñ nō libat dñs p de ditōem noxe. s̄ est ppter mēdaciūz suū puta si in iur̄ interrogatus an sua esset qdrupes. ff. nō esse suā. Nā si cōstiterit esse eius insolid cō dēnabit vt. ff. e. l. i. §. interdum. Ciuilis est hec actio p̄ficiat̄ eni ex. l. xij. ta. vt. ff. e. l. ait p̄toꝝ tamē sup ea fecit tractatū vt. ff. e. l. i. §. ait pre tor quia nihil reliquit intentatū sicut et in alijs quibusdā actōibz notauit. s̄ in summa. C. de acē. et ita dicā eā esse p̄petuā. Illud nō puto esse ve rū qd quidā dixerūt eā dari in duplū ex inficia tōe. Sicut et actio. l. aquil. qd nō puto verum. quia pene potius sunt moliente quam ex aspe rante. vt. ff. de penis. l. ex mēpretatōe.

De his p̄ q̄s agere possum Rubrica

Quā est. §. de act. Nūc aut̄ ponit per q̄s exercent̄ actōes et certe olim alie no noie quis nō poterat ciuiliē agē nisi p̄ p̄lo p̄ libertate p̄ tutela p̄ absente rei pu. cā. p̄ ca p̄tuis et p̄ his qui essent in eoz̄ tutela. qd̄ le ge hostilia cēlebat̄ sed modernis h̄ magnā in cōmoditatē cōtinere visum est vt̄pute cū mor buvel etas et necessaria pegrinatō. Itēqz alie iuste cāe sepe sint impedimēto q̄ minus hoies p̄ se litē exequant̄. Itēqz cepunt litigare in ciuili iudicio p̄ alias p̄sonas puta p̄ p̄curatoꝝ et curatoꝝ de quibz plene diximus in summa. C. de p̄cura. Itē p̄ tutoꝝ et cura. de quibz di ximus. §. de tu. et cu. et in summa. C. de tutela leg et de testāria et de his q̄ da. tu. et de admi ni. tu. vel p̄ syndicos aut iconomos vel actōes vt. ff. qd̄ cuiuscūqz vni. l. i. §. quibz. l. nulli. l. item. §. i. et. §. de sacro san. ec. l. iubemus in pri. ibi nulli iconomo tē. r. §. p̄dia aut̄ et. l. sancim⁹ ibi sed ab his tē et de epis tē. l. om̄s. §. nihilo min⁹. l. cū clericis at. s̄z hodie ibi actōes t̄za eccliam tē vel p̄ apocrifarios vt̄ in aut. quō o. po. teat. epi. §. et illud etiaz. Itē p̄ eos qui eoz̄ vicē replent̄ vt̄ sunt orphanatroph̄i vt. C. §. epis tē. Orphanatrophos vel p̄res in bonis filioꝝ q̄s hōit in p̄tate vt. C. de bonis mater. l. i. et de bonis q̄ lib. l. vi. §. v̄ aut̄ Causa aut̄ cri minalis agit̄ p̄ p̄ncipales p̄sonas tātū. nisi sit causa iniuriarū q̄ mouet̄ ab illustri vel contra illustrem vt̄ notauit in sum. C. de p̄curat. §. cōsti

tuit̄ autem. et. §. itē finit̄ finita causa. r. de miu r̄is. §. ult.

De satisfatione Rubrica

Satisfactio rem pupilli vel adulti sal. fo. diximus. §. de satisfactio. tu. vel cu. Dic aut̄ tractat de satisfactio nibz q̄ exponunt̄ in iudicio vel ab actōe vel a reo noie suo vel alieno in quibz licet olim aliter obtineret. vt̄ dicit in p̄. huius. t. Hodie aliud obseruat̄ ut̄ notauit in summa. C. de satisfando

De p̄petuis et temporalibus actiōibz et que in heredes r̄ ad heredes transeunt

Quā est. §. de satisf. modo aut̄ quasi ibi in textu omiserit duas diuisiones actōm nō p̄termittit affigere eas in p̄sent. ti. l. vt̄ sciam⁹ q̄ actōes sint p̄petue vel t̄pales et q̄ t̄rāseūt ab hōdes vt̄ in hōdes q̄s qd̄ diuisiones. licet sup̄ioris. t. textus nō cōp̄prehēdat. nos tñ plene cōphendimus ad p̄fectā noticiāz actōm cōsiderātes rubrice sententiā vt. §. de act. §. nūc est subiciēda. vi. et. §. sequit̄. vii. §. etiā illud di xi adiciēd̄ p̄ qua p̄te t̄rāseant actōes ad here des. vel in hōdes. Pref̄ h̄ sciendū qd̄ cū de ip̄is agētibz r̄ respōdentibz r̄ de act. plene dixerit. quia ea nō sufficiūt ad iudicij sententiā et de iur̄ dice vel iudicis officio in corde suocepit. r̄ cū vellet ḡnalia omnium tradere actōm de offi cio iudicis tenere nō potuit cōceptū eni sermo nem retinere quis p̄t et sic regulāz ḡnalem de iudicis officio sup̄ om̄i actōe tradit ita. s̄. qd̄ of ficio iudicis in om̄i actōe est absolutio faciēda subaudi a iudicij obseruatōe. si quis añ senten tiā satisfaciāt et h̄ est qd̄ vulgo dicebat̄ ante om̄ia iudicia sunt absolutio. r̄a vt. §. e. §. vi. a p̄n cipali eni actōe nō p̄t absolui cū ea iam sit nulla sublata de iure p̄ solutōem r̄ de facto cū nullā amplius actōr moueat litēz.

De exceptiōibus Rubrica

De actōibz. §. dictū est. h̄ q̄a exceptō nes loco sunt actōnū. Nam r̄ qui exci pit agere q̄ntū ad onus p̄batōis vi det. vt. ff. e. l. i. ideo ponit de exceptiōibz ma xime ideo. quia respectu actōnū exceptōes di cunt̄ vnū eni alterū impugnat. Vel sic vidim⁹ de act. quibz actōes armanē et accingunt̄ q̄si gladijs. Nūc videamus de exceptiōibz quibz rei muni vidēt̄ et defēdunt̄ q̄i clipeis. Vidēt̄ e ergo qd̄ sit exceptō Et q̄ sit exceptōm diuisio. et q̄n̄ q̄liter r̄a quibz opponant̄. qd̄ dic vt̄ no. in summa. C. e. t. Pref̄ h̄ sciendū est qd̄ vbi tē poralis est exceptō si ago añ diē vt̄ mihi solua tur ante diē repello. exceptōne mirū est tñ. qd̄ dicit̄. §. e. ti. §. p̄terea mihi efficacē cōpetē actō nē. Sed ita intellige. qd̄ efficax sit actō in sui suba. est enim debito: de iure ciuili et naturali

obligatus et pure in pñti dat actio. nō tñ est
 efficar qñtū ad actōis opē vt ibidem dicit vel
 dic. **E**fficax est actio inspecto gñe. nā si dicat
 pmisit tibi semp pma facie videt reus condes
 mandus vt. j. e. ti. pxi. in prim. et. §. rursus. §.
 §. si rursus. Sed si ad qlitatē descēdas qz sic pro
 misit scz metu vel dolo vel in diē nō est efficar
Quid si dico. x. te tibi singulis annis debere et
 tu negas nōne possum extra te statim agere et
 suis tēpibz soluas. qd puto posse. vt. **C.** de fidei
 cōmiss. l. i. licet cōtrariū sit ar. ff. de iudi. nō quē
 admodū. **T**ē notandū qd a pcuratore olim qd
 repellebat ppter infamiā qd hodie nō est. vt
 j. e. l. vi. §. aliud est in aduocato vt. ff. de pestu
 lādo. l. i. §. penul. et vt notauit. §. de postulando
Aduccatus enim fugit honore. pcurator. vō
 onere a quo ppter pecuniaz suā nō debet repel
 li vt. ff. de inter. et rele. l. relegatoz. §. vi. **T**ē
 si vis plene scire de efficacia pacti ppetui et per
 emptorij dic vt notauit in summa. **C.** de pacē. §.
 ite in sunt alia pacta.

De replicatōibus Rubrica

Sicut reus exceptōne defēdit cōtra
 actōem agētis. ita actor cōtra exce
 ptōem respōdentis auxilio ptegitur
 replicatōis et sicut licet etiā attendē in reo vt
 ipse duplicatōe iuuēt cōtra replicatōnez acto
 ris. Similitē et si duplicatio prima facie videbat
 iusta. §. actori noceat inique rursus actori opus
 est alia allegatōe qd dicit triplicatō et in infi
 mitū licet extendē. vt. j. e. in prim. vsqz ad illū. §.
 exceptōes. **I**ste autē replicatōes vel duplicatō
 nes vel triplicatōes illis et in illos cōpetūt qbz
 et in quos cōpetūt exceptōes. et tūc opponunt
 qñ ille et iteo qd in ill' dixim' h' repetita videat

De interdictis Rubrica.

De actōibus dictū est p quas exerceat
 iudicia. §. quia interdicta vice actio
 nū in iudicijs pponunt supponit de in
 terdictis. **V**idendū g' qd olim erat interdictū
 et vnde dicat. et quid sit hodie. et qd sint diuisiones
 interdictoz et qd sint ipoz cōia qd dic vt nota
 ui in summa. **C.** e. ti.

De pena temere litigantiū Rubrica

De actōibus et de his p qd actōes in
 tentant. §. dictū est. Sed qz temere
 eas qñqz pponi cōtingit ponit de pe
 na temere litigantiū. **V**ide g' qd sint pene temē
 litigantiū. **E**t certe iures sunt in spē. Sed tres
 pnt tradi in gñe. f. corporalis et pecuniaria et fas
 me. **C**orporalis pena impēit calūniatoribz vel
 similitudine supplicij vel extra ordinē. p arbi
 trio iudicis si crimē intentatū nō fuerit ordina
 riū. **T**ē imponit tergurifatoribz et puaricatori
 bz vt notauit in summa. **C.** ad turpill. et de calū

niatoribz. **R**eligiōe qz sacramēti puniē calūnia
 et si nō in hoc seculo saltem in futuro. ecce
 enī actor et reus sacramēta calūnie subeūt vt
 plene notauit in summa. **C.** de iureiur. ca. **T**em
 et vtriusqz ptis aduocati iustitā subeūt post
 litē cō. qd omni quidē vtute sua omniqz ope. qd
 iustū et verū extimauerūt clientulis suis mfer
 re pcurant. nihil studiū relinquentes. qd sibi pos
 sibile est. nō autē credita sibi cā cognita qd im
 proba sit vel penit' desperata et ex mēdacijs
 allegatōibz posita ipsi prudētēs et sciētēs cum
 mala cōsciētia liti patrocinant. §. si certamine
 pcedente tale qd fuerit cognitū a cā recedāt
 et ab hōi cōmuniōe se penitus sepabūt h' qz
 subsecuto nō dat licētia spretō litigatozi ad al
 terius aduocati vterius patrocinij cōuolare
 ne melioribz improba aduocatō subroget a cō
 tēptis cliētibz. vt. **C.** de iudi. rem nō nouā. **T**ē
 temere litiganti vel p calūniā imponit pena
 infamie lata diffinitiuā sentētia in actōe furti
 et vi. bo. rap. et iniuriar. et de dolo et sepul. vi.
 et crimine expi. here. et in actōe in factū cōtra
 mulierē calūnie cā missam in pos. et i actōe dire
 cta et mādati et depositi p socio. qd ab vtraqz
 pte est directa. vt no. §. de his q no. in fa.

Tē temē litiganti imponit pena pecuniaria.
Ecce enī si liberi patētēs vel liberi patronos in
 ius vocauerit sine venia petit a et impetrata pu
 niri in l. sol. i. aureos. **V**el si nō sint soluēdo qd
 inofficiosi castigant vt. j. e. §. vi. et ff. de in ius
 vo. l. vi. et penul. **T**em et in act. l. aquilie teme
 re litiganti imponit pena duplicatōem in legatij
 relictis venerabilibz locis vt. j. e. §. aduersus.

Tem et temere litiganti imponit pena sup
 missiōe possessiōis si p mēdaciū negauit se possi
 dere vt. ff. de rei ven. l. penul. **E**t in noxali actio
 ne amittit ptezes noxe debitōis si negauit se
 seruū hōe in pteate sua. vt. ff. de noxa. l. si seru
 depositus. §. si negauit. **T**em temere litiganti
 circa ppiā scripturaz vel circa nūeratōem sibi
 factam si cōuincat demendatō p testes vel in
 strumēta puniē in duplū. **S**ic tñ illato sacramē
 to cōfiteat nō puniē nisi in expēsis circa pba
 tōem factis vt. j. autē. de triē. et se. §. studium.
Tem temē litiganti vel vocanti aduersariū suū
 imponit pena circa viatica et litis sumpt' vt.
 ea cogat dare aduersario suo. vt. ff. de iudi. eis
 qui vt no. in sum. **C.** de fruc. et litis expē. **T**em
 ppter temeritatē vel calūniā litigandi. seu ne
 gandi transferē onus pbatōis ab inicio in aliū
 circa cōdictōem indebiti. **N**ā si is qui accepit rē
 vel pecuniā indebitā negauit se accepisse et de
 eo quincat. **C**ōpellit postea pbare. qd res vel
 pecunia fuerit sibi debita cū si ab inicio fuerit o
 fessus se accepisse ille q soluit teneēt pbare fuis
 se indebitū psumptōe habita cōtra eū qd facie
 le pecuniā suā non iactaret vel indebitā effun
 deret vt. ff. de pbat. cū de indebito. **P**reē h' no
 tandū est qd olim actor qui temere litigabat
 puniebat in decima pte litis qd in isto ti. emē
 datū est. vt. j. e. §. h' autē omnia. hodie tñ videt
 qd illa decima debeat pstarī iure autenticoz.

accidit valde p̄tinēt ad iudicē officii. vt. ff. de rei ven. l. nō solū et. l. itē si vberatū. §. i. et. C. de rei v̄. et. l. certū est. et. §. post inchoatā at̄ petitiōez et. §. eo q̄z noiet. ff. de edif. e. l. ediles etiā. §. itē sciendū. et de aq̄ plu. ar. l. si terci⁹. §. officii et de vsu. l. ij. Idēq̄z ē in dolovel culpa vel negligētia admīssa post litē n̄. sic multis p̄ bat̄ exēplis vt. ff. de rei v̄. q̄ petitorio. §. i. Itē iudicis officio fit delatio iuris iurādi circa q̄ntitatē expēsarū vt in aut. de iudic. §. oportz. Itē locū h̄z iudicis officii p̄ vsuris solucōdis ratōe more vel q̄i more in act. bone fidei. i. in actōne ex testō. vt no. in sum. C. de vsu. Itē p̄ fructibz p̄cipiēdis a male fidei possessore vt. §. si hereditas et. ff. de rei v̄. l. si nauis. §. vl. Itē p̄ fructibz p̄ceptis a bonefidei possessore an̄ l̄iō. cū extēt tpe litis. vt. C. de rei v̄. certū est vt no. in sum. C. de rei v̄. Item locū h̄z iudicis officii etiā in cōdict. quibz tenet̄ q̄s ad dādum q̄d est in numero vel p̄dēvel mēsurā. vt nedū iur̄ obiectis ad id q̄d est in obligatōe. q̄s debe at̄ adēnari. §. etiā p̄ officium iudicis ad id q̄nti p̄lis est fuit res a tpe more. vt. ff. de rebz cre. l. iurā. Itē in spēbz extimat̄ q̄nti plurimi fuit a tpe more siue sit exticta siue deterior. fca. vt id sentētia op̄hēdat et i adēnatōez deducz postulante actore. In his igit̄ vel sibi iudicis succedit officii actōis desuēdo nature vice cuius dā mistri vel mercenarij ad exequēda ea q̄ dicitat. rō ouemire actōis nature. Pref̄ h̄ sciendū ē q̄d in q̄busdā casibz cio deficiēte actōe implorat̄ iudicis officii loco actōis. licz nō fit actō. vt no. §. de act. §. i. puta circa restitucōez in m̄reg. m̄noz. r̄maloz. vt. ff. de m̄no. l. q̄d si m̄noz. §. vl. r̄vt no. in sum. C. de resti. m̄no. §. p̄diētis. r̄vt caueat̄ de dāno infec. et p̄ legatis solucōdis r̄ similibz vt. ff. de act. et ob. l. actōnis vt no. in sum. C. de oratōe stip. §. fit alia diuisio v̄ si nō caueat̄ fiat missio in possessionē. vt no. in sum. C. vt in posse. Itē p̄ salario aduocati licz nō sit ei cōuētū r̄ idē in casibz multis de salarijs notari p̄t vt. ff. de varijs et extraor. cō. l. i. Itē v̄dē in pena iudici infligēda p̄p̄ impiciā vt. ff. de va. r̄ extraor. cog. l. vl. r̄ p̄ salario p̄curatoris ei ouēto sine stipulatōe. et ex m̄uallovt no. in sum. C. mādati. §. i. Implorat̄ eē p̄ filio. qui de sui p̄ate refert̄ orōis p̄t vt. ff. de li. ex h̄i. §. deinde. §. h̄ autē Itē ip̄lorat̄ q̄n̄ q̄stō est de iurisdicōe incolaz vt. ff. ad muni. l. de iur. Item implorat̄ p̄ alimētis r̄ liberis r̄ pentibz et p̄o. mis r̄ libertis p̄stādīs in se. vt. ff. de lib. agno. si q̄s a liberis. §. si v̄l parēs. §. solēt. Itē implorat̄ p̄ reuocādo libto in sicutē p̄ rōe m̄ḡtieu d̄mis. vt no. in sum. C. de libtis et eoz. l. Idēq̄z est in liberis emācipatis. vt no. in summa. de in ḡtis liberis Itē implorat̄ vt arbit̄ v̄l iudex cogat̄ p̄nūciare vt. ff. de arbit. l. ij. §. i. et de iudic. l. de q̄ re Itē et tutores r̄ cura. apellunt̄ admittē tē tutelā vel curā admistrare. vel reducāt̄ ab admistratōe si p̄ perā sunt excusati. vt. ff. de m̄no. l. verū. §. ex facto et. §. de satisfda. tu. vel cu. §. penl. et. ff. de tu. vel cu. da. ab his. l. illud sp̄

vel si tuto. v̄l cura. nō defēdāt m̄iores remouēt̄ iudicis officio vel suspecti vt. C. de adm̄. tu. l. vl. i. §. Vocatōes eē q̄ fuit ad honores v̄l munerā publica et eoz executōes iudicis expediant̄ officio de q̄bz tractat̄ in. ff. de mu. et ho. r̄ vocatōibz mu. Itē executores nauū extra ordinē q̄nq̄z iuuant̄ ex tractatōibz eoz q̄s p̄posuerūt nauibz vt. ff. de exercitoria. l. i. §. e. aut. Nec et filia ad iudicis officii p̄tinēt̄ circa ciuiles q̄stōes. nec eni p̄nt̄ enūerari singula. v̄n̄ r̄d: latissimū vt. ff. de iurisdic. o. iu. nō lōgissimū v̄l q̄ denotaret diuturnitatē epis in h̄mōi sollicitudinibz quāuis res et p̄sona dicat̄ q̄nq̄z lōga. vel q̄ lōgitudine nō notat̄ sapia. v̄n̄ et salomō fivideris lōgū sapiētē et ē. Nec t̄n̄ p̄mittēdū est q̄d in accusatōibz puat̄ ozz criminū implorat̄ iudicis officii p̄ impositōe pene. V̄n̄ et dicunt̄ extra ordinaria crimina de q̄bz tractat̄ in. ff. de extra or. e. et de puatis delictis et de publicis criminibz plene tractauim⁹ in summis. ix. libr. ozz codicis Itē r̄ ad h̄ spectare videt̄ q̄d d. ij. e. §. penultimo.

De publicis iudicijs

DE ciuilibz iudicijs. s̄. dēm ē Itē r̄ de puatis criminibz p̄tinēt̄ ad ext̄ ordinariā cogitōez r̄ adūsiōez p̄oris tetigi i sū. supioris. Itē et de eis vt de furto et iniuria et alijs sibi bz posite sunt sp̄ales rubce licet nō respiciat̄ p̄cipalē et directo mat̄iā accusatōis §. ciuiles q̄stōis. Nūc autē tractat̄ ḡnalit̄ de publicis iudicijs. Nūq̄z t̄n̄ d: publicū iudiciū eē iudiciū. q̄d intēdit̄ eē de crimie puato ad impositōez pene criminalit̄ inferēde vt. ff. de iniurijs. l. q̄d senat̄ r̄ cōsultū. Vidēdū ē ḡ q̄ h̄ dicant̄ publica iudicia. Et v̄n̄. Et q̄ sit diuisio pub. criminū. Publica at̄ iudicia dicta sunt q̄z executō cuilibz de p̄plo plurimū dat̄. Et inde dicāt̄ publica. vt. §. e. §. i. et. §. de suspect. tu. §. nequens ē nisi certa rōe p̄hibeat̄ ab accusando de q̄bz rōibz plene notauim⁹ doctrinā in sum. C. q̄ accusa. nō pos. §. si q̄s possit. S̄z t̄n̄ videt̄ q̄d p̄dicta regula fallat̄ in crimine ptus suppositi. de q̄ soli accusant̄ p̄ntes aut hu. ad q̄s ea res p̄tinēt non quilibet ex p̄plo. vt publicā accusatōez intēdat̄. vt. ff. ad. l. cor. de fal. l. cor. nelia testamētaria. §. i. Item p̄t excipi in crimie adulterij. q̄z cū delicto certis p̄sonis p̄mo deferē eius accusatō. vt in. C. ad. l. iul. de adul. l. quāuis. r̄vt no. in sum. C. ad. l. iul. de adul. §. admittit̄. Fit autē diuisio publicoz criminū. q̄z q̄dā sunt capitula. q̄dam nō vt. ff. e. l. ij. et. §. publicoz. Capitalia at̄ dicūt̄ duobz modis. i. large oia crimina ex q̄bz pena corpi imponit̄. Strictē v̄o dicunt̄ capitalia q̄ adimūt̄ vitā. Adimūt̄ at̄ vita pluribz modis vt no. in sum. C. de penis. §. p̄p̄sa at̄ q̄litas tē ibi capitalis vt si etē vsq̄ ad illū v̄ficulū non capitalis pena eē. Alia v̄o publica crimina que nō opant̄ aliq̄d p̄dictoz triū §. pecuniariā penā vel aliquā cohercōem corpi s̄tinet̄. vel familia q̄ nūerant̄ in p̄dicto. ti. de penis. et in p̄dicto. §. et se q̄nti in ateria nō dicūt̄ capitalia §.

relegatōes plerūq; dicūt vt. ff. e. l. ij. Vbi autē
singula publica iudicia locū hñt psequi nō cu-
ro in summa q; s; euidētē explicatē in lra. r qā
de singulis spēales notauī summas in nono li-
bro. C. s; gñalē trado de publicis iudicijs no-
tādo q; sine ea vt dictū est. Tē q; in oib; necē-
ria est inscriptō pter q; in q;busdāz criminib; vt
no. in sum. C. q; accusare nō pot. s; i. Qualitē autē
libell; accusatōis vel inscriptō vel subscriptio
fieri debeat. no. in sum. C. de accusat. s; q; lē et ē
s; obsuādū ne dū in publico crimine s; ē puato
vt. ff. de pua. de li. l. vl. Tē cōe est in eis. q; nō
pnt exerceri p procuratores nisi crimē sit tale ex
q; imponat pena relegatōis vel minor. vt no.
in sum. C. de pcur. s; ostituit at pcurator in li-
te. Tē est in eis. q; nulla antiq; solēmitas vbo-
rū in eis locū habz imo durāte pena legum ex-
tra ordinē crimina pbanē vt. ff. e. l. ordo. Nam
et ciuilia iudicia omnia sunt hodie extraordina-
ria vt. s; de iudicis. s; vl. Item in omni iudicio
criminali fit citatio p inualla. r. diez. vel ho-
die. xxx. vt no. in sum. C. de iudi. licz quidā di-
cāt de trib; S; ego ibi subaudio eē vt maior
rei inq;ras ostēdat. Nā r; tibi p singulos tres
dies fiat citatō. si tñ p absente excusatio iusta
pponat nō delz odēnari vel ei; adūsarijs ab-
soluit accusatōis calūnia puniri. Tē i omni pu-
blico crimine soli accusatori incūbit necitas p-
bādi nisi in crimine falsi et violata maiestater
peculato admisso et sacramētis defēis et pdis-
ta patria vt. C. ad. l. iul. de adul. l. v. et de abo-
li. l. vl. Tē omēs cause criminales biēnio limi-
titāde sunt vt. C. vt infra cer. tē. crimi. q;stio
agite. l. vl. Tē ex omni publico crimine si quis
dānat infamat nulla facta criminis exceptōe
p lone. tñ qñq; fit exceptō vt si focer gñi seruo
accusauerit de veneficio filie demum agnitōe
habita pnuiciabit iudex prēm calūniatū nō est
tñ infamis. qā p sine piculo calūnie pestulat
vindictā de morte filie. vt. ff. e. l. infam. et. l.
vl. Nā autē a quibusdā dicit nō esse in publicis
crimib; de calūnia iurādū falsum reputo per
l. i. q; est in. C. de iur. pp. ca. dan. et p. l. vl. q;
est in. C. de fide instru. S; ipi moti sunt ex eo
qd; d; r; in prim. hui; ti. qd; publica iudicia per
actōes non ordinant qd; r; verū est neq; omīno
quicq; hñt sile cū ceteris iudicijs de quib; locu-
ti sum; magna; diūstas est ipoz in instituen-
dis et in exercēdis. s; ēte nūq; p eē ita verū vt
pma facie scnat lra. Nōne eni simile hñt qā in
vrisq; offere libell; in vrisq; litis fit cōtesta-
tio. Tē cāe cognitō citatio absentium p latō
sentētie in scptis iudice sedēte. Tē in vtriusq;
nullus p esse iudex in cā sua. Dicit s; nihil ha-
bēt sile cū ceteris ciuilib; iudicijs. q; in ciuilib;
instituant actōes ad aliqd; dādū vel faciēdum
actōi. s; s; nulla instituit actio. nec ad s; inten-
dit actō. vt aliqd; sibi deē vel fiat. s; vt reus pu-
mat p crimine omisso et ita considerata petitōe
oquerētis omīno quicq; sile nō hñt. In iur etiā
maxia diūstas est eoz. i. ciuiliū iudicioz r; cri-
mialiū actōnū et institutōe iudicij r; exercēci

tōe. Nā in instituedo ibi pponit actio vt dictū
est s; non. In exercēdo ibi incūbit pbatio actō
r; tantū s; accusatori. et reovt dictū est. Item
alio tpe illa limitant q; istave no. in summa. C.
de iudic. s; vtroq; autē pnt vt. s; dictuz est. Cū
s; in tot videat deficē qd; hic d; nō minū si ex
gñali lege dicamus de calūnia iurādum esse in
criminali accusatōe. Post finē hui; ti. de pu. iu-
nil in nri opis oppositōem restat solue. aut soluē
do narrare. qm iuri opam datur; quelibet vti-
lia ad rubricas nouē libroz. C. et insti. seu ele-
mento; pmetia publicauit. et publicata in lu-
cem pduxit vitās plicitatem que auertit qñq;
hoies a studio aut inducit diffidētiā r; impli-
cat laborē vt. s; de iusti. et iur. s; et amplectens
breuitatem in qua nullū nisi necessariū assumit
verbū. nec sum trasgressus terminos dicēdoz.
simulatā philosophiā in aliquib; affectādo. S;
exhibēs operam ad soluēdū intricatos nodos
iuris et pacta seruauit. sic in plogo summe. C.
compromisi absq; inuidia cōicans vniuersis q; p
meditatōem sedulam in legib; et cōstitutōib;
didici quib; imperialis clementia cūctos ppos
nosciē gubernare. Ceterū et si aliqui mihi sine
iure et non sine inuria inuidētes dicāt me pro-
lixē vel nimū breuē in summis factis tractas-
se hi qui hñt osilij spūm sanioris nō min; stude-
ant in pactis cōsiderātes qliter ambiguos ca-
sus legū nodosas q;stices et actōnū pfundita-
tes in quib; plurimi oberrabāt in lucem erexe-
rim et in cōsonātiā luculentam.

Explicit summa extraordinaria sup
instituti maxima cū diligētia spire im-
pssa Anno millesimo qd;ingentesimo
octogesimo secundo

Faint, illegible text in the upper left quadrant of the page, likely bleed-through from the reverse side.

Faint, illegible text in the lower left quadrant of the page, likely bleed-through from the reverse side.

Main body of faint, illegible text on the right side of the page, likely bleed-through from the reverse side.

LANDES-
UND STADT-
BIBLIOTHEK
DUSSELDORF

